

**İZMİR'DEKİ YEREL HALKIN
SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK ALGISI**

Selvet ÇETİN
Yüksek Lisans TEZİ
Danışman: Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN
Haziran, 2017
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR'DEKİ YEREL HALKIN
SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK ALGISI

Hazırlayan
Selvet ÇETİN

Danışman
Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN

AFYONKARAHİSAR 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04/06/2017

Selvet ÇETİN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

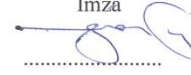
JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

: Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZKUL

İmza

Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi, Selvet ÇETİN'in “ **İzmir'deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı**” başlıklı tezi, 12.06.2017 günü saat 10:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
Enstitü Müdürü

ÖZET

İZMİR'DEKİ YEREL HALKIN SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK ALGISI

Selvet ÇETİN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Haziran, 2017

Danışman: Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN

Günümüz dünyasının en ciddi insani krizini mülteci, sığınmacı ve göçmenler yaşamaktadır. Savaş, işgal, çatışma ya da iklim değişikliği gibi nedenlere bağlı olarak can ve mal güvenliğini kaybeden milyonlarca insan ülkelerini terk edip daha yaşanabilir olarak gördükleri bölge ve ülkelere göç etmektedir. Türkiye, özellikle Asya, Afrika ve Ortadoğu kaynaklı düzensiz göç hareketlerinin çok yoğun olduğu bir geçiş ülkesi olmasıyla birlikte aynı zamanda mülteci ve sığınmacılar için bir hedef ülke haline gelmektedir. Yaklaşık 3 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin uyguladığı "açık kapı" politikasıyla sığınmacılara "geçici koruma statüsü" verilmektedir. Bununla birlikte sığınmacıların büyük çoğunluğu, oluşturulan kamp bölgeleri dışında bulunmakta ve serbest ikamet yoluyla şehirlere dağılmaktadır. Düzensiz göç hareketliliğinin merkezlerinden biri haline gelen İzmir, Suriyeli mültecilerin yasa dışı yollardan Avrupa'ya ulaşmak için en çok kullandıkları transit şehir özelliğini taşımaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki yasa dışı düzensiz göç hareketliliğinin nedenleri ve sonuçları irdelenmiştir. Çalışma, Suriyeli sığınmacıların İzmir'deki yerel

ekonomik ve sosyal hayat üzerindeki etkilerini inceleyen saha araştırması kapsamında, toplumsal algıyı şekillendiren bulgulara ve somut tespitlere yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Mülteci, Sığınmacı, İzmir, Algı

ABSTRACT

THE PERCEPTION FOR SYRIAN ASYLUM SEEKERS OF LOCAL PEOPLE IN IZMIR

Selvet ÇETİN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

June 2017

Advisor: Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN

Refugees, asylum seekers and migrants are facing the most serious humanitarian crisis of today's world. In order to live in a safer foreseen environment or region, millions of people which have lost their safety of life and property because of war, occupation, conflict or climate change leave their countries. Turkey is a transit country for refugees and asylum seekers coming from a very concentrated irregular migratory movements originating from Asia, Africa and the Middle East. At the same time Turkey is becoming not just transit but a destination country as well. The humanitarian catastrophe in Syria affected Turkey on the highest level and in various aspects. With the "open door" policy implemented by Turkey, it is hosting about 3 million Syrian refugees, and giving them "temporary protection status". Nevertheless, the vast majorities of asylum seekers are located outside the established camp districts and are dispersed into cities through their free residence permits. Izmir becoming one of the centers of irregular migration mobility carries the characteristic of a transit city which Syrian refugees frequently use to reach Europe illegally. At the same time, even if temporarily refugees and asylum seekers are coming to Izmir and they are trying to find a job. This situation is affecting the

social, cultural and economic life of Izmir and all of these developments are affecting the social perception as well. In this research, are discussed as well as the causes and consequences of illegal irregular migratory mobility in Turkey.

Key Words: Syria, Refugee, Asylum Seeker, İzmir, Perception.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLTİCA HUKUKU VE TÜRKİYE'DEKİ SIĞINMACILARIN DURUMU

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. GÖÇ.....	8
1.2. ÜÇ TEMEL KAVRAM	10
1.3. MÜLTECİ	11
1.4. YERİNDE MÜLTECİ.....	13
1.5. SIĞINMACI.....	13
1.6. GÖÇMEN.....	14
2. İLTİCA HUKUKUYLA İLİŞKİLİ BAŞLICA GÖÇ KURAMLARI.....	15
2.1. GÖÇ SİSTEMLERİ KURAMI	15
2.2. İLİŞKİLER AĞI KURAMI.....	16
2.3. ULUSLARARASI GÖÇ KURAMI.....	19
2.4. ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLİLİĞİ VE SURİYELİ MÜLTECİLER	21
3. ULUSAL HUKUKTA MÜLTECİ VE SIĞINMACILAR	23
3.1. COĞRAFİ SINIRLAMA	23

3.2. YASAL MEVZUAT	24
4. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERDE MÜLTECİ VE SİĞİNMACILAR.	32
4.1. MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI KURULUŞLAR	32
4.1.1. Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO).....	32
4.1.2. BM Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Kuruluşu (UNRWA)	33
4.1.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	33
4.2. MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI BELGELER	35
4.2.1. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi.....	35
4.2.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi	36
4.2.3. Afrika Birliği Teşkilatı 1969 Tarihli Bölgesel Sözleşme	39
4.2.4. Arap Ülkelerindeki Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme	40
5. TÜRKİYE’DEKİ DÜZENSİZ GÖÇ HAREKETLİLİĞİ.....	40
5.1 DÜZENSİZ GÖÇ	40
6. DÜZENSİZ GÖÇLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER	42
6.1. 2015 YILI İSTATİSTİKLERİ.....	43
6.2. 2016 YILI İSTATİSTİKLERİ.....	45
7. İZMİR’DEKİ DÜZENSİZ GÖÇ VE SURİYELİ SİĞİNMACILAR	47
İKİNCİ BÖLÜM	
İZMİR’DEKİ YEREL HALKIN SİĞİNMACILARA YÖNELİK ALGISI	
1. MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARA YÖNELİK ALGI SORUNU	53
2. SİĞİNMACILARLA İLGİLİ SOSYAL MEDYADA ALGI YÖNETİMİ.....	54
3. YEREL HALKIN ALGI VE DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN UNSURLAR	57

4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	58
5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	59
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	60
7. KATILIMCILARA İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER	61
8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	66
9. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	67
9.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL ALGILAR	69
9.2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ALGILARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME	82
9.3. EKONOMİK ALGILAR.....	83
9.4. EKONOMİK ALGILARLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME.....	94
9.5. SİYASİ ALGILAR.....	95
9.6. SİYASİ ALGILARLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME	104
9.7. GÜVENLİK ALGISI	105
9.8. GÜVENLİK ALGISINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME	114
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA	125
EKLER.....	132

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Haritası.....	43
Tablo 2. 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk)	43
Tablo 3. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı	44
Tablo 4. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Dağılımı	45
Tablo 5. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk)	46
Tablo 6. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler.....	46
Tablo 7. Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları	47
Tablo 8. İzmir’de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (2015 Yılı İlk 11 Ay).....	48
Tablo 9. İzmir’de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre Oran.....	48
Tablo 10. Suriyelilerin İlk 10 İl’deki Dağılımı	50
Tablo 11. İzmir’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	51
Tablo 12. Suriyelilerin Yaşadıkları İlçelere Göre Dağılımı	52
Tablo 13. Cinsiyet Dağılımı.....	62
Tablo 14. Yaş Dağılımı	63
Tablo 15. Eğitim Durumu	63
Tablo 16. Mesleki Durum	64
Tablo 17. Katılımcıların Semtlere Göre Dağılımı.....	65
Tablo 18. Suriyelilerin Türkiye’de Bulunmalarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	71
Tablo 19.Sığınmacıların kültürel ve sosyal açıdan ülkemize uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz?.....	76
Tablo 20.İzmir’deki Suriyeli Sığınmacıların neden bu kenti tercih ettiklerine dair bir fikriniz var mı?.....	80
Tablo 21.İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davrandığını ve onların sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor musunuz?... 81	
Tablo 22.Suriyeli sığınmacılara ülkemizin yaptığı maddi yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?.....	86
Tablo 23. Sığınmacılara çalışma izni verilmesini doğru buluyor musunuz?.....	89
Tablo 24. Sığınmacıların açlık, yoksulluk ve işsizlik sorunu nasıl çözülür?.....	91

Tablo 25.Sığınmacıların Türkiye ekonomisine katkı yapacak bir potansiyele sahip olduğuna inanıyor musunuz?	92
Tablo 26.Suriye'deki savaşın devam etmesinin ve milyonlarca kişinin ülkesini terk etmesinin sebebi hakkında ne düşünüyorsunuz?.....	96
Tablo 27.Türk Hükümetinin açık kapı politikasını ve sığınmacılara ev sahipliği yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	97
Tablo 28.Suriye'deki durumun birkaç yıl içinde düzeleceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceklerine inanıyor musunuz?.....	100
Tablo 29. Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	101
Tablo 30.Suriyeli sığınmacıların ülkemizde bir güvenlik sorununa yol açtığını düşünüyor musunuz?.....	107
Tablo 31.Sığınmacılar Türkiye'de kendilerini güvende hissediyor mu, bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?	109
Tablo 32.Türkiye'deki kampların yeterince güvenli olduğuna ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılandığına inanıyor musunuz?	111
Tablo 33.Sığınmacıların ülkemizde ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kaldığını düşünüyor musunuz?	112

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
FRONTEX	Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HYD	Helsinki Yurttaşlar Derneği
IHH	İnsani Yardım Vakfı
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IRO	Uluslararası Mülteci Örgütü
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MÜLTECİ-DER	Mültecilerle Dayanışma Derneği
MUDEM	Mülteci Destek Merkezi Derneği
OHCHR	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
R.G	Resmi Gazete
SGDD	Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
UAÖ	Uluslararası Af Örgütü
UNRRA	Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Kuruluşu
UNRWA	Birleşmiş Milletler Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Kuruluşu
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsanlık tarihi aynı zamanda göçlerin tarihidir. Yüzyıllar boyunca hem bireysel hem de kitlesel olarak insanlık ailesi göç etmek zorunda bırakılmıştır. Farklı nedenlere dayansa da insanlar daha iyi yaşayabilecekleri ve kendilerini güvende hissedebilecekleri yerlere göç etmektedir. Günümüzün artan iletişim ve ulaşım araçları sayesinde göç hareketleri geçmişte hiç olmadığı kadar ülkeler içinde ve küresel düzeyde artış göstermektedir. Milyonlarca insan doğup büyüdüğü yerlerden ayrılarak hiç tanımadıkları, dilsel, dinsel ve kültürel olarak tamamen yabancı oldukları ülkelerde yaşamak zorunda kalmaktadır. İşgallerin, savaşların, iç çatışmaların ve siyasi baskıların mülteci ve sığınmacı sayısını hızla çoğalttığı bilinmektedir. Dünya'daki göç hareketlerinin içinde, "hayatlarını kurtarabilmek" için ülkesini terk etmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacılar çok özel ve hassas bir grubu oluşturmaktadır. Gördükleri zulüm nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacıların başlıca özelliği, zulümden kaçmaları yani mazlum duruma düşmeleridir. Dolayısıyla, farklı toplumların ve ülkelerin yardım ve merhametine sığınan bu kişilere sahip çıkmak insani ve ahlaki bir zorunluluktur.

İnsanlık tarihi kadar eski olan mültecilik olgusunun dinler tarihi bakımından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim, inkarcıların baskı ve zulüm politikalarına maruz kalan toplulukların emin beldelere doğru zorunlu olarak göç ettiklerini ve sığındıklarını anlatmaktadır. Yahudilerin Musa Peygamberin liderliğinde Firavun'un zulmünden kaçarak Mısır'ı terk etmeleri ve Mekke müşriklerinin baskılarına dayanamayan ilk Müslümanların Habeşistan Krallığına sığınmaları ve ilerleyen süreçte Medine'ye hicret etmeleri, peygamberlerin de birer mülteci olduklarını göstermektedir. Osmanlı döneminde yaşanan çok sayıda olay bu topraklardaki mülteciliğin tarihsel arka planına ışık tutmaktadır. Endülüs'ün yıkılması sonucu 1492 yılında İspanya'dan kaçan Yahudiler (Sefaradlar), Osmanlı topraklarına sığınmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun siyasi ve askeri olarak çöküş yaşadığı süreçte Kafkaslardan ve Balkanlardan Anadolu'ya sığınanların çoğunluğunu Müslüman soydaşlar oluştursa da, Polonyalılar, Macarlar ve Alman Yahudileri gibi farklı etnik ve dini özellikteki gruplar da kendilerini güvende hissedebilmek

amacıyla sığınma ihtiyacı duymuşlardır. Yakın dönemde ise Türkiye pek çok sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır.

Bulgaristan'daki Türk azınlığın temel haklarının ellerinden alınması ve ağır baskı ve zulüm nedeniyle 1989 yılında büyük bir göç başlamış, yaklaşık 300 bin Türk asıllı Bulgar vatandaşı Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.1991 yılında Saddam Hüseyin yönetimindeki ordu birliklerinin Iraklı Kürtlere yönelik saldırılarından kaçan yüzbinlerce kişi Türkiye'ye sığınmıştır.1990'lı yıllarda meydana gelen Bosna-Hersek, Kosova ve Çeçenistan savaşlarından kaçarak Türkiye'ye sığınanların tam olarak sayılarını tespit etmek mümkün değildir. Kısacası, Anadolu dün olduğu gibi bugün de mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin barındıkları ve kendilerini güven içinde hissettikleri bir yerleşim alanı olma özelliğini muhafaza etmektedir.

21. yüzyılın en büyük insani trajedisi niteliğindeki Suriye krizi nedeniyle ülkelerinden kaçan yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli sığınmacıya Türkiye kapılarını açmış ve bu kişilerin can ve mal güvenliğini koruma altına almıştır. Aynı şekilde, Türkiye Irak'taki çatışma ve kaos ortamı nedeniyle ülkelerini terk eden 300 bin Irak vatandaşına ev sahipliği yapmaktadır. Sığınmacıların, Göç İdaresi tarafından geçici koruma kaydı yapılmakta ve kamplara yerleştirme işlemleri gerçekleştirilmektedir. Türkiye, 2011 yılından bu yana Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması bakımından yaklaşık 25 milyar dolar harcama yapmıştır (AFAD,2017:1).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 2016 yılı istatistiklerine göre, Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısı 2.834.441 olarak belirlenmiş olmasına rağmen, kayıt dışı sığınmacı sayısıyla birlikte bu rakamın 3,5 milyona yaklaştığı öngörülmektedir. İzmir, Avrupa ülkelerine yönelen yasadışı düzensiz göç hareketliliğinin en yoğun olduğu bölgelerimizin başında gelmektedir. Bölge, mülteci ve sığınmacılar için transit geçiş güzergahı özelliğindedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2016 yılı istatistiklerine göre İzmir'de biyometrik kaydı yapılarak geçici koruma belgesi düzenlenen 99.701 Suriye vatandaşı bulunmaktadır. Kayıt altında olmayan Suriyeliler dikkate alındığında bu sayının 100 bini rahatlıkla geçeceği anlaşılmaktadır (GİGM, 2016: 80).

Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası sayesinde yüz binlerce mülteci ve sığınmacının hayatı kurtulmuş, barınma ve temel gıda ihtiyaçları karşılanmıştır. Mülteci ve sığınmacılar, ülkelerindeki savaş ve çatışma koşullarının devam etmesi nedeniyle ülkelerine geri dönememektedir. Suriye'deki rejimin işlediği savaş ve insanlığa karşı suçların yanı sıra bölgedeki terör örgütlerinin kanlı eylemleri yüzünden sivillerin kaçıışı sürmektedir. Elbette sığınmacıların uzun süredir Türkiye'de bulunmalarıyla birlikte toplumsal ve kültürel bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Batı ülkeleri, en fazla mülteci ve sığınmacı nüfusunu büyük oranda kendi imkanlarıyla barındıran Türkiye'nin üzerindeki yükü almakta isteksiz davranmakta, külfet paylaşımına yanaşmamaktadır. Diğer yandan Avrupa Birliği ülkeleri mülteci ve sığınmacılara karşı güvenlik duvarları örmekte, adeta bir kale vazifesi görmektedir. Avrupa'ya ulaşabilen mülteci ve sığınmacılara karşı ırkçılık, ayrımcılık ve nefret suçlarını kapsayan uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'nin üstlendiği bu ağır sorumluluk, insani bir diplomasinin sonucu olup, toplumsal vicdanda karşılık bulmuş, çok sayıda sivil toplum kuruluşu mülteci ve sığınmacılara her açıdan sahip çıkmıştır. Mülteci ve sığınmacıların önemli bir bölümünün Türkiye'de geçici olarak bulunduğu ve asıl hedeflerinin Avrupa ülkelerinde yaşamak olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, mülteci ve sığınmacıların geçici koruma altında buldukları süre zarfında Türkiye'deki yerel halk ile münasebetleri, içinde buldukları ekonomik ve sosyal şartların durumu önem arz etmektedir.

2016 yılının ilk aylarına kadar İzmir'de oldukça yoğun bir düzensiz göç hareketliliği var iken, geri kabul anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte alınan güvenlik önlemleri neticesinde hem denizdeki ölüm vakaları ciddi biçimde azalmış hem de yasadışı geçişlerde büyük bir gerileme yaşanmıştır. Bu durumun bir başka nedeni ise, Avrupa ülkelerinin uygulamaya başladığı, sığınmacıları caydırmaya yönelik çok sert ve hukuk dışı güvenlik önlemleridir.

İltica hakkı, uluslararası insan hakları hukukunun bir parçası olmasına rağmen Avrupa ülkeleri sığınma başvurusu yapmak isteyen çok sayıda kişinin bu haktan yararlanmasını dahi engelleyerek ağır insan hakları ihlallerinin yaşanmasına neden olmuşlardır. BM İnsan Hakları Yüksek Komisyon Üyesi François Crépeau

yaptığı açıklamada, “Çitler örmek, mültecilere ve sığınmacılara karşı göz yaşartıcı gaz ve şiddetin başka formlarını kullanmak, gözaltı, barınma, yiyecek ya da su gibi temel ihtiyaçlardan mahrum bırakmak, tehditkâr dil kullanmak ya da nefret söylemleri, göçmenleri Avrupa’ya gelmekten ya da gelmeye çalışmaktan alıkoymayacak” demiştir (BMİHYK: 2015).

Batı’da mültecilere yönelik acımasız uygulamaların gerçekleştiği ülkelerden biri de Yunanistan’dır. Bu ülkeye deniz yoluyla ulaşan sahipsiz mülteci çocukların, yetkililer onları yerleştirecek bir yer bulana kadar, haftalarca Kos adasındaki “kirli karakol hücrelerinde” tutulduğu iddia edilmektedir. Karakolları ziyaret eden sivil toplum kuruluşu yetkilileri, koşulların çok kötü olduğunu, mültecilere günde 1 öğün yemek verildiğini belirtmektedir. Birleşmiş Milletler’in “tutuklu mülteciler” konusunda Mayıs 2015’ten bu yana Yunanistan’ı uyardığı ancak bu uyarıların yetkililer tarafından dikkate alınmadığı bildirilmiştir (Rouch,2015).

İnsan hakları kuruluşları da Avrupa ülkelerinin sığınma hakkını ihlal eden uygulamalarını düzenli olarak raporlamaktadır. Uluslararası Af Örgütü’nün (Amnesty International) raporuna göre, Makedonya-Yunanistan ve Sırbistan-Makedonya sınırında mültecilerin sürekli olarak sınır polisleri tarafından yasadışı geri göndermelere ve kötü muameleye maruz kaldığı ve kasten gözaltında tutuldukları ifade edilmektedir. Sınırlarda bekleyen insanların statü belirsizliği ise sınır polislerinin yetkilerini kötüye kullanmasına imkan sağlamaktadır. Yetkililer tarafından haklarının ihlal edilmesi dışında, mülteciler ve göçmenler düzenli ve güvenli yolların eksiliği nedeniyle kaçakçıların da sömürüsüne açık durumdadır. İnsan kaçakçıları sözlerinden geri dönebilmekte, anlaşılan fiyattan daha yüksek fiyatlar isteyebilmekte ya da onları gitmek istedikleri yerden çok uzak noktalara bırakabilmektedir. Hırsızlığa ve saldırıya maruz kalan mülteci ve göçmenler, yetkililerden korktukları için bu eylemleri şikâyet dahi edememektedir. Makedonya, Sırbistan ve Macaristan’da bu tarz muamelelere sıkça rastlanmaktadır (UAÖ:2015).

Suriyeli sığınmacıların olabildiğince savaşın hüküm sürdüğü ülke sınırlarından uzaklaşmak istemesinin yani güvenlik kaygılarından kurtularak daha rahat bir yaşam kurma isteğinin de batıya doğru göçte etkili olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılarla birlikte mülteci nüfusunun %

92'sini aşan bir bölümü artık "kent mültecileri" olarak kent merkezlerinde yaşamaktadır. Bu durum, sosyal ve kültürel entegrasyon sorunlarının da beraberinde getirmektedir. Yerel kamuoyu, büyükşehirlerdeki iş fırsatlarının da sığınmacıların yerleşim tercihlerini belirlemede önemli bir rol oynadığına vurgu yapmaktadır (Erdoğan, 2017: 117).

Sığınmacılara yönelik toplumsal davranış şekillerinin birbirinden farklı kültürel ve sosyal özellikler taşıması normal karşılanmakla birlikte temel insani değerlere aykırı görülen kimi eylemlerin yerel halkın sığınmacı algısında bozukluğa neden olduğu görülmektedir. Özellikle sınır kentlerindeki sığınmacı nüfusun fazla olması bu bölgelerdeki sosyal riskleri çoğaltmaktadır. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda toplumsal olarak ilk etapta olumlu yaklaşım sergilenen Suriyelilerin ilerleyen dönemde "istenmeyen topluluk" haline geldiği görülmektedir. Gaziantep örneğinde görüleceği üzere şehrin göç alan varoş kesimlerine yerleşen sığınmacılarla yöre sakinleri arasında 2014 yılı Temmuz ayında çıkan olaylar güçlükle yatıştırılmıştır.

İzmir, sığınmacıların yasa dışı yollardan Avrupa'ya ulaşabilmek için kullandıkları en önemli geçiş noktalarından birini oluşturmaktadır. Son yıllarda Batı'ya geçmek amacıyla Türkiye'nin farklı şehirlerinden binlerce Suriyeli sığınmacı kente akın etmiş ve uzun bir süre zor koşullarda yaşam mücadelesi vermiştir. Genellikle deniz yoluyla gerçekleşen bu göç esnasında sıklıkla ölüm vakaları yaşanmıştır. Suriyeli sığınmacıların değişken konumları dikkate alınarak İzmir'in yerel ekonomik ve sosyal hayatına ne tür bir etkide bulunduğunu, kentsel yaşantının sığınmacı akınından nasıl etkilendiğini ve yerel halkın sığınmacılara yönelik duygu ve düşüncelerini hangi unsurların belirlediğini incelemek ve somut tespitlerde bulunmak gerekmektedir.

Son dönemde sığınmacıları hedef alan saldırıların etkisi ülke genelinde hissedilmektedir. Bu tür olaylar yerleşik halk ile sığınmacılar arasında ciddi bir güven bunalımı yaratmakta ve ilişkiler zarar görmektedir. Bazı sığınmacıların yaşadıkları kentten ayrılıp kendilerine daha güvenli bir yer bulma arayışı başlamakta, kalanların ise şehirdeki görünürlükleri hızla azalmaktadır. Bu tür kontrolsüz tepkiler bir süre sonra mültecilerin kendi aralarında örgütlenme ihtiyacını doğurmakta ve

karşı tepkilerin bu örgütsel araçlar kullanılarak sergilenmesi ciddi bir çatışma potansiyelini açığa çıkarmaktadır. Dil ve kültür farklılığından kaynaklanan sorunlar, ekonomik nedenler, Suriyelilerin kalıcı olduklarına inanılması ve yardımların sığınmacılara gitmesiyle yerel halkın arasında “bize neden yardım yapılmıyor” duygusunun gelişmesi gibi faktörlerin İzmir’de Suriyelilere yönelik algı bozukluğunu güçlendirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bir başka sorun, medyanın kullandığı ayrıştırıcı – ötekileştirici dilin neden olduğu provokasyonlardır. Daha çok sosyal medyanın Suriyelilere yönelik tepkiyi körüklemek için kullanıldığı görülmektedir. “Suriyeliler şebeke suyuna zehir kattı”, “Suriyeliler bir polisi öldürdü” şeklinde sosyal medya üzerinden yayılan şehir efsaneleri, biriken tepkinin kitlesel hareketlere dönüşmesini sağlamıştır. İzmir/Torbalı’da yaşanan ve Suriyeli sığınmacıların yerleşim alanlarını terk etmek zorunda kaldıkları eylemler bu toplumsal hareketlerin tehlikeli biçimde tırmanabileceğini göstermiştir.

Sınır bölgesindeki sığınmacı nüfusa ev sahipliği yapmakta olan bazı kentlerdeki Suriyelilerin büyük bölümü Kürt ve Arap kökenli olup aynı aşiretten Suriyeli aileler bu kentlerdeki akrabalarının yanına gelmiştir. Sığınmacılar ile yerel halk arasında sorun yaşandığında olay büyümeden geleneksel kurallar içinde çözülebilmektedir. Akrabalık ilişkisi olmasa dahi kimlik aidiyetine dayalı nedenlerle sığınmacılara daha müsamahalı yaklaşılmaktadır. Bu durumun bir diğer avantajı farklı dil ve kültür sorununun büyük ölçüde aşılmış olmasıdır. Fakat İzmir gibi ülkenin batı kıyılarında yer alan, Balkan ve Rumeli göçmenlerinin ağırlıkta olduğu bir kentte Suriyelilerin ciddi bir kültür çatışması ve uyum sorunuyla karşılaştığı görülmektedir.

Sığınmacıların yakın bir tarihte ülkelerine dönebilme koşullarının bulunmayışı, yerel halk üzerindeki baskıyı artıran önemli faktörlerden biridir. Bu durum, Suriyelilere karşı peşin bir önyargının oluşmasında etkili olduğu gibi, vatandaşlık tartışmaları, ekonomik destekler ve çalışma izni gibi konular olumsuz bakış açısını güçlendirmektedir. Suriyelilere karşı İzmir’deki yerel halk arasında sıkça görülen bu tür algı bozuklukları geçen sürede Sığınmacıların bir tehdit olarak algılanmasına zemin hazırlamaktadır. Nitekim katılımcıların çoğunluğu,

sığınmacıların ekonomiye, sosyal yapıya ve ülke güvenliğine zarar verdiğini ifade ederek gittikçe yükselen bir algı değişimine işaret etmektedir.

Suriyeli sığınmacıların çeşitli yönleriyle İzmir halkı tarafından nasıl algılandıklarına dair gerçekçi verilere ulaşabilmek, ortaya çıkacak sorun alanlarını tanımlayabilmek ve bu sorunlara ilişkin somut çözüm önerileri geliştirebilmek önem taşımaktadır. Aynı zamanda sığınmacılara yönelik toplumsal önyargı, ayrımcılık, ırkçılık ve nefret içerikli söylem ve davranışların nedenlerinin belirlenmesi, bu konuda sosyal politika oluşturma süreçlerinin desteklenmesi ve farkındalığın geliştirilmesi de mülteci politikalarının yürütülmesinde dikkate alınmalıdır.

Bölge, mülteci ve sığınmacılar için transit geçiş güzergahı özelliğindedir. Dolayısıyla, İzmir halkı birçok açıdan Suriyeli sığınmacılarla muhatap olmakta, bir arada bulunmakta ve belli algılar üzerinden sığınmacılara karşı davranış sergilemektedir. Bu yoğunluktaki sığınmacı kitlesinin yerel toplumsal hayata olan etkisinin değerlendirilmesi, farklı kültürel özellikler taşıyan yabancılara karşı oluşan algının nedenlerini ve sonuçlarını anlamak bakımından gerekli görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLTİCA HUKUKU VE TÜRKİYE'DEKİ SIĞINMACILARIN DURUMU

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ

Göç, tarih boyunca insan yaşamını derinden etkileyen bir olgu olarak tartışılmaktadır. Sosyal bir eylem tarzı şeklinde görülse de siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla ele alındığında göç konusu toplumsal değişim araçlarından birini oluşturmaktadır. Kavramsal açıdan değerlendirildiğinde, kişi ya da toplulukların bir yerden başka bir yere hareket ederek yer değiştirmesini ifade eden göçün coğrafi bir anlamı olduğu gibi, bu yeni durumun insan yaşamındaki etkileri bakımından da sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bir karşılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla farklı disiplinlerin konuya bakışındaki çeşitlilik göçün bütüncül bir kavram olarak anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Nitekim ekonomistler göçün ekonomik sonuçlarıyla ilgilenirken, coğrafyacılar göç edilen yerler ve göçlerin zamansal boyutuyla ilgilenmekte, sosyologlar ise genel olarak göçün nedenleri ve toplumsal etkileri üzerinde durmaktadır.

Yer değiştirme bağlamında göç kavramı başlıca iki bölümde incelenmektedir. Bunlardan ilki olan “iç göç”, ülke sınırları içinde bulunmak kaydıyla farklı merkezler arasında yer değiştirmeyi ifade etmektedir. Bireysel ya da grupsal olarak ülke içinde yer değiştirmeler kalıcı olabildiği gibi geçici de olabilmektedir. Ülke sınırlarının siyasi-fiziki sınırları dışına taşan ve başka bir ülkeye yönelen yer değiştirmeler “dış göç” veya “uluslararası göç” kavramıyla tarif edilmektedir. Lee, göçle ilgili bir tanım oluşturmaya yönelik “Göç Teorisi (A Theory of Migration)” çalışmasında göç kavramını “ Kişinin yaşadığı yeri kalıcı veya yarı kalıcı olarak değiştirmesi” biçiminde tarif etmektedir (Lee, 1969: 285).

Bu genel tanımda sınırlayıcı bir bakış açısının olmadığı, göç hareketinin zorunlu ya da gönüllü olup olmadığına veya iç ve dış göç şeklinde gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmadığı görülmektedir. Göç olgusunu; “Bireylerin yaşadıkları

yerden tamamen ayrılıp sürekli biçimde yaşamlarını sürecekleri başka bir yere gitmeleri” olarak tarif eden Özcan ise, göçün zamansal ve mekânsal boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini savunmuş, göç zamanını, göç edilen yerin konumunu ve göç edenlerin sorunlarını ayrı ayrı değerlendirmiştir (Özcan, 1997: 80).

Göç, sadece insanların yerleşim alanlarında meydana gelen kalıcı ya da geçici özelliğe sahip bir olgu değildir. Aynı zamanda göçün niteliği, göç edilen yerdeki toplumsal konum ve süre, yerleşik sosyal çevrenin özelliği ve göç edenlerin hayatında meydana gelen köklü değişimler bu olgunun çerçevesini şekillendirmektedir. Göç teorilerinin ortaya çıkışına da genel olarak; göçün nedenleri, göç hareketlerinin yönü ve süresiyle, göçmenlerin yerleştikleri alanlardaki sosyo-kültürel uyum ve işgücü konularının açıklanmasına yönelik tartışmalar zemin hazırlamıştır. Bu yüzden genel geçer bir göç teorisinden söz etmek mümkün olmasa da (Castles, 2010: 14) göçü ortaya çıkaran etkenler ve göçün yarattığı coğrafi, siyasi, kültürel ve ekonomik sonuçlar bağlamında bir teori üzerinde durulmaktadır.

Göçü genel olarak; belli bir süre zarfında ve belli bir yerleşim bölgesinde yaşayan kişilerin kendi iradeleri doğrultusunda buldukları yerden ayrılıp yaşam alanını başka bir yere taşımalarını ifade eden Tekeli (2008), daha çok gönüllü göç kavramını açıklamaktadır. Göçmenlerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak, sosyal ve ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla göç eylemini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla göçün meydana geliş nedenleri farklılıklar göstereceği için göç olgusuna homojen bir kavram olarak bakmamak gerekir. Bir mekan değiştirme eylemi olan göç, niteliksel boyutuyla değerlendirildiğinde, geçici bir süreyle sınırlı olabileceği gibi kalıcı bir özellik de taşıyabilmektedir.

Göçmenlerin ekonomik hedefleri doğrultusundaki göç hareketliliği tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Zira göç edilen ülkedeki siyasi, toplumsal ve ekonomik koşulların yanı sıra göçmenlere yönelik politik uygulamalar, göçmenlere yönelik toplumsal algı ve davranışlarda önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda yerleşik toplumsal kesimlerin göçmenlere bakış açısı, etnik, dinsel ve kültürel yakınlık veya uzaklık derecesine göre değişebilmektedir. Bu bağlamda göçmenlere

karşı yerleşik toplumlar hoşgörülü olabildiği gibi dışlayıcı ve ötekileştirici bir tutum da sergileyebilmektedir (Canatan,2013: 13).

Göç teorilerinin oluşmasında göç olgusunu farklı yönleriyle anlama çabası yatmaktadır. Bu çalışmaları sadece istatistik biliminin verileriyle sınırlı görmek mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, göç olgusu tüm boyutlarıyla ele alınması gereken ve çok sayıda değişkeni bünyesinde barındıran bir alanı ifade etmektedir. Dolayısıyla, tarihsel gelişimi içinde göç kavramının neden-sonuç ilişkileriyle de ele alınması göç kuramcılarının amaçlarından biri olmuştur.

1.2. ÜÇ TEMEL KAVRAM

İnsanların ülkelerini terk edip başka bir ülke ya da bölgede yaşamalarını gerektiren çeşitli gerekçeler bulunmaktadır. Bu gerekçelere bağlı olarak ülke dışına yönelen göçlerin tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası hukuk, genel olarak kendi ülkesinden ayrılan ve yeni bir yaşam alanı arayan kişileri içinde buldukları konumlarına göre mülteci, sığınmacı ve göçmen olarak üçe ayırırken, iltica hukuku da bu üç kavram üzerinden tanımlanmaktadır.

Bu üç kavram arasında devletleri hukuken bağlayıcı ve bireye statü sağlayıcı bir özellik taşıyan “mülteci” terimi, haklı gerekçelerle kendi ülkesinin dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan veya yaşamsal riskler nedeniyle bu korumadan yararlanmak istemeyen ve daha önce yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunup geri dönemeyen kişiyi tarif etmektedir. Uluslararası insan hakları belgeleriyle koruma altına alınan mülteci terimi “sığınma hakkı” nedeniyle çoğu kez “sığınmacı” kavramıyla karıştırılabilmektedir (Ataman, 2015: 25).

Göç Terimleri Sözlüğüne (Uluslararası Göç Örgütü, 2009:49) göre “bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişi “Sığınmacı” olarak tarif edilirken, sığındığı ülkedeki başvurusu kabul edilen sığınmacı “mülteci” olarak nitelendirilmektedir. Yani mülteci, kendi ülkesindeki özgürlük ve güvenlik sorunları yüzünden hayatını sürdürme olanağı bulamayıp daha güvenli bir geleceğin peşinde olan ve ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişidir. Mültecinin kaçma gerekçeleri arasında, savaş, silahlı

çatışma, iç karışıklık, zulüm, özgürlüğünden yoksun bırakma ya da vücut bütünlüğüne zarar verme gibi can ve mal güvenliğini tehdit eden unsurların yer alması gerekir.

Birçok zorluğu bünyesinde barındıran uluslararası göç hareketleri, süreç içerisinde hem göç eden hem de göç alan toplumlarda çeşitli kültürel değişimlere yol açmaktadır. Bununla birlikte, zorunlu göçler neticesinde mülteci veya sığınmacı olmanın toplumsal dinamikleri ekonomik nedenli göçlerden farklılık göstermektedir. Silahlı çatışma, işgal ve şiddet olayları gibi nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalıp normal yaşamlarını kendi ülkelerinde sürdüremez hale gelen sığınmacıların pek çoğu ilk sığınma yeri olarak komşu ülkelerde kalmayı tercih etmektedirler. Sığındıkları ülkede temel insani gereksinimlerini karşılayamayan ve daha iyi ekonomik ve sosyal koşullara sahip ülkelere göç etmeye çalışan sığınmacıların bu beklentileri genellikle hayal kırıklığı ve umutsuzlukla sonlanmaktadır. Zorunlu göç neticesinde farklı bir coğrafi bölgeye gelen dolayısıyla sığındıkları ülkede her bakımdan uyum güçlüğü çeken mülteciler hem sosyal sorunlarla hem de ekonomik problemlerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

1.3. MÜLTECİ

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi, bu özellikleri içine alacak şekilde bir mülteci tanımı yapmıştır. Bu tanıma göre mülteci, “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen veya tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, ülkesine dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen” kişidir (BM 1951 Sözleşmesi md. 1/A-2.).

Sözleşmedeki mülteci olma halinin oluşması için belli başlı kriterlerin bulunması gerekir. Sözleşmenin birinci maddesinde ifade edildiği gibi kişinin zulme bağlı nedenlere dayalı olarak ülkesini terk etmek zorunda kalması, mültecilik için yeterli bir sebep teşkil eder. Bu zulüm kişinin ırk, din, milliyet, siyasi düşünce ve

sosyal aidiyeti nedeniyle yaşandığında ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden bir nitelik taşıdığına mültecilik kavramı gündeme gelir. Mülteci olarak tanımlanan kişi, aynı zamanda bu beş özellik nedeniyle zulme uğramış bir kişi olarak tarif edilmektedir.

Burada zulüm kavramının taşıdığı anlama değinmek gerekir. 1951 Sözleşmesi her ne kadar zulüm kavramıyla ilgili bir tanım yapmasa da insan hakları belgelerinin ortaya koyduğu kriterlere göre; kişinin yukarıda belirtilen özellikleri nedeniyle devlet veya devlet dışı aktörler eliyle yaşam hakkının, özgürlük ve güvenliğinin ihlali, işkence ve kötü muamele riski ya da insanlık dışı cezalandırma ve keyfi muamele gibi hukuk dışı tedbirlere muhatap olması zulüm şeklinde değerlendirilmektedir.

Kişinin ırki nedenlerle zulme maruz kalmasını aynı zamanda soyu, aşireti veya soybağı ile ilişkilendirmek mümkündür. Dolayısıyla kişiyi doğuştan gelen bir özelliği nedeniyle cezalandırmak insan hakları ihlallerinden birini oluşturmaktadır. Hangi inanca ya da inançsızlığa sahip olursa olsun, kişinin inanç özgürlüğünün baskı altına alınması ve bu yüzden zulme maruz kalarak ülkesini terk etmeye zorlanması da aynı şekilde mülteciliğin oluşmasındaki faktörlerden biridir. Yine doğuştan gelen ve kişiyi içinde bulunduğu toplumdan farklı kılan, sosyal kimliğinin oluşmasında etkili olan ve değiştirilmesi pek mümkün olmayan özelliği nedeniyle cezalandırarak temel haklarını ihlal etmek, mülteci statüsünü belirleyen unsurlar arasındadır. Belirli bir dil, kültür ve etnik grup mensubu olmaktan kaynaklı zulüm görenler genellikle azınlık toplumu mensupları olmaktadır. Bu durumdaki kişilerin, etnik ve kültürel özellikleri dolayısıyla baskı görmeleri çoğu kez başka bir ülkeye iltica etmeleriyle sonuçlanmaktadır. Kişinin siyasi görüş ve düşünceleri nedeniyle, ya da bir siyasi partide yönetici veya üyeliği nedeniyle zulüm görmesi de bu kapsamda değerlendirilir.

Ülkedeki hakim siyasi görüşe muhalif bir siyasi anlayışı benimsemek, düşünce özgürlüğünün bir parçasını oluşturmakla birlikte hukuki olarak da güvence altına alınmıştır. Bu yüzden farklı siyasi görüş ve düşüncesini özgürce ifade edemeyen ve bu doğrultuda siyasi faaliyet yapması engellenen kişiler mülteci kapsamında yer almaktadır. Bu özelliklerin baskı altına alınıp kişilerin zulme maruz

bırakılması halinde 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesi devreye girmektedir. İltica hakkını temel bir insan hakkı olarak ilan eden bu maddeye göre: “Herkes zulüm karşısında başka ülkelerden sığınma talebinde bulunma ve sığınma imkanından yararlanma hakkına sahiptir.”

Kişinin mülteci olarak tanımlanabilmesi için haklı nedenlerle güvenliğinden endişe ederek ülkesinden ayrılmış olması ve başka bir ülkenin sınırlarına giriş yapması gerekir. Zulüm görme kaygısıyla ülke içinde yer değiştirenler mülteci olarak nitelendirilmez. Bazı hallerde kişi ülkesinden ayrılp başka bir ülkeye gittikten sonra kendi ülkesinde gelişen olaylar sonucu mülteci durumuna düşebilir. Örneğin, kişi ülkesinden başka bir gerekçeyle ayrıldıktan sonra yaşanan askeri darbe, iç savaş veya silahlı çatışma nedeniyle gittiği ülkeye iltica başvurusunda bulunduğu “yerinde mültecilik” kavramı devreye girmektedir. Kişinin, sığındığı ülkeyle vatandaşı olduğu ülke arasında sonradan patlak veren anlaşmazlık sonucu siyasi muhalif durumunda bulunması gibi etkenler, yerinde mültecilik konusunun bir parçasını oluşturur.

1.4. YERİNDE MÜLTECİ

Ana yurtlarını terk ettiklerinde mülteci olmalarını gerektiren bir durum yok iken, sonradan buldukları ülkede gelişen olaylar nedeniyle mülteci durumuna giren kişileri ifade etmektedir. Yerinde mülteciliği belirleyen; sonradan gelişen olaylar, ana ülkede yapılan askeri darbeler veya sığınılan ülkede sonradan vatandaşı olduğu ülke aleyhinde yapılan siyasi çalışmalar gibi nedenler olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, başvuran kişinin eylemlerinin ülkesi tarafından nasıl algılandığıdır. Suistimal edilmesi kolay olan bu yöntemde sığınılan ülkenin başvuru dosyasını incelemede titiz davranması gerekir.

1.5. SİĞİNMACI

Sığınmacı, mülteciliğe neden olan koşullara sahip olmakla birlikte henüz mülteci statüsü almamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Bu bağlamda sığınmacı mülteci statüsü elde etmek için başvuruda bulunmamış ya da başvuru yaptığı halde kendisi hakkında henüz karar verilmemiş kişileri ifade eder. Birleşmiş Milletler

Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre Sığınmacı; “kendi ülkesini terk ederek ikinci bir ülkeye gidip uluslararası koruma talep eden ancak mülteci statüsü kazanmaya henüz uygun bulunmayan kişiye verilen addır” (Mülteci-Der, 2010: 20). İltica sistemine dahil olmak amacıyla bekleyen sığınmacılar mülteci hukukunun temel ilkelerinden biri olan non-refoulement (geri göndermeme) ilkesinden yararlanmak ve temel hak ve özgürlükleri korunmak durumundadır. İnceleme sonucunda, sığınmacının mülteci statüsü elde etmesi halinde bu durumun açıklanmasıyla ilgili sorumluluk başvuru yapılan ülkenin sorumluluğundadır. “Sığınmacı, iltica sistemi hakkında cevap bekleyen kişi olduğuna göre mülteci korumasının temel ilkesi olan “non-refoulement” yani “geri göndermeme” ilkesinden ve insanca muamele standartlarından peşinen yararlanması gerekir (Kılıç, 2008: 214). “ Sığınmacı, sığınma başvurusu sonuçlanıncaya kadar, ülkesine zorla geri gönderilemez. Dolayısıyla mülteciler gibi uluslararası koruma hükümlerinden yararlanırlar.

1.6. GÖÇMEN

Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarından farklı olarak siyasi gerekçelerle değil, ekonomik kaygılarla ve daha iyi hayat standartlarına sahip olmak amacıyla ülkesinden farklı bir ülkeye göç eden kişileri ifade eder. Göçmenler bu yolculuğa gönüllü olarak çıktıkları gibi vatandaşı oldukları ülkenin korumasından yararlanmaya da devam ederler. Dolayısıyla göçmenleri kabul eden ülkelerin mülteci ve sığınmacılarda olduğu gibi insan hakları hukukundan doğan yükümlülükleri göçmenler için bulunmamaktadır.

Göçmenlerin ulaştıkları ülke tarafından kabul edilmesi ya da reddedilmesiyle ilgili koşullar tamamen o ülkenin göç ve göçmen politikalarıyla ilgili bir durumdur. Bu nedenle, yaşamsal risk altında olmayan göçmenlerin kabul edilmesi ya da reddedilmeleri mülteci ve sığınmacıların içinde bulunduğu koşullardan tamamen farklıdır. Birçok kez göçmenlerin ulaşmaya çalıştıkları ülkelerde kendilerini mülteci ve sığınmacı olarak gösterme çabası yüzünden iltica hukukunun zarar gördüğü kabul edilmektedir. Dolayısıyla göçmen kabul eden ülkelerin sığınma hukukunun istismar

edilmesine karşı uluslararası statü belirleme kriterlerine titizlikle uyması önem arz etmektedir.

Yasadışı yollarla kendi ülkesini terk eden ve geldiği ülkede kalmak için yasal hakkı olmayan kişiler düzensiz göçmen olarak adlandırılmaktadır. “Düzensiz göçmen, geldiği ülkede kalma hakkı bulunmayan kişidir. Ancak bu, tüm düzensiz göçmenlerin buldukları ülkede resmi olmayan bir şekilde ya da belgeleri olmadan kaldıkları anlamına gelmemektedir. Bir göçmenin statüsü birkaç şekilde düzensiz hale gelebilir. Bu bazen dikkatsizlik nedeniyle yaşanırken; bazen keyfi ve adil olmayan nedenlerle de bir kişi düzensiz hale gelebilir. Tek bir yolculuk sırasında dahi, bir göçmen, hükümetlerin yürüttükleri politikalara veya vize düzenlemelerine göre düzensiz göçmen statüsüne girip çıkabilmektedir.” (UAÖ, 2009: 6). Düzensiz göçmenler arasında vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkelere geri gönderildikleri takdirde yaşamsal tehlikelerle karşılaşma riski olan kişilerin bulunabileceği dikkate alındığında, bu kişiler için uluslararası koruma hükümlerinin devreye girmesi gerekmektedir.

2. İLTİCA HUKUKUYLA İLİŞKİLİ BAŞLICA GÖÇ KURAMLARI

2.1. GÖÇ SİSTEMLERİ KURAMI

Göç sistemleri kuramı, genel olarak siyasi ve ekonomik boyutuyla öne çıkan bir teorik çerçeveye sahiptir. Bu teori, iki veya daha fazla ülkenin göç olgusu üzerinden kendi aralarında bir göç sistemi oluşturmasını öngörmektedir. Söz konusu göç ilişkisi birbirine mesafe olarak yakın konumdaki iki ülkenin kendi arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirinden oldukça uzak mesafedeki ülkeler ve coğrafi bölgeler arasında da oluşabilir.

Kuram, göç alan ve göç veren iki ülke arasında göç öncesi bir siyasi ve ekonomik ilişkinin var olduğunu savunmaktadır. Bugün bile sömürge dönemi ilişkileri dolayısıyla göç alan ve göç veren ülkelerin varlığı söz konusudur. Askeri işgaller, savaşlar ve siyasi güç kullanımı gibi faktörler göçten önce iki ülke arasındaki iletişimin temel unsurlarındandır. Göç sistemleri kuramının öncülerinden sayılan Mabogunje, (Mabogunje 1970:4) göç olgusunun çıkış ve varış noktalarındaki

sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerin değişim geçirdiğini ve göç hareketliliğinin bu değişimden etkilenerek yeni boyutlar kazandığını savunmaktadır.

Göç sistemleri kuramı, göç konusunun tarihselliği açısından iki ülke veya bölge arasında meydana gelen göçleri analiz edebilmek ve bu göçleri tetikleyen faktörleri anlayabilmek bakımından önemlidir. Ancak bu kuramın çerçevesini aşan yeni göç ve göçmen ilişkilerinin yaşandığı ve göç hareketlerinin dinamiklerinin değiştiği bir süreçten geçtiğimiz unutulmamalıdır. Mülteci ve sığınmacıların göçmen topluluklardan farklı olarak zorunlu bir yer değiştirme eylemine sahip olması, bu kitlenin göç nedenselliği ve sonuçları bakımından da ayrı şekilde ele alınmasını gerektirmektedir.

2.2. İLİŞKİLER AĞI KURAMI

Bu teori genel olarak, göçün mekânsal ve zamansal özelliklerini etkileyen değişkenler ve göçmenlerin kendi arasında ve yerleştikleri topluluklarla ilişkileri çerçevesindeki analizlere dayanmaktadır. Kuram, göçmenlerin kendi arasındaki göç ilişkisini ve göç edilen ülkedeki yerleşik hayatlarını etkileyen sosyal ağları ve bu ağların devam eden karşılıklı göçlerle ilişkisini açıklamaktadır.

Abadan-Unat'a göre, çıktıkları ülkeyle yeni yerleştikleri göç ülkeleri bakımından göçmen ilişkileri ele alındığında, eski-yeni göçmenler ve göçmen olmamış bireylerin kendi aralarında etnik, soydaşlık veya arkadaşlık gibi bağlardan oluşan bir ağ kümesinden söz edilebilir (Abadan-Unat, 2002: 18). Göçmenler arasındaki bu ilişki ağı, özellikle uluslararası göçmenlerin dayanışma gücünü etkileyen bir sosyal sermayenin varlığını da göstermektedir. Yeni göçmenlere eski göçmenlerin sağlayacağı bu sosyal ve ekonomik katkıyla birlikte göçmen gönderen ülkedeki potansiyel göç hareketleri de yön kazanarak ilişkiler ağını şekillendirmektedir.

Göç olgusunun kendi şartları içinde ve tarihsellik boyutu dikkate alınarak ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, ağ kuramının meydana gelişi ve ağın içerdiği özellikler anlam kazanmaktadır. İlişkiler ağı, göçmenlerin ilk göç hareketliliğinden itibaren yerleştikleri ülkedeki göçmenlerle sınırlı kalmayacak yeni bir sosyal ağ

oluşturma ya da bir ağa dahil olma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Böylece ilişkiler ağı, kendi içinde bir evrim geçirerek farklı alanlara yönelebilmektedir.

Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine göç eden Türklerin kurmuş olduğu göçmen ağları ve bu ağların arasındaki ilişki biçimini örnek olarak vermek mümkündür. İlk etapta bu ağlar iş bulma ve barınma ihtiyacı gibi temel gereksinimlere odaklanırken, ilerleyen dönemde bu ihtiyaçların ilişkiler ağı sayesinde giderilmesiyle yeni göç akınları yaşanmıştır. Eski ve yeni göçmenler arasındaki etnik, dinsel ve kültürel bütünlük, ilişkilerin dışı doğru değil içe doğru bir ağ oluşturmasına yol açmıştır. Daha çok korumacı bir anlayışa dayanan bu yaklaşımın neticesinde buldukları ülkenin sosyal dokusuyla uyumsuz bir göçmen kitlesi meydana gelmiştir.

Almanya'da yaşayıp Almanca bilmeyen, aynı şehir ve hatta kasabadan gelen topluluklarla bir mahalle oluşturup bu alanın dışına çıkmayan Türk göçmenler, uzun bir süre entegrasyon kavramı çerçevesinde tartışmalara yol açmıştır. Bu yalıtılmışlık isteği eski göçmenlerin hayat tarzı olsa da yeni kuşak genç göçmenlerin bu ilişkiler ağının dışına çıkarak eğitim, siyaset ve ekonomi alanlarında kendilerini yetiştirmeleri ve göç ettikleri ülkenin bir parçasına dönüştükleri yeni bir ilişkiler ağı oluşmuştur (Yalçın, 2002: 45).

Küresel göç hareketliliği artık göç ve göçmen ilişkilerinde yeni bakış açılarının oluşmasını gerektirmektedir. Wilpert'in de ifade ettiği gibi, öncü göç akımlarıyla başlayan bu ilişkiler ağı, zaman içinde göç veren ve göç alan toplumları birbirine sıkıca bağlayan güçlü bir altyapı oluşturmaktadır (Wilpert,1992:178). İlk gelenlerin deneyimlerini sonraki göçmenlere aktarmasıyla gelişen bu durum, süreç içinde kendi kendini yöneten ve yeni göç halkalarıyla büyüyen bir harekete dönüşmektedir. Şimdilerde yaşandığı üzere, göçmenlerin ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi gibi yeni sorun alanlarıyla sıkça karşılaşması, bu ilişkiler ağının sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. Göçmen karşıtı aşırı sağ politik akımların Batıdaki hızlı yükselişiyle birlikte göç politikalarının daha güvenlikçi ve katı bir çizgiye kayacak olması, göçmenlerle yerleşik toplumlar arasında yeni gerilimlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bir bütün olarak mülteci, sığınmacı ve

göçmenleri hedef alan Batı'daki ırkçılığın İslam karşıtlığından beslenen önyargılarla daha da güç kazanma riski bulunmaktadır.

Batının önde gelen politikacıları, siyasi entegrasyonun büyük bir kırılma yaşadığı son on yılda büyüyen sorunları genel olarak İslamofobi ve yabancı düşmanlığı retoriklerinin arkasına gizlenerek anlamaya çalışmışlardır. Oysa bu tür çözüm arayışlarıyla meseleye yaklaşmak, gerçekte yüzleşmeyi engellediği gibi, özellikle Avrupa ölçeğinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile etkin mücadeleyi zorlaştırmaktadır. İslam karşıtlığının mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin Batı ülkelerindeki geleceği bakımından ciddi bir risk oluşturduğunu ifade etmek gerekmektedir. Mevcut siyasi ortam dikkate alındığında birçok lider, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını politik çıkarlar uğruna istismar etmekten ve popülizm yapmaktan geri durmamaktadır. Oy kavgası ve siyasal mücadelenin günümüzdeki en önemli araçlarından biri olan yabancı düşmanlığı, Batı toplumlarını salgın bir hastalık gibi kuşatmaktadır. Bu durum en çok mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin hayatını olumsuz yönde etkilemekte, içe kapanmayı kolaylaştırarak ilişkiler ağını dışarıya doğru kapatmaktadır.

Aynı zamanda önemli bir siyasi sorun haline gelen İslamofobi ve göç olgusu arasındaki mevcut ilişkinin Batılı siyasetçiler tarafından politik çıkar amacıyla kullanılması, mülteci ve göçmenleri ötekileştiren uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Bu itibarla mülteci, sığınmacı ve göçmenlere yönelik ırkçılık ve yabancı düşmanlığı çok kültürlü toplumsal dokuyu tehdit eden başlıca yapısal sorunlardan biri olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Ayrıca göç olgusu, işsizlik ve güvenlik kaygısı gibi iç içe geçen konuların İslamofobi ve yabancı düşmanlığı ile ilişkisinin kapsamlı olarak ele alınması ve toplumdaki korkuları pekiştirecek yaklaşımlardan uzak durulması önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, Avrupa'daki ekonomik krizin etkileri derinleşirken AB'nin ekonomik bütünleşme alanındaki hedeflerini gerçekleştirme de zor görünmektedir. Borç yükü altındaki Avrupa ülkelerinde toplumsal gelecek kaygısı sokaklara yansımakta ve bu ortamdan en fazla zarar görenler yine mülteci, sığınmacı ve göçmenler olmaktadır. Ekonomik durum kötüleştikçe siyasi gerginliklerin tırmanması kaçınılmazdır ve bu tür durumlarda sosyal seviyede yabancılar "günah

keçisi” haline gelmektedirler. Bu yüzden ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda ortaya çıkacak siyasi iradenin mülteci ve göçmenleri ekonomik ve sosyal hayata dahil edecek bütüncül yaklaşımı benimsemesi önem taşımaktadır.

2.3. ULUSLARARASI GÖÇ KURAMI

Göç olgusunda temel belirleyici olan husus mekânsal ilişkidir. Göçün zorunlu ya da gönüllü olmasını, kısa veya uzun mesafeli oluşunu ve göç kararının etkileyen faktörlerin hepsini etkileyen başlıca konu, yaşanan yerin değiştirilmesidir. Yer değişikliğiyle birlikte göçün iç veya dış göç niteliği kazanıp kazanmadığına bağlı bir süreçten söz edilebilir. Genel olarak yaşanan ülkenin siyasi sınırlarının geçilerek başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla kişilerin geçici veya kalıcı olarak yer değiştirme faaliyeti “uluslararası göç” olarak tarif edilmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü,2009: 59).

Klasik kuramcılar, uluslararası göçü bugüne kadar ekonomik olarak az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yönelen bir göç hareketliliği olarak incelemiştirler. Fakat küreselleşmenin egemen olduğu günümüz koşullarında bu gerçekliğin değişmeye başladığı ve gelişmiş ekonomilerin sermaye ve üretim araçlarını dünyanın farklı bölgelerine taşıyarak uluslararası göçün yön değiştirmesine neden olduğu yeni bir durum söz konusudur.

Uluslararası göçün; devamlı yerleşenler, belli süreli profesyonel çalışanlar, belli süreli sözleşmeyle çalışanlar, gizli ve yasadışı çalışanlar, mülteci ve sığınmacılar olarak kategorize edildiği analizler yapılmıştır (De Tapia, 2002: 17). Son iki kategoriye diğerlerinden ayıran en önemli fark, bu gruptakilerin ülkelerini zorunlu olarak terk etmeye mecbur kalmalarıdır. Dolayısıyla uluslararası göç üç temel kavramla ifade edilecek olursa bunlar; mülteci, sığınmacı ve göçmenlerden oluşur.

Göçün nedenlerine ilişkin genel çerçeveyi oluşturan başlıkları ise şöyle sıralamak mümkündür;

1. Ekonomik göçler: Göç olgusunun şekillenmesindeki en yaygın göç tipidir. İnsanların ekonomik olarak daha iyi yaşam standartlarına erişmek amacıyla

ülkelerini terk etmesi ve kendilerine bir hedef ülke belirlemesiyle oluşur. Gelir artırıcı ve maddi refaha dayalı bu arayışın ekonomik nedenlerle yapılması gerekir.

2. Siyasi göçler: Kişilerin yaşadıkları ülkedeki siyasi durum nedeniyle temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, can ve mal güvenliklerinin tehdit altında olması sonucunda daha güvenli bir ülkeye yerleşme kararına bağlı yaşanan göç tipidir. Bu göç tipinin gönüllü değil zorunlu oluşuyla, mülteci ve sığınmacı olarak ifadesini bulan göç toplulukları doğmuştur.
3. İklim göçleri: Küresel iklim değişiklikleriyle doğrudan ilgili olan bu göç tipinde, kişiler kuraklık, doğal afetler, kıtlık ve iklim değişikliği gibi faktörlere bağlı olarak başka ülkelere göç etmektedir. Geline aşamada, küresel iklim mültecileri olarak adlandırılan yeni bir mülteci toplumu oluşmaktadır. Bu gruptaki kişiler de zorunlu göç hareketliliğinin parçası haline gelmekte, klasik mülteci tanımının çerçevesini genişleten bir etki yaratmaktadır.
4. Eğitim kaynaklı göçler: İnsanların daha iyi eğitim koşullarına sahip olmak amacıyla belli bir süre için ülkesinden ayrılıp başka bir ülkeye gitmesiyle oluşan göçlerdir. Bu göç tipi süreli ve gönüllü bir nitelik kazanmıştır. Bununla birlikte günümüzde “beyin göçü” olarak tarif edilen göç tipinin de eğitim kaynaklı göçlerle oluştuğu görülmektedir. Eğitim amacıyla gidilen ülkedeki çok yönlü fırsatları kullanarak belli bir statü kazanmak isteyenler, kendi ülkelerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü zayıflatan bir rol oynamaktadır.
5. Emekli göçleri: Genel olarak, ekonomik düzeyde gelişmiş ülkelerin vatandaşları tarafından yaygın biçimde yapılan bu göçler, diğer göç türlerinden farklı dinamikleriyle ayrılmaktadır. İş hayatını tamamlayan ve belli bir yaş profiline sahip bu gruptaki kişiler yaşamlarının geri kalanını doğal güzellikleri ve yaşam koşulları daha iyi bölgelerde sürdürmek amacıyla göç etmektedir.

2.4. ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLİLİĞİ VE SURİYELİ MÜLTECİLER

Farklı türleri bulunmakla birlikte uluslararası göç olgusunun bireysel ve kitlesel boyutunu etkileyen başlıca unsur, siyasi ve kültürel nedenlerden dolayı insanların kendi ülkelerini terk edip başka bir ülkeye göç etmeleridir. Küreselleşmeyle birlikte uluslararası göçün uzun süreli insan yerleşimlerini tetiklediği ve bu hareketliliğin hız kazandığı görülmektedir. Mülteci krizleri ise uluslararası göç trafiğinde belirleyici bir güce sahiptir.

Günümüzdeki uluslararası göç hareketliliğinin merkezine yerleşen mülteciler hem göç alan hem de göç veren toplumlarda sosyal ve kültürel değişimlere yol açmaktadır. Bununla birlikte, zorunlu göç olarak kendini gösteren mülteci ve sığınmacı hareketlerinin toplumsal dinamikleri ekonomik kaynaklı göç faaliyetlerinden ayrı bir özellik taşımaktadır. Savaş, işgal, silahlı çatışma ya da şiddet olayları nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan mültecilerin büyük bölümü ilk sığınma ülkesinde kalmayı tercih etmekle birlikte daha iyi yaşam koşulları sağlayan ülkelere göç etmeye çalışan sınırlı sayıda mülteci ve sığınmacı da bulunmaktadır.

2010 yılında, Tunuslu üniversite mezunu Muhammed Buazizi'nin siyasi ve ekonomik baskıları protesto etmek amacıyla kendini yakmasıyla başlayan Arap Baharının etkisi, sadece bu ülkeyle sınırlı kalmamış ve tüm bölgeyi etkisi altına almıştır. Libya, Mısır ve Suriye'deki etkileri çok daha büyük olan Arap Baharıyla birlikte toplumların adalet ve özgürlük talepleri, ne yazık ki bir süre sonra amacından saptırılarak uluslararası güçlerin kanlı hesaplaşmasının aracı haline getirilmiştir. Bölge ülkelerindeki siyasi kaos devam ederken, Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş büyük bir insani felakete neden olmuştur.

Yaklaşık 6 milyon Suriyeli ülkelerini terk ederek mülteci durumuna düşerken, bir o kadar insan da ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. 3 milyondan fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye, aynı zamanda son beş yılda yaşanan dünyanın en büyük uluslararası göçüne de sahne olmuştur. Benzer şekilde Ürdün, Lübnan ve Irak'ta ciddi sayıda mülteci nüfusu barınırken, göçün uluslararası kültürel ve sosyal ilişkiler ağı bu durumdan fazlasıyla etkilenmektedir.

Suriyeli mülteciler, yeni yerleşim alanlarında farklı dil ve kültürün hakim olduğu toplumsal yapıya uyum sağlamakta zorlanırken, süresi belirsiz olan bu

misafirliğin öznesi durumundadır. Türkiye'deki Suriyeliler, hükümetin uyguladığı açık kapı politikasıyla rahatça ülkeye giriş yaparak serbest ikamet yoluyla da çeşitli şehirlere dağılmış ve yeni bir düzen kurmaya çalışmışlardır. Savaş ve çatışma gibi doğrudan insan yaşamını etkileyen olayların mülteci hareketlerini belirlediği günümüz koşullarında, Suriye savaşı devam ettiği sürece bölge ülkelerinin uluslararası göçün hedefi olması kaçınılmazdır. Uzun bir süre daha geçici koruma altında yaşamlarını sürdürecekleri anlaşılan Suriyeli mültecilerin, kültürel yabancılaşmayla mücadele edebilmek bakımından dil sorununu çözebilmeleri, eğitim ve çalışma hayatına belli koşullarda dahil olabilmeleri gerekecektir.

Suriyeli mülteci ve sığınmacıların göç ettikleri ülkeye uyum sağlayabilmesinde o ülkenin göç politikası, siyasi ve toplumsal davranışlar ile mülteci destek programlarının niteliği önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra mülteci ve sığınmacıların fiziksel ve ruhsal açıdan sosyal ve kültürel entegrasyona kendilerini hazır hissedip hissetmedikleri de önem taşımaktadır (Stanley, 1977: 620). Bu uyum sürecinin ise koşullara bağlı olarak belli zaman aralıklarında gerçekleşmesi beklenir. Mülteci ve sığınmacılar, göç ettikleri ülkede ilk şoku ne kadar çabuk atlarsa ilerleyen tarihlerde daha hızlı bir bütünleşme çabası sergileyebilir. Zaman olarak değerlendirildiğinde, mültecilerin toplumsal adaptasyonu için “ilk birkaç ay”, “ilk birkaç yıl” ve “ 5-10 yıl sonrası” gibi farklı dönemlerin belirleyici olacağı öngörülmektedir (Stein,1981:326).

Türkiye'ye yerleşen 3 milyondan fazla Suriyeli mülteci ve sığınmacının önce kamplarda başlayan yaşamlarının ilk birkaç ayında psikolojik desteğe çok fazla ihtiyaçları olmuştur. Sonraki bir iki yıl içinde serbest ikametle gittikleri şehirlerde bir düzen kurmak ve Suriye'de kaybettiklerinin bir bölümünü Türkiye'de kazanma çabası içine girmişlerdir. İlerleyen dönemde ise şehirdeki sosyal hayatı ve ekonomik yapıyı daha iyi analiz ettikleri için statü arayışları güçlenmiş ve oturdukları semtleri değiştirerek kendi aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek amacıyla Suriyelilerin yoğun olarak barındıkları semtlere taşınmışlardır. Hatta ülkelerindeki etnik, dini ve kültürel farklılıkları gözeterik bir yerleşme politikası izlemeye başlamışlardır. Suriyelilerin 6 yılın sonunda Türkiye'deki sosyal bütünleşme sürecini büyük ölçüde tamamlaması beklense de, bu gerçekleşmemiştir. Şayet bu bütünleşme sağlanamazsa,

mültecilerin mevcut yaşamlarından bıkip topluma daha çok yabancılaşma riskleri artacaktır (Kaya ve Eren, 2014: 67).

Göç ile birlikte yeni davranışlar edinen mülteci ve sığınmacıların, yerleştikleri ülkenin din, dil, gelenek ve toplumsal davranışlarından farklı bir yapıdan geldiklerine inanmaları sonucunda, kendi sosyal değerlerini koruma kaygısı içine girdikleri görülmüştür. Bu korumacı anlayış bir yere kadar anlamlı görünse de sosyal bütünleşmeye karşı bir direncin gerekçesi haline dönüşme potansiyeline de sahiptir (Castles ve Miller, 2008:18). Türkiye’deki Suriyelilerin farklı dil, gelenek ve kültürel pratiklere sahip olmalarını, yerleştikleri ülkenin sosyal yapısı açısından bir zenginlik olarak görmeleri halinde daha kolay bir uyum süreci yaşanacaktır. Elbette yerleşik topluma göre düşük sosyal statülü işlerde çalışmak zorunda kalmaları ve düşük gelir gruplarının yaşadıkları yerlerde ikamet etmelerinin kültürel olarak mültecileri tatmin etmediği bir gerçektir. Ancak unutmamak gerekir ki, göç farklı kültürlerin karşılaşmasına ve bu farklılıkların çoğu kez bir çatışma aracına dönüşmesine de neden olduğu için toplumsal algının mültecileri kabullenmesi belli bir zamana bağlıdır (Tunç, 2015: 45).

3. ULUSAL HUKUKTA MÜLTECİ VE SİĞINMACILAR

3.1. COĞRAFİ SINIRLAMA

Türk hukukuna göre, mülteci ve sığınmacı kavramlarıyla ilgili tanımlar 1951 Sözleşmesi’nin coğrafi sınırlama ile kabul edilmesi nedeniyle farklılık göstermektedir. Türkiye, 1951 Sözleşmesine 29 Ağustos 1961 tarihinde taraf olmuş ve Sözleşmenin 1. maddesindeki mülteci tanımını “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” şeklinde kabul ettiğini belirtmiştir. Dolayısıyla, 1951 Sözleşmesini “coğrafi sınırlama” ile kabul eden Türkiye, Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımadığı gibi, bu kişilerin geçici sürelerle ülkede ikametlerine izin vermekte ve geçici koruma hükümlerini uygulamaktadır.

Diğer taraftan, kısa adıyla “İltica Yönetmeliği” olarak bilinen “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen

Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” çerçevesinde bir mülteci tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre mülteci; Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak ifade edilmektedir.

Türkiye'nin mülteci statüsü vereceği kişilerde “Avrupa'dan gelmiş olmak” şartını araması, çeşitli tartışmalara konu olmaktadır. Coğrafi sınırlamanın mülteci hakları bakımından değerlendirildiğinde, hukuki bir noksanlık olduğunu savunanlar olduğu gibi, bu sınırlamayı ülkenin sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle gerekli görenler de bulunmaktadır. Sözleşmedeki coğrafi çekincenin başlıca iki nedeninden söz edilmektedir. Birinci neden olarak, sözleşmenin onaylandığı dönemde Ortadoğu'daki istikrarsız siyasi koşulların Türkiye üzerindeki muhtemel etkileri gösterilmektedir. Asya ve Afrika'dan batıya yönelecek kitlesel sığınmacı hareketlerine karşı Avrupa'nın Türkiye'yi tampon bölge olarak kullanmasından duyulan endişe de coğrafi çekincenin ikinci nedeni olarak ifade edilmektedir (Çiçekli, 2003:132).

Coğrafi çekincenin gerekliliği konusundaki resmi yaklaşımın dışında, sivil toplum ve insan hakları kuruluşları bu durumun mülteci hukukunu ihlal eden bir özellik taşıdığına vurgu yapmaktadır. 2011 yılından beri Türkiye'ye sığınmış bulunan başta Suriyeli mülteciler olmak üzere Ortadoğu, Asya ve Afrikalı sığınmacıların geçici koruma şartları altında uzun süre yaşamak zorunda kalmaları eleştirilmekte ve Avrupa dışından gelip iltica başvurusunda bulunanlara mülteci statüsünün verilmesi istenmektedir.

3.2. YASAL MEVZUAT

İltica hukukunun uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi bakımından ilk kez bir yasa çalışması yapılmış ve 6458 Sayılı Yabancılar ve

Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), 11.04.2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak, yayım tarihinden itibaren bir yıl sonra da yürürlüğe girmiştir. Türk hukukunda, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girinceye kadar, uluslararası koruma ile ilgili konuları düzenleyen temel bir kanun bulunmamaktaydı ve sığınma hakkına erişim, iltica başvurusu ve inceleme prensiplerinin yanı sıra geri gönderme usulleri uygulamada genellikle idarî düzenlemeler aracılığıyla yürütülmeye çalışılmaktaydı.

YUKK, uluslararası koruma hükümlerinin nasıl uygulanması gerektiğine dair usul ve esasları düzenlemekle birlikte hem uluslararası koruma başvurusunda bulunan hem de uluslararası korumadan yararlanan kişilerin haklarını ve yükümlülüklerini de belirlemiştir. Kısaca ifade etmek gerekirse, YUKK Türkiye'nin iltica ve sığınma hukukunu uluslararası standartlar çerçevesinde ilk kez bütüncül bir yasal mevzuat olarak düzenlemektedir. Kanun genel olarak beş bölüm ve toplam 126 maddeden oluşmakta, iltica hükümleri ve iltica sisteminin yanı sıra geri gönderme yasağı, uluslararası koruma ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş ve işleyişine dair mevzuatı içermektedir. YUKK yürürlüğe girdiği tarihten itibaren alt mevzuat kanun hükümlerine göre düzenlenmekte, YUKK ile çelişik durumdaki diğer yasal mevzuat uygulamadan çıkarılmaktadır.

Kanun, mülteci tanımını 1951 Sözleşmesindeki çerçeve tanıma dayandırıp aynı zamanda 1994 Yönetmeliğinin hükümlerine uygun bir düzenleme yaparken, Türkiye'nin coğrafi sınırlama kuralına da bağlı kalmış ve 61.maddeyle, Avrupa ülkelerinde meydana gelen siyasi olaylar neticesinde can güvenliği riski oluşan bu tür olayların sonucunda ikamet ettiği ülkesine dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişilere statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilmesini öngörmüştür.

YUKK, ülkesinde ağır insan hakları ihlalleri nedeniyle can ve mal güvenliği riski altında bulunan sığınmacılara yönelik ikincil koruma rejimini de düzenlemektedir. Bu kişilerin ülkelerine geri gönderilmeme ilkesi (non refuelment) uluslararası bir kural olup aynı zamanda uluslararası koruma hükümlerinden yararlandırılmaları da gerekmektedir. YUKK, ikincil koruma statüsüyle ilgili koşulları da 63/1. Maddesinde belirlemektedir (YUKK, 2013: 27).

Öte yandan iltica hukukunda sıkça tartışılan “Geri Gönderme Yasağı” ile ilgili düzenleme ise uluslararası hukukla uyumlu ve kişiyi olası insan hakları ihlallerinden korumaya yönelik temel bir ilkeyi esas almıştır. Kanun’un 4/1. maddesi; bir kimsenin işkence ve kötü muameleye maruz kalacağı ya da ırk, din, uyruk, belli bir toplumsal gruba aidiyet ya da siyasi düşüncesi nedeniyle cezalandırılacağından somut olarak kaygı duyulan bir yere gönderilmesini açıkça yasaklamaktadır. YUKK, 1951 Sözleşmesinde geri gönderme yasağıyla ilgili hükmü benimsemenin ötesinde sözleşmeden farklı olarak bu hakkı sadece mülteciler için değil, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan bütün sığınmacılar için kabul etmektedir.

Bu kanuni düzenleme, mevcut haliyle Türkiye'nin mülteci mevzuatının bütüncül bir bakış açısıyla ve uluslararası standartlar gözetilmek suretiyle bu alandaki boşluğunu doldurmaktadır. Bununla birlikte coğrafi sınırlamanın korunduğu ve Avrupa dışından gelen sığınmacıların durumunda bir değişiklik yapılmadığı da gözlenmektedir.

Bir başka yasal düzenleme ise, 5901 sayılı ve 29.05.2009 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunudur. Bu kanun, Türk vatandaşlığı ile ilgili kazanma ve kaybetme hükümlerini düzenlemektedir. Kanun, Türk vatandaşlığını elde edebilmek için yabancılarda aranan şartları sıralamaktadır. Buna göre; yabancılardan vatandaşlık hakkından yararlanabilmesi için, başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de beş yıl ikametinin bulunması, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak bir gelir ya da mesleğe sahip olması, yeteri kadar Türkçe konuşabilmesi ve iyi ahlak sahibi olması, gibi koşullar dikkati çekmektedir.

Kanun’un 12. Maddesine göre, “Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller” başlığıyla göçmen olarak kabul edilen kişilerin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeyecek bir hali bulunmamak şartıyla, Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu’nun kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir. Son dönemde Suriyeli mültecilerin vatandaşlığa kabul edilmeleriyle ilgili tartışmalardan yola çıkıldığında, yasadaki “göçmen olarak kabul edilen kişiler” ifadesinin sığınmacıları da içine alacak şekilde yorumlanarak Türk vatandaşlığı hakkından yararlanmaları sağlanabilecektir.

Ulusal iltica mevzuatının parçalarından biri de İskan Kanunundaki hükümlerdir. 2510 sayılı ve 1934 tarihli İskan Kanunu, günümüzün ihtiyaçlarını karşılamadığı için 26.09.2006 tarih ve 26301 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5543 sayılı İskân Kanunu yürürlüğe konmuştur. Yeni kanunda mülteciliğe ilişkin bir tanım yapılmayıp eski düzenlemedeki hukuka aykırı tanımlara ait hükümler de yürürlükten kaldırılmıştır.

5682 sayılı ve 15.07.1950 tarihli Pasaport Kanunu ise, Türk vatandaşlarıyla birlikte yabancıların da Türkiye’ye giriş çıkışlarını denetlemek ve düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır. Kanun, mültecilerin ülkeye giriş çıkışlarıyla ilgili olarak 4.maddede düzenlemeye gitmiştir. Buna göre; “Umumiyetle mültecilerin ve iskân hakkındaki mevzuat dışında olarak yurt tutma maksadıyla gelen yabancıların, pasaportları olsun olmasın Türkiye’ye kabulleri İçişleri Bakanlığı’nın kararına bağlıdır. 1951 Sözleşmesine taraf olan devletler, ülkelerinde düzenli olarak ikamet eden mülteci ve sığınmacılara ülke dışına seyahat edebilmelerini kolaylaştıracak seyahat belgelerinin verilmesini teminat altına aldığı için (Odman, 1995:173) kanununun 26.maddesinde bu konuya ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Türkiye, yasadışı düzensiz göç ile mücadele edebilmek, kara ve deniz sınırlarının güvenliğini sağlayabilmek amacıyla iltica mevzuatını sürekli olarak yenileme ihtiyacı hissetmiştir. 1990 yılındaki Birinci Körfez Savaşında yaşanan büyük Kürt göçü ve sınır ötesinden kaynaklanan terör faaliyetlerinin artış göstermesinin de etkisiyle başlatılan çalışmalar sonucu, 6169 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 14.09.1994 tarihinde bir yönetmelik hazırlanmıştır. Kısaca 1994 Yönetmeliği olarak bilinen “ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile mülteci ve sığınmacılarla ilgili hukuki boşluğun doldurulması amaçlanmıştır.

İltica hukuku alanındaki boşluğu doldurmayı hedefleyen 1994 Yönetmeliği, uluslararası hukuki standartları tam olarak karşılayamadığı gibi, pratikte yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Türkiye’yi transit ya da hedef ülke olarak gören mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin mevzuatla ilgili uymaları gereken kurallar

hakkında resmi makamlar tarafından yeterince bilgilendirilmemesi, prosedüre dahil olmak bakımından yapılacak başvuru için 10 gün gibi çok kısa bir süre tanınması şeklindeki uygulamalar ciddi mağduriyetlere neden olmuştur. Söz konusu 10 günlük başvuru süresini kaçıran ya da çeşitli nedenlerle bu süreyi kullanamayan yabancılar, İçişleri Bakanlığının bu 10 günlük süreyi hak düşürücü süre olarak uygulaması yüzünden sınır dışı edilme riskiyle karşılaşmıştır.

Öte yandan sığınma prosedürüne dahil olmuş, işlemleri sürmekte olan ve BMMYK aracılığıyla üçüncü bir ülkeye yerleşme hakkı elde etmiş kişilerin sınır dışı yapılması da Türkiye aleyhine hukuki sonuçlar doğurmuştur. Nitekim bu sınır dışı etme işlemlerini gerçekleştiren idarenin iş ve eylemlerine karşı yargı yoluna gidilmiş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden başvuru süreleriyle ilgili kararlar çıkmıştır (AİHM Jabari/Türkiye Kararı: 2000).

Eksik yönleriyle eleştiri konusu olan 1994 Yönetmeliği'ne karşılık 9938 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 16.01.2006 tarihinde yeni bir yönetmelik yayınlanarak uygulamada birtakım yeniliklere gidilmiştir. Kısaca 2006 Yönetmeliği olarak adlandırılan bu yönetmelik, başta süre konusu olmak üzere 1994 Yönetmeliğinin bazı maddelerinde değişikliğe gitmiştir. 2006 Yönetmeliği'nin 1.maddesi, 10 günlük başvuru süresinin yerine "gecikmeden" ve "makul olan sürede" ifadelerine yer vermiştir. Böylece iç hukukumuza dahil olan "makul süre" kavramıyla uygulamadaki sertlik giderilmek istenmiştir. Bununla birlikte uygulayıcıların yorumuna açık bir özellik taşısa da her iki kavrama ilişkin değerlendirmelerin sığınmacılar açısından daha olumlu sonuçlara yol açtığı düşünülmektedir (Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm>).

2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği de iltica sisteminin bir parçası olarak; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılarla ilgili yapılacak işlemleri düzenlemektedir. Yönetmeliğin 6. Maddesi "Geri gönderme yasağını" düzenlerken, 7. Maddesi geçici koruma sağlanacak yabancılarla ilgilidir. Yönetmelik, geçici koruma altındaki kişilere sağlanacak hizmetleri de sıralamakta, eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal

yardım ve hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili uygulamayı belirlemektedir (Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>).

İçişleri Bakanlığı'nın 2014 tarihli "Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkındaki Yönetmeliği"; Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne bağlı kabul ve barınma merkezleri ile geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, işlettirilmesi, işlettirilmeye ilişkin protokol esaslarının belirlenmesi, bu merkezlerde verilecek hizmetlerin çeşit ve niteliği, denetimi, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarıyla, mali konulara ilişkin usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır (Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140422-5.htm>).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 2016 yılında yayınlanan Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik, kanun kapsamında başvuru sahibi, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahibi sayılan yabancıların Türkiye'de çalışmalarına ilişkin usul ve esasları belirlenmiştir. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişilerin statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabileceği, bu kişilerin kimlik belgesi, çalışma izni yerine geçeceği ve bu durumun kimlik belgesine yazılacağı, statülerin herhangi bir nedenle sona ermesini veya kimlik belgelerinin iptalini gerektirecek nedenlerin, yabancıların çalışma hakkını da sona erdireceği belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişilerin; çalıştığı il, meslek, sektör ile bağımlı veya bağımsız çalışma durumuna ait güncel bilgiler İçişleri Bakanlığınca Bakanlığa bildirilir (Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160426-1.htm>).

Ulusal mevzuatın bir başka parçasını oluşturan bazı genelgelere de değinmek gerekmektedir. Mülteci, sığınmacı ve göçmenleri yakından ilgilendiren genelgelerden ilki İçişleri Bakanlığı tarafından 22 Haziran 2006 tarihinde yayınlanmıştır. Genelgenin uygulama talimatına göre Türkiye'nin iltica hukuku mercek altına alınmış, 1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımının mevcut şartlarda yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte AB iltica ve göç müktesebatının insan hakları hukukunun gelişmesine yaptığı katkıya değinilerek, mülteci ve

sığınmacıların temel haklarının korunması, ülkelerine geri gönderilmemesi, ırkçılık, ayrımcılık ve diğer insan hakları ihlallerine karşı desteklenmesi gibi ilkelerden söz edilmektedir(İçişleri Bakanlığı 2006 tarihli Genelgesi).

2010 yılında yayınlanan genelgelerden biri de, mülteci ve sığınmacılarla ilgili işlemleri düzenleyen, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) genelgesidir. Genelge, SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından sığınmacı/mültecilere verilen hizmetlerde dikkat edilecek hususları düzenlemektedir. İçişleri Bakanlığı'nın "Mülteci ve Sığınmacılar" konulu 2010 tarihli genelgesi ise; mülteci ve sığınmacıların ikamet tezkereleriyle gündeme gelen ikamet harçlarıyla ilgili uygulamayı, iltica-sığınma başvurusu yapan kişilere ait verilerin korunmasını, mülteci ve sığınmacılarla yapılacak mülakatlarda dikkat edilecek hususları ele almaktadır.

2010 tarihli diğer genelgeyle İçişleri Bakanlığı 'Yasadışı Göçle Mücadele' kapsamında geri gönderme merkezlerinin açılması ve yasadışı göçmenlerin adli işlemleri tamamlandıktan sonra sınır dışı işlemleri tamamlanıncaya kadar geri gönderme merkezlerinde barındırılması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda geri gönderme merkezlerinde insan onuruna ve haysiyetine aykırı davranış iddialarının derhal inceleneceği, ihlal tespiti halinde gerekli adli ve idari işlemlerin yapılacağı belirtilmiştir. Genelgeyle, Yasa Dışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulunun oluşturulması da kararlaştırılmıştır.

Geri kabul uygulamasının düzenlenmesine yönelik 2014 yılında hazırlanan "Geri Kabul Anlaşması İle İlgili Başbakanlık Genelgesi" Anlaşma ve YUKK ile paralel şekilde gerçekleşmesi öngörülen hükümler içermektedir. Bu genelgeye göre;

1. Düzensiz göçmenlerin sınır dışı edilinceye kadar barındırılacağı geri gönderme merkezlerinin kurulması ve mevcutların kapasitelerinin artırılması,
2. AB üyesi ülkeler tarafından gelecek geri kabul taleplerinin sonuçlandırılması için gerekli teknik, idari ve kurumsal alt yapının sağlanması ve bu kapsamda AB fonlarından yararlanılması,
3. Geri kabul anlaşmamızın olmadığı göçe kaynaklık eden ülkelerle ikili anlaşmaların imzalanması ve halen yürürlükte olan ikili geri kabul

anlaşmalarının uygulanabilirliklerinin artırılması için Dışişleri Bakanlığı ile birlikte gerekli çalışmaların yapılması,

4. Anlaşma kapsamındaki üçüncü ülke vatandaşlarının Türkiye'ye kabul edilmelerinden sınır dışı edilmelerine kadar geçecek sürede yürütülecek iş ve işlemlerin süratle yerine getirilmesi,
5. Düzensiz göçle mücadelenin daha etkin yürütülebilmesi için mevcut tedbirlerin gözden geçirilmesi ve gerekli kanuni, hukuki, mali, idari ve teknik her türlü tedbirin alınması uygun görülmüştür.

2005 yılında yayınlanan İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, Türkiye'deki mevcut iltica mevzuatını ve bu mevzuatta yer alan kanun ve yönetmeliklerin hangilerinde değişiklik yapılması gerektiğini ifade etmektedir. İltica ve Göç Ulusal Eylem Planında, coğrafi sınırlamanın ancak ülkenin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin tamamlanmasıyla kaldırılabilirliği belirtilmiştir. Bu durum, coğrafi sınırlamanın kaldırılmasına yönelik politika değişikliğinin Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinde önemli bir pazarlık konusu olduğunu göstermektedir.

Nitekim külfet paylaşımı olmadan ve coğrafi sınırlamanın kaldırılmasıyla birlikte Türkiye'nin karşılaşacağı yük hesap edilmeden böyle bir adımın atılmayacağı deklare edilmiştir. Suriye kriziyle birlikte gelen süreçte, AB ülkelerinin sergilediği insani değerlerle bağdaşmayan ve uluslararası mülteci hukukuna tamamen aykırı olan uygulamalar, Türkiye'nin bu konudaki taahhütlerini ertelemeyi gerektirmiştir. 2012 yılından beri devam eden mülteci krizi, Türkiye ile AB arasında yürütülen müzakerelerin seyrini etkileyecek kadar önemli bir mesele haline gelmiş durumdadır.

Ulusal Eylem Planı, iltica ve göç alanında yasal düzenlemelerin gerçekleşmesini, bu alanda çalışacak nitelikli personel ihtiyacının karşılanmasını, mülteci ve sığınmacıların toplumsal entegrasyonun sağlanmasını ve mülteciler için sağlık, eğitim hizmetleri ve sosyal hizmetlerin ulaşılabilir olabilmesi bakımından STK'larla işbirliğine gidilmesini ifade etmektedir. (İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, 2005).

4. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERDE MÜLTECİ VE SİĞİNMACILAR

Yirminci yüzyılda yaşanan savaş ve çatışmalar neticesinde meydana gelen insani sefalet ve kitlesel göçler, uluslararası toplumu bir araya getirmiş ve bu krizlere karşı yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuştur. (Odman,1995:15) Birleşmiş Milletlerin 1945 yılındaki kuruluşundan önce, yani ikinci dünya savaşı henüz bitmemiş iken müttefik devletler karşılaşacakları büyük trajediyi fark ederek, 1943 yılında Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Kuruluşu (UNRRA)'nu kurmuşlardır. Bu kuruluş aslında bir mülteci örgütü olmayıp sadece mültecilerin durumları için değil, savaş nedeniyle mağdur olmuş ve yerlerinden edilmiş herkesle ilgili faaliyetler gerçekleştirmiş, yaklaşık olarak 7 milyon kişinin ülkelerine geri dönmelerini sağlamıştır. Fakat bu geri dönüşlerin bir bölümünün (özellikle Sovyetler Birliği'ne geri gönderilenlerin) “gönüllü” değil zorunlu olması yüzünden uluslararası kamuoyunda büyük tepkilere neden olmuştur.

4.1. MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI KURULUŞLAR

4.1.1.Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO)

1947 yılında kurulan Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO), 3 yıllık geçici bir program için Birleşmiş Milletler Örgütü olarak kurulmuş, mültecilerin kayıt altına alınması, korunması ve daha çok üçüncü ülkeye yerleştirilmesi gibi konularda faaliyet yürütmüştür.1952 yılına kadar 73 bin mültecinin ülkelerine geri dönüşünü sağlayan IRO, 1 milyondan fazla insanın da üçüncü bir ülkeye yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, soğuk savaş sonrası dönemin siyasi gerginlikleri yüzünden Uluslararası Mülteci Örgütü'nün çalışmaları hem siyasi hem de ekonomik olarak devletler tarafından yeterince desteklenmemiş ve BM çatısı altında yeni ve uzmanlık alanı mülteciler olacak bir örgütün kurulması gerektiği ifade edilmiştir.

4.1.2. BM Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Kuruluşu (UNRWA)

Filistin topraklarının İsrail tarafından işgal edilmesi sonucu yerlerinden edilen ve Lübnan, Ürdün, Suriye gibi ülkelere sığınmak zorunda kalan Filistinli mültecilere yardım etmek amacıyla 1948 yılında kurulmuştur. Bugün üç milyondan fazla mültecinin kayıtlı olduğu bu örgüt, bölgedeki Filistinli mültecilerin uluslararası hukuk çerçevesinde koruma hizmetlerinden yararlanması için çalışmaktadır. Bununla birlikte, Ürdün dışında Filistinli mültecilere vatandaşlık hakkı tanıyan bölgede başkaca bir ülke olmadığı gibi, mültecilerin statü sorunu ve kamplardaki ağır koşullar devam etmektedir.(UNRWA, 2015).

4.1.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)

3 Aralık 1949 tarihli ve 319 (IV) sayılı kararı ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kuruluşu onaylanan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) resmi olarak 14 Aralık 1950 tarihinde kurulmuştur (BMMYK, 1998:60). Komiserlik görevine ilk olarak bir hukukçu olan Gerrit Jan Van Heuven Goedhart getirilmiştir (Odman, 1995:31). Merkezi, İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan Komiserlik 100'den fazla ülkede temsilciliğe sahiptir. BMMYK'nın sınırlı bir faaliyet sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluklarını hükümetlerin ve hükümet dışı örgütlerin aracılığıyla yerine getirmektedir. Siyasetin dışında bir yapılanması bulunan kuruluşun çalışmaları sosyal bir özellik taşımaktadır (Altuğ, 1967:25). BMMYK'nın başlıca görevlerinden biri de Sözleşme'nin 35.maddesi gereğince 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin taraf devletler tarafından uygulanmasını izlemektir (Çiçekli, 2003:139).

BMMYK'nın çalışmaları, beş ana başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki, yaşanması muhtemel olağanüstü durumlara karşı "hazırlıklı olmadır". Birdenbire gelişen doğal afet, savaş ve çatışma gibi olaylar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin kitlesel göçler neticesinde acil gereksinim duyacakları barınma, sağlık, gıda ve eğitim gibi konularda yardım programları oluşturmak BMMYK'nın sorumluluk alanındadır. Aynı zamanda "acil

müdahale” ekipleri oluşturmak, çalışanlarını eğitim programlarıyla krizlere karşı hazırlamak BMMYK’nın görevleri arasındadır.

İkinci olarak, ülkesini terk etmiş ve sığınma arayışındaki kişilerin “koruma” altına alınmasıyla ilgili BMMYK’nın sorumluluğu bulunmaktadır. İltica hakkına erişimin sağlanması ve ülkelerin bu haktan mülteci ve sığınmacıları yararlandırması amacıyla Komiserlik çalışma yürütmektedir. Son dönemde Avrupa ülkelerinin uluslararası hukuka aykırı biçimde mültecilere karşı geliştirdiği yasaklayıcı politikalara karşı da BMMYK’nın daha etkin bir rol üstlenmesi talep edilmektedir.

Bir başka konu “yardım” ile ilgilidir. Mültecilerin en çok ihtiyaç duydukları, barınma, gıda, sağlık ve eğitim gibi konuları kapsamaktadır. Üye devletlerin BMMYK’ya yapacakları maddi katkılarla mültecilere yeterli miktarda ve düzenli aralıklarla insani yardımların yapılabilmesi mümkün olmaktadır. Mültecilerin ülkelerine geri dönüşlerinden sonra da birçok zorlukla karşılaştıkları bilinmektedir. BMMYK bu konuda da sosyal ve ekonomik kalkınma programlarının oluşturulması için çalışmaktadır. BMMYK, mülteci sığınmacı ve göçmenlerin ülkelerini terk etmelerine neden olan sorunların ele alınması ve kapsayıcı bir analizin yapılarak ileride bu tür sorunların çıkmasının engellenmesi bakımından önleyici bir strateji geliştirmelidir. Bunun yanı sıra devletlerin üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların azalması ile birlikte iltica ve göç krizlerinin azalacağı öngörülmektedir (Çakıroğlu, 1996: 32-33).

BMMYK, Türkiye de 1961 yılında başladığı çalışmalarını 1980’lerin sonlarına kadar, daha çok doğu bloku ülkelerinden gelenlerin başvurularıyla ilgilenmek ve bu kişilerin mülteci olarak üçüncü bir ülkeye yerleşmesini sağlamak amacıyla yürütmüştür. 1990lı yıllarda Irak’tan gelen büyük göç dalgası ve sonrasında Ortadoğu ve Asya kökenli mülteci hareketlerinde önemli bir merkez olmaya başlayan Türkiye 1951 Sözleşmesi çerçevesindeki coğrafi sınırlamalar konusunu uygulamaya geçirmiştir. Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermeyen Türkiye, bu kişilere geçici koruma sağlanması hususunda BMMYK ile ortak programlar açmıştır.

BMMYK, Avrupa dışından gelen sığınmacıların durumlarını inceleyerek, gerekirse üçüncü bir ülkeye yerleşmelerini sağlayıncaya kadar bu kişilerin sığınmacı

olarak koruma altına alınmasını sağlamıştır. (Kirişçi, 2001: 154). BMMYK, 60 yıldır mülteciler için çalışmakta, yerlerinden edilmiş kişileri güvenli bir şekilde ülkelerine geri göndermekte ya da yeni ülkelere yerleştiremelerini sağlamaktadır. Örgüt, 50 milyondan fazla kişiye yardım sağlamış ve bu çalışmalarında dolayı iki kez Nobel Barış ödülünü kazanmıştır.

Uluslararası hukuk çerçevesinde, bütün devletlerin mültecilere uluslararası koruma sağlama ve sorunlarına çözüm bulma konusunda genel yükümlülükleri bulunmakta ve sorumluluk uluslararası toplum adına Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yerine getirilmektedir. Bunun yanında mültecilerin hukuki durumuna dair “1951 Cenevre Sözleşmesi” ile “1967 New York Protokolü”ne taraf devletlerin bu uluslararası hukuk belgelerinden doğan somut yükümlülükleri bulunmaktadır (Çiçekli,2009: 55). Kuşkusuz bu belgelerin yanında bölgesel düzenlemeler, uluslararası teamüller, yargısal kararlar, bağlayıcı olmayan uluslararası belgeler, uluslararası ceza hukuku, insan hakları metinleri ve iç hukuk düzenlemeleri de mülteci ve sığınmacıların korunmasını öngören standartlara dolaylı da olsa vurguda bulunmaktadır.

4.2. MÜLTECİ VE SİĞINMACILARLA İLGİLİ ULUSLARARASI BELGELER

4.2.1. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin (İHEB) 14. maddesinde iltica hakkı temel bir insan hakkı olarak düzenlenmiştir:

“Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir.”

Maddenin 2. fıkrasında hakkın özünü korumak ve kötü niyetli uygulamaların önüne geçmek amacıyla iltica hakkının hangi durumda kullanılmayacağı ifade edilmiştir:

“Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.”

İHEB, insan hakları bağlamında iltica hakkıyla ilgili ülkelerin ilkesel bir tutum takınmaları yönünde sorumluluk yüklese de uluslararası hukuk açısından bir sözleşme niteliği taşıyamaması nedeniyle bildirdede tanımı yapılan hakların güvence altına alınması için müstakil bir çerçeve sözleşmeye ihtiyaç duyulmuştur.

4.2.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi

28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de bir araya gelen 26 ülkenin temsilcisi tarafından kabul edilen “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme” (1951 Sözleşmesi olarak anılmaktadır) mülteci tanımını ilk kez yaparak bu konuya ilişkin standartların ve hakların çerçevesini belirlemekte ve mültecileri iadesiyle ilgili temel bir kural olarak “geri göndermeme” (non-refoulement) ilkesini sözleşme kapsamına almaktadır.

Sözleşmenin başlangıç bölümünde, taraf devletlerin önemli bir sorumluluk üstlendiği belirtilmiştir. Sözleşmeye taraf devletler, “Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948’de Genel Kurul’ca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini” dikkate almakla sorumlu tutulmuşlardır. Sözleşmenin 1. Maddesinde mülteci tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre; *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs”* mülteci olarak tarif edilmiştir.

1951 Sözleşmesi’nin en önemli unsurlarından biri, hiç şüphesiz uluslararası insan hakları hukukunun da bir parçası ve aynı zamanda temel kuralı olan “zulüm riski bulunan bir yere geri göndermeme (non refoulement)” prensibidir. Sözleşmenin 33/1.maddesi, bu konuda taraf devletlere çekince koyma yetkisi tanımayarak kuralın istisnasız biçimde uygulanmasını hükme bağlamıştır. Bu temel

hükümün istisnası olarak, ciddi yasal ve hukuki gerekçelerin bulunması gerektiği aynı maddenin 2. fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Kişinin ırk, milliyet gibi doğuştan sahip olduğu ya da din, belli bir toplumsal gruba aidiyet ve siyasi görüş gibi sonradan kabul ettiği özellikleri nedeniyle baskı görmesinin kabul edilemeyeceği ve bu unsurlara yapılan zulüm sonucu mülteci ve sığınmacı durumuna düşürülmesinin de insan hakları hukukunun temel ilkelerine aykırılık teşkil edeceği ifade edilmiştir.

Sözleşme, mülteci tanımını oluşturan yedi unsura değinmektedir. Etnik kökenleri aynı olan ve aynı kalıtımsal özellikler taşıyan grupların aynı zamanda ortak bir soya ve sosyal gruba mensup olması, şeklinde tarif edilen ırksal özelliklerin herhangi bir ayrımcılık, baskı ve zulüm aracı haline getirilmemesi gerekmektedir. Bir toplumda aynı ırktan gelenlerin azınlık ve çoğunluk durumlarına göre temel haklarının kısıtlanması ya da diğer gruplar üzerinde baskı yaratılması da aynı şekilde hukukla bağdaşmamaktadır.

Sözleşme, mülteci tanımını yaparken kişinin zulme uğrayacağından haklı olarak kaygı duymasını belirleyici unsurlardan biri saymaktadır. Fakat hangi tavır ve davranışların “zulüm” sayıldığına dair yapılmış herhangi bir tanım yoktur. Bununla birlikte 1951 Sözleşmesinin 33.maddesi “ Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.” ifadesiyle mültecilerin insan haklarının korunmasını öngörmektedir. Aynı şekilde İHEB 14/1 maddesi “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.” İfadesiyle, zulüm korkusu nedeniyle ülkeyi terk etmenin mülteci tanımındaki yerine vurgu yaparak kişi güvenliği ve özgürlüğü ile yaşam hakkı arasında bir bağ kurmaktadır (Çiçekli, 2009: 61). Her iki durumda da devletlerin yükümlülükleri hatırlatılmaktadır.

Mülteci, kendi ülkesini zorunlu olarak terk eden ve başka bir ülkeye sığınan kişidir. Böyle olunca da kişinin başka bir ülke vatandaşı olarak kendisiyle ilgili bir karar verilebilmesi için sığındığı ülke topraklarında başvuru sürecini işletmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, Sözleşmenin kabul edildiği tarihte oluşturulmak istenen mülteci korumasına “zaman sınırlaması” getirildiği, yani 1 Ocak 1951

tarihinden önceki II. Dünya Savaşı esnasında meydana gelen göç hareketlerine yönelik bir uygulamanın esas alındığı düşünülmektedir. Sözleşmenin başlangıç hükümleri yer itibariyle yetki alanı konusunda bir tutum belirlemiş ve hükümlerin sadece Avrupa’da mülteci durumunda bulunanları mı, yoksa tüm dünyadaki mültecileri mi kapsayacağı taraf ülkelerin takdirine bırakılmıştır (Özcan, 2005:1).

Türk hukuk mevzuatındaki yeri bakımından değerlendirildiğinde, 1951 Sözleşmesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesine göre “Usulüne göre yürürlüğe konmuş milletlerarası antlaşmalar” kapsamında olup kanun hükmündedir. Bu sözleşmeler hakkında anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamaz. Mevzuatta yer alan bir başka önemli nokta ise “Usulüne göre yürürlüğe konmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” ifadesidir. Ulusal mülteci hukuku düzenlemesi bakımından başlıca kanun niteliğindeki YUKK, 1951 Sözleşmesindeki temel hükümlerle uyumlu bir yasal metin olarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bununla birlikte, yeni ortaya çıkan koşullara bağlı mültecilik durumlarının çerçeve tanım içinde bulunmayışı (İklim mültecileri) ve coğrafi sınırlamanın devam ediyor oluşu, mültecilerin uluslararası koruma hükümlerinden eşit biçimde yararlanmasını güçleştirmektedir (Yıldırım, 2015:2).

1951 Sözleşmesi, II. Dünya Savaşının yol açtığı büyük insani felaket sonrasında ancak soğuk savaş döneminin sürdüğü koşullarda, iki farklı siyasi kutuplaşmanın güç mücadelesi neticesinde hazırlanmış “Avrupa” merkezli bir çerçeve metindir. Sözleşmenin uluslararası korumayı coğrafi olarak Avrupa ile, zamansal olarak da 1951 yılı öncesinde yaşanan olaylarla sınırlı tutması, mültecilerin dünya ölçeğindeki sorunlarının çözümünü güçleştirmektedir. Her ne kadar 1967 yılında kabul edilen ek protokolle bu zaman sınırlaması kaldırılmış olsa da Sözleşmenin “Avrupa” aklı ile hazırlanmasının etkisiyle taraf devletlerin sözleşmeyi coğrafi olarak Avrupa ile sınırlı tutmasına imkan sağlayan seçenek zaten tanınmış durumdadır. 2011 yılından bu yana devam eden ve yaşadığımız yüzyılın en büyük siyasi krizi konumundaki Suriye merkezli sığınma hareketleri karşısında Batı ülkelerinin takındığı yasakçı ve engelleyici uygulamalar, sözleşmenin ilgili

hükümlerinin bir kez daha gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır (Odman, 1995: 36).

4.2.3. Afrika Birliği Teşkilatı 1969 Tarihli Bölgesel Sözleşme

Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) tarafından 10 Eylül 1969 tarihinde kabul edilen Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen (ABÖ) Sözleşmesi, Afrika'da meydana gelen mülteci hareketlerinin yerel özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Sözleşme, 1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımını genişletmiş, coğrafya ve zaman sınırlaması olmaksızın bir tarif yapmıştır. Sömürgecilik ve kolonileştirmeyle bağlantılı olarak ortaya çıkan savaşlar, ırkçılık, ayrımcılık, etnik çatışmalar, politik mücadelelerin neden olduğu iç savaşlar, ülkelerarası çeşitli anlaşmazlıklar, doğadan kaynaklanan kuraklık sonucu baş gösteren kıtlık ve açlık gibi doğal afetler, Afrika Kıtası'nda yer alan ülkelerin hemen hemen hepsini kapsayan büyük mülteci hareketlerine neden olmuştur (Odman, 1995: 49).

Afrika'da yaşanan bu sorunlar, uzun yıllardır kitlesel göç hareketlerine yol açtığı için bu soruna karşı ortak bir çözüm geliştirmek amacıyla Afrika ülkeleri arasında imzalanan bu sözleşme, Afrika'daki mültecilerle ilgili hükümler içeren ilk sözleşme özelliği taşımaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün referans alındığı sözleşme (Odman, 1995: 49) mülteci tanımının çerçevesini belirlerken; sadece doğal afetler nedeniyle değil aynı zamanda insanların sebep olduğu savaş, işgal, çatışma ve müdahalelerle gelen ve bu tehdit sebebiyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalıp, başka bir ülkeye ya da kendi ülkesinde daha güvenli bir yere yerleşmek isteyen herkese iltica hakkı tanınmasını öngörmektedir (Odman, 2008a: 56).

Bu sözleşmedeki mülteci tanımının geniş tutulmasını bölge ülkelerinin içinde bulunduğu coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar ile açıklamak mümkündür. Gerçekten de Afrika ülkelerinin maruz kaldığı sömürgecilik, ülke yönetimlerinin askeri darbelerle sıkça el değiştirmesi sonucu ortaya çıkan siyasi kaos, ekonomik geri bırakılmışlık ve eğitimsizlik gibi etkenler dikkate alındığında, sözleşmedeki bu geniş tanımın önemi ve gerekliliği kendiliğinden anlaşılmaktadır (Çiçekli, 2009: 45). Sözleşmenin "sığınma" başlığını düzenleyen 2. maddesi, uluslararası mülteci hukukunun temel ilkesi olan "geri göndermeme" ilkesini benimseyerek bir ülkeye

sığınan mültecinin kendi isteği dışında gelmiş olduğu ülkeye geri gönderilmemesini de güvence altına almaktadır (BMMYK, 1998: 316-317). Sözleşmenin Afrika kökenli mülteci hareketlerinin denetlenmesi ve mültecilerin temel haklarının korunması yönündeki ihtiyaçlarının karşılanması bakımından özel bir konumu bulunduğunu söylemek mümkündür.

4.2.4. Arap Ülkelerindeki Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme

27 Mart 1994 tarihinde, Arap Ülkeleri Birliği Konseyi'nin kabul ettiği Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile 1992 Kahire Bildirgesi'ne göndermede bulunarak taraf devletlerin kardeşlik bağlarıyla hareket etmeleri temennisiyle mülteci tanımı yapmıştır. 1951 Sözleşmesindeki çerçeve tanımdan daha geniş olduğu gözlenen mülteci tanımına işgaller, doğal afetler ve yabancı devletlerin egemenliği nedeniyle sığınma arayanlar da ilave edilmiştir.

Mülteci ve sığınmacılarla ilgili uluslararası mevzuat, dünyada meydana gelen yeni gelişmeler dikkate alınmak suretiyle gelişmekte ve kavramsal çerçeve zenginleşmektedir. Burada asıl olan husus, taraf devletlerin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi ve hukuki sorumluluklarının gereği ulusal düzenlemelere gitmesidir. İnsan hakları hukukunun mülteci ve sığınmacıların temel haklarının korunmasındaki önem ve değerinin iyi anlaşılması ve uygulanması gerekir. Ancak Batı dünyasının Suriye krizinde ortaya koyduğu keyfi ve hukuk dışı tutum, bu konudaki kaygıların artmasına neden olmaktadır.

5. TÜRKİYE'DEKİ DÜZENSİZ GÖÇ HAREKETLİLİĞİ

5.1 DÜZENSİZ GÖÇ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusuyla ilgili çok sayıda tanım bulunmaktadır. Göç, sadece bireyleri değil toplumsal yapıları da derinden etkilemektedir. Mülteci ve sığınmacılar zorunlu olarak ülkelerini terk ederken, göçmenler de sosyo-ekonomik gerekçelerle başka bir ülkeye gitmektedir. Sebebi ne

olursa olsun yeni bir ülkede farklı bireyler olarak yaşamak zorunda kalan mülteci ve göçmenlerin gittikleri yerde toplumsal yapıya uyum sağlayabilmeleri için makul bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Göç edilen ülkenin göçmen politikaları bu süreçte etkili olduğu gibi, toplumlar kültürel özelliklere göre mülteci ve göçmenlere karşı hoşgörölü ya da düşmanca bir tutum sergileyebilmektedir (Canatan, 2013:4).

Yasadışı düzensiz göç; bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir. Bu çalışmada “yasadışı göç ve yasadışı göçmen” kavramları yerine “düzensiz göç ve düzensiz göçmen” kavramlarının kullanımına özen gösterilmiştir. Zira bir ülkeye resmi yollardan giriş yapmayan herkesin durumunun suç oluşturmayacağı ve bu yüzden bir genelleme yapmanın yanlış olacağı düşünülmüştür. Düzensiz göç hedef, transit ve kaynak ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir (GİGM, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik).

Düzensiz göç kavramı esasen göç kavramının içinde yer almaktadır. Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğünde “düzensiz göç” şöyle tarif edilmektedir: “Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketlerdir.” Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeleri açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle göçmen, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan, uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari

koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur” (IOM, 2009: 15).

Düzensiz göç çeşitli şekillerde meydana gelmektedir. Bunlardan ilki, bir ülkeye yasadışı yollardan girmek ya da bir ülkeyi yasadışı yollardan terk etmektir. Bir diğeri, sahte belge düzenleyerek herhangi bir ülkeye giriş ya da ülkeden çıkış yapmaktır. Üçüncüsü ise, yasal belgelerle ülkeye giriş yapıldığı halde oturma izni süresi dolduğu ya da vize süresi geçtiği halde ülkeden çıkış yapmayarak yasal ikamet hakkını kaybetmektir (Demir ve Erdal, 2010: 35).

Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konum ve son yıllarda hızla gelişen ülke ekonomisi yasadışı göçmenler için Türkiye'yi cazip hale getirmektedir. Türkiye'ye yönelen yasadışı göçün öne çıkan gerekçeleri bulunmaktadır. Asya ve Afrika'da yaşanan siyasi krizler, iç karışıklıklar ve ekonomik sorunlar bu ülkelerden Batıya doğru kitlesel göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmaktadır. Daha güvenli ve daha müreffeh bir hayat umuduyla yaşanan bu göç dalgasında Türkiye yakın zamana kadar bir geçiş güzergahı olarak görülürken, Suriye krizinin de etkisiyle bu anlayış değişmekte ve göçmenler Türkiye'yi hedef ülke olarak tercih etmektedir. Bu tercihin bir başka nedeni de Avrupa ülkelerinin güvenlik sendromuyla hareket ederek mültecilere sınırlarını kapatmasıdır. Böylece yasadışı düzensiz göç yolunun Türkiye'de sona ermesiyle mülteci sığınmacı ve göçmenler Avrupa kapısından geri dönmektedir.

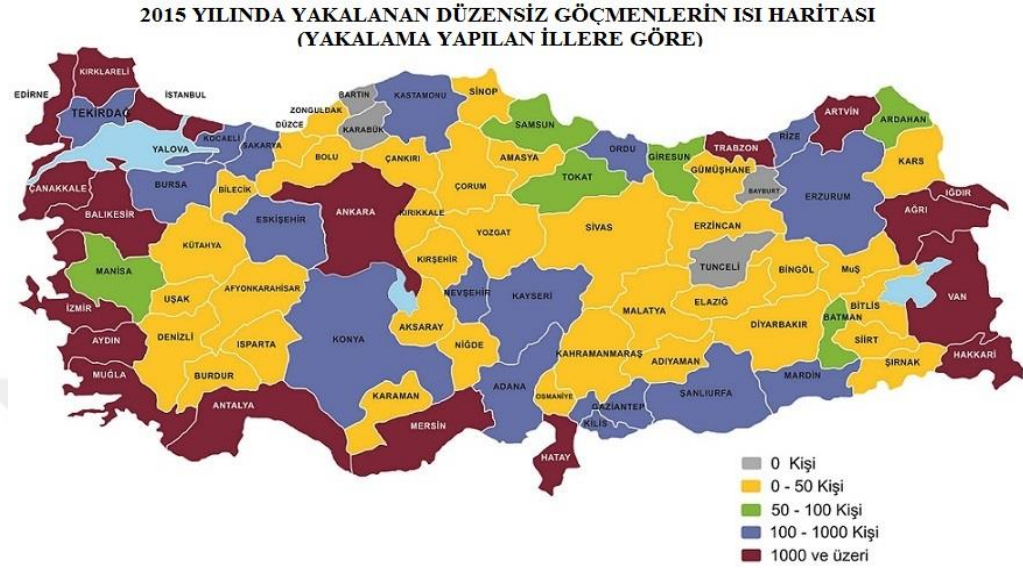
6. DÜZENSİZ GÖÇLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan istatistikler, Türkiye'de son iki yılda yaşanan düzensiz göç hareketliliğiyle ilgili çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. Veriler, AB ile yapılan Geri Kabul Anlaşmasının 2016 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte düzensiz göçün belirgin şekilde azaldığını göstermektedir.

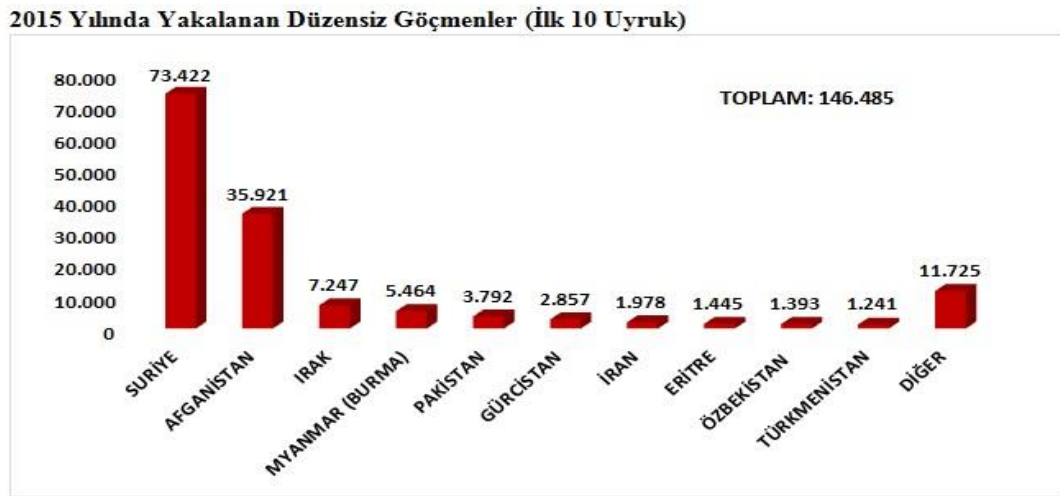
6.1. 2015 YILI İSTATİSTİKLERİ

Tablo 1. 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Haritası

2015 yılında Türkiye'nin deniz ve kara sınırlarındaki düzensiz göç hareketliliği incelendiğinde mülteci sığınmacı ve göçmenlerin Batıda, Akdeniz ve Ege karasularıyla Yunanistan kara sınırını yoğun biçimde kullandıkları, Güneyde, Suriye ve Doğuda ise İran ve Irak kara sınırlarında ciddi bir hareketliliğin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 2. 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk)

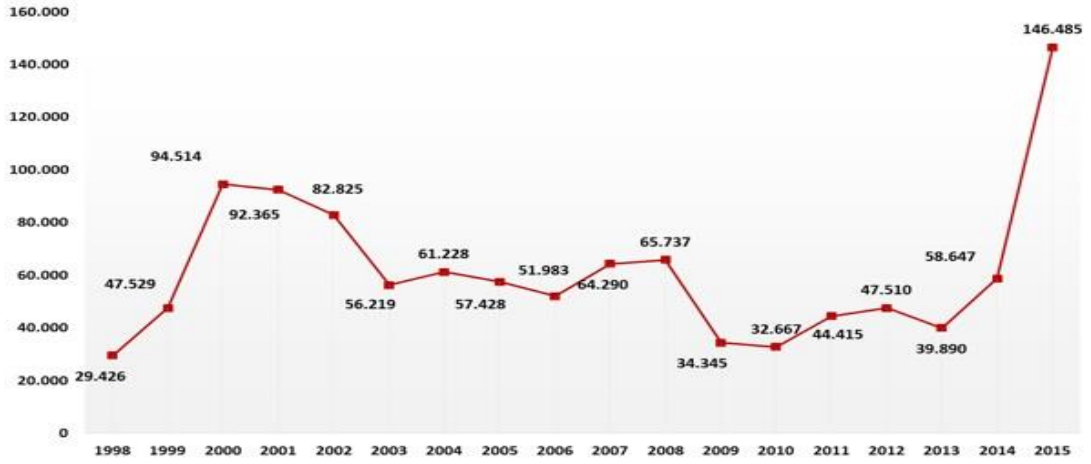
BİRİKİM 29.426 76.955 171.469 263.834 346.659 402.878 464.106 521.534 573.517 637.807 703.544 737.889 770.556 814.971 862.481 902.371 961.018 1.107.503

Kaynak: GİGM, 2015 Türkiye Göç Raporu Verileri.

2015 yılında düzensiz göç halinde iken Türkiye sınırlarında yakalanan mülteci sığınmacı ve göçmenlerin uyruklarına bakıldığında ilk üç sırayı Suriye, Afganistan ve Irak vatandaşlarının aldığı görülmektedir. Bu üç ülkede uzun zamandır devam eden iç savaş ve karışıklıkların bir sonucu olarak dünyadaki mültecilerin en çok bu üç ülke vatandaşlarından oluşması tesadüf değildir. Nitekim ilerleyen yıllarda bu karamsar tablonun pek değişmeyeceği öngörülmektedir.

Tablo 3. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı

YILLARA GÖRE DÜZENSİZ GÖÇMEN SAYISI

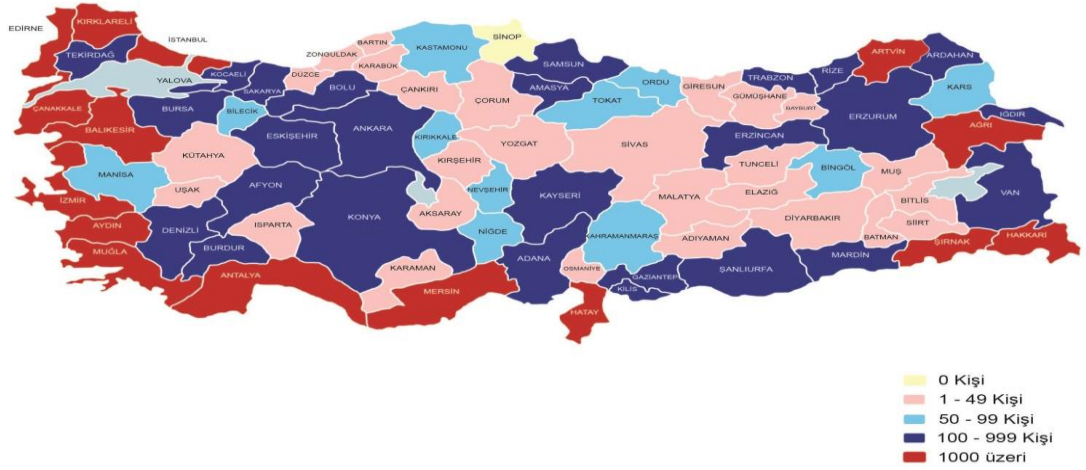
Kaynak: GİGM, 2015 Türkiye Göç Raporu Verileri.

Yıllara göre Türkiye sınırlarında düzensiz göç halinde iken yakalanan mülteci sığınmacı ve göçmen sayısına bakıldığında 2015 yılındaki hareketliliğin önceki yıllardan çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

6.2. 2016 YILI İSTATİSTİKLERİ

Tablo 4. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Dağılımı

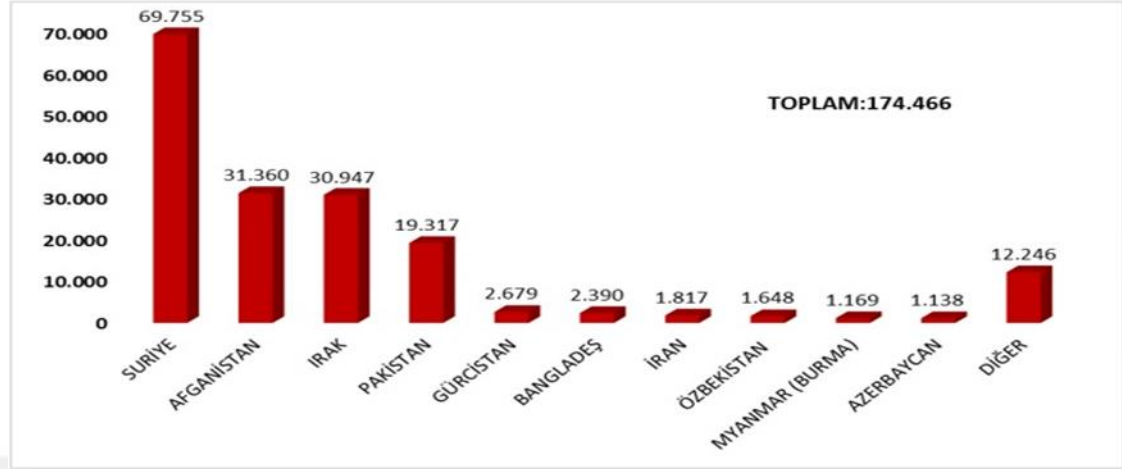
2016 YILINDA YAKALANAN DÜZENSİZ
GÖÇMENLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMLARI

2016 yılında Türkiye'nin deniz ve kara sınırlarındaki düzensiz göç hareketliliği incelendiğinde, göçmenlerin 2015 yılındaki tabloya benzer şekilde daha çok Batıda Akdeniz ve Ege karasularıyla Yunanistan kara sınırını kullandıkları, Güneyde Suriye, Doğuda ise yine İran ve Irak kara sınırlarından geçişlerin yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, 2016 yılının ikinci yarısından itibaren geri kabul uygulamasının başlamasıyla birlikte kara ve deniz sınırlarındaki düzensiz göç hareketliliğinin hızla yükseldiği, yılsonunda ise düşüşe geçtiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk)

2016 YILINDA YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMENLER (İLK 10 UYRUK)

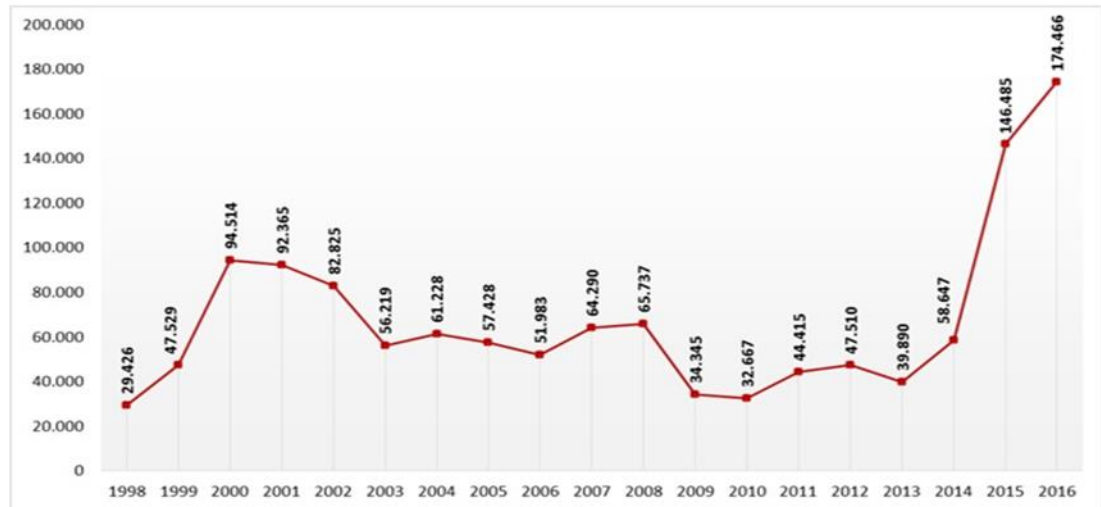

Kaynak: GİGM, 2016 Türkiye Göç Raporu Verileri.

2016 yılında düzensiz göç halinde iken Türkiye sınırlarında yakalanan mülteci sığınmacı ve göçmenlerin uyruklarına bakıldığında, ilk üç sırayı Suriye Afganistan ve Irak vatandaşlarının aldığı görülmektedir. Veriler 2015 yılındaki rakamlarla benzerlik göstermektedir.

Tablo 6. 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMEN SAYISI

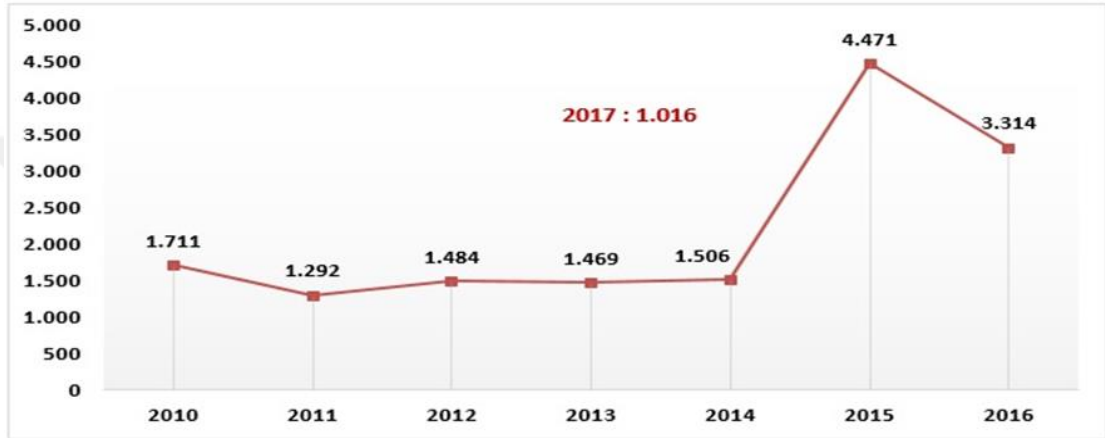
Kaynak: GİGM, 2016 Türkiye Göç Raporu Verileri.

Yıllara göre Türkiye sınırlarında düzensiz göç halinde iken yakalanan mülteci sığınmacı ve göçmen sayısına bakıldığında, 2016 yılındaki hareketliliğin 2015 yılından daha fazla olduğu görülmektedir.

Kaynak: GİGM, 2016 Türkiye Göç Raporu Verileri.

Tablo 7. Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları

YILLARA GÖRE GÖÇMEN KAÇAKÇILARI

Kaynak: GİGM, 2016 Türkiye Göç Raporu Verileri.

Yasadışı düzensiz göç trafiğini yöneten insan kaçakçılarının en çok 2015 yılında güvenlik güçleri tarafından ele geçirildiği görülmektedir. Bu tarihten itibaren kaçakçılık rakamlarında azalma yaşanmıştır.

7. İZMİR'DEKİ DÜZENSİZ GÖÇ VE SURİYELİ SİĞINMACILAR

2000'li yılların başından beri deniz üzerinden düzensiz bir şekilde Avrupa'ya geçmek isteyenler için İzmir önemli bir merkez niteliğindedir. Özellikle 2005-2010 arasında Ege Denizini düzensiz geçmek isteyenler için bir aktarma merkezi olan İzmir'de, 2010-2012 arasında düzensiz geçiş rotasının kara sınırına kayması sonucu geçişler durma noktasına gelmiştir. Fakat Ağustos 2012'den itibaren deniz üzerinden geçişler tekrar hız kazanmış ve 2015 ilkbahar-yaz aylarında ciddi bir yoğunluğa ulaşmıştır. İzmir'in, Ege Denizi üzerinden geçişler açısından çok önemli bir aktarma merkezi olduğu görülmektedir. İzmir ve güneyinden yapılan geçişlerde İzmir'in bir

başlangıç noktası olduğu; İzmir'in kuzeyindeki Balıkesir ve Çanakkale il sınırları içinden (Ayvacık, Ayvalık ve Küçükkuşu) yapılan geçişlerde ise başlangıç noktasının İstanbul olduğu düşünülmektedir.

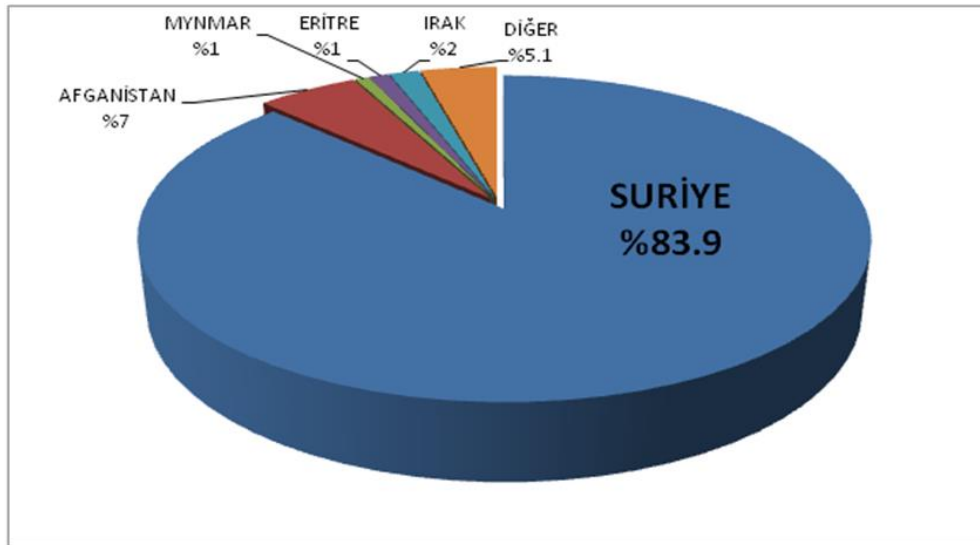
İzmir Valiliği'nin resmi internet sitesinde yer alan bilgilere göre, 2015 yılının ilk 11 ayında İzmir il sınırları içinde yakalanan düzensiz göçmen/mülteci sayısı toplam 34.762'dir. Bu süre içinde Ege karasularında 22 kişinin cansız bedeni bulunmuştur. Kayıp olarak bildirilen kişiler hakkında herhangi bir kayıt, veri veya açıklama bulunmamaktadır.

Tablo 8. İzmir'de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (2015 Yılı İlk 11 Ay)

İl Jandarma Komutanlığı Tarafından Yakalanan	11.107
İl Emniyet Müdürlüğü Tarafından Yakalanan	2.550
Sahil Güvenlik Ege Deniz Bölge Komutanlığı Tarafından Yakalanan ve Sorumluluk Bölgesine Göre İl Jandarma Komutanlığı veya İl Emniyet Müdürlüğü Yetkililerine Teslim Edilen	21.105
Toplam	34.762

Kaynak: İzmir Valiliği resmi internet sitesi, <http://www.izmir.gov.tr/izmir-ve-yabanci-gocmenler> İndirilme Tarihi 15.12.2015

Tablo 9. İzmir'de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre Oran

Kaynak: İzmir Valiliği resmi internet sitesi, <http://www.izmir.gov.tr/izmir-ve-yabanci-gocmenler> İndirilme Tarihi 15.12.2015

İzmir ili içinde 2015 yılı içinde yakalananların ana ülkelerine bakıldığında, 29.183 Suriye uyruklular başta gelmektedir. 5.579 kişinin ise diğer ana ülkelerden geldiği görülmektedir. Suriyeliler toplam yakalananların %83.9'unu, Afganistanlılar ise %7'sini oluşturmaktadır.

2016 yılının ilk yarısında tavan yapan düzensiz göç hareketliliği aynı yılın sonlarına doğru hızla azalmış, 2017 yılında ise çok belirgin şekilde gerilemiştir. Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın 2017 yılı ilk altı aylık verilerine göre, Ege denizindeki düzensiz göç hareketliliği önemli ölçüde azalmış görünmektedir. Bu istatistiklere bakıldığında, 5.118 düzensiz göçmenin yakalandığı ve hayatını kaybeden göçmen sayısının ise 19 olduğu anlaşılmaktadır. Düzensiz göçün önemli ölçüde azalmasına, Türkiye ve AB arasındaki geri kabul uygulamasının ciddi bir etkide bulunduğu öngörülmektedir.

(Sahil Güvenlik Komutanlığı Web sitesi, Erişim tarihi: 02 Haziran 2017. http://www.sahilguvenlik.gov.tr/baskanliklar/harekat/faaliyet_istatistikleri/duzensiz_goc_istatistikleri_ege.html)

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın operasyonlarına ilişkin verilere bakıldığında da, yakalananların en fazla Suriye, Afganistan ve Irak uyruklu kişiler olduğu görülmektedir. Kaynak ülkelere göre dağılımdan da anlaşılacağı üzere, Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalışanların çok büyük bir kısmı çatışma bölgelerinden gelen, dolayısıyla ölümden kaçan, zulüm riski ile karşı karşıya olan ve bu nedenle mülteci olarak değerlendirilme potansiyeli olan kişilerdir. Bu yüzden söz konusu geçişleri yapanları düzensiz göçmenden ziyade mülteci olarak tanımlamanın daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Tablo 10. Suriyelilerin İlk 10 İl'deki Dağılımı

Kaynak: GİGM 2016 Türkiye Göç Raporu Verileri.

Türkiye geneline serbest ikamet izniyle dağılmış bulunan Suriyeli sığınmacıların en yoğun buldukları ilk 10 il sıralaması içinde yer alan İzmir, hali hazırda geçici koruma kapsamında 103.994 kayıtlı Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Suriyelilerin dışında Afganistan ve Irak başta olmak üzere Asya ve Afrika kökenli mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin de İzmir'deki varlığı göz önüne alındığında, 150 binden fazla sığınmacı ve göçmenin bu şehirde yaşadığı tahmin edilmektedir.

Tablo 11. İzmir'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

İZMİR'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ SİĞİNMACILAR	
İZMİR İL NÜFUSU	4.113.072
GEÇİCİ KORUMA ALTINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI	103.994
SURİYE İL NÜFUSU İÇİNDEKİ ORANI	% 2.5
SURİYE UYUKLU KADIN SAYISI	45.750 (% 44)
SURİYE UYUKLU ERKEK SAYISI	58.244 (% 56)

Kaynak: Göç İdaresi İzmir İl Müdürlüğü.

İzmir'de geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sığınmacıların il nüfusuna oranı % 2.5 şeklinde gerçekleşmiştir. Sığınmacı nüfusunun yarısından fazlası erkeklerden oluşmaktadır. Kayıt dışı Suriyelilerle birlikte Afganistan ve Irak uyruklu sığınmacıları da dahil ettiğimizde İzmir'deki sığınmacı nüfusun 150 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 12. Suriyelilerin Yaşadıkları İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi İzmir İl Müdürlüğü.

Adres kayıt sistemi esas alınarak yapılan değerlendirmeye göre, İzmir'deki Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları ilçelere göre dağılımında ilk üç sırayı Konak, Karabağlar ve Bornova'nın aldığı görülmektedir. Bu ilçeler aynı zamanda yoğun iç göç alan yerleşim alanları olarak, daha ekonomik barınma koşullarına sahip çok sayıda mahalle ve semtten oluşmaktadır. Dolayısıyla, sığınmacıların bu yerleşim alanlarında yoğun olarak bulunması şaşırtıcı olmayacaktır. Aynı zamanda sığınmacıların etnik dağılımı açısından değerlendirildiğinde, İzmir'e gelen Kürt kökenli Suriyelilerin dil ve kültür yakınlığı nedeniyle Kürt nüfusun yaygın olarak barındığı semtleri tercih ettiği görülmektedir. Araştırmanın uygulandığı Karabağlar ilçe sınırları içinde yer alan Çamlık, Akıncılar ve Bozyaka semtleriyle, Konak ilçesine bağlı Gültepe, Basmane, Agora ve Kadifekale semtlerindeki Suriyelilerin diğer bölgelere göre bu semtleri tercih etmelerini maddi koşulların yanı sıra etnik ve kültürel gerekçelerle de açıklamak mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR'DEKİ YEREL HALKIN SIĞINMACILARA YÖNELİK ALGISI

1. MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA YÖNELİK ALGI SORUNU

2011 yılından beri devam eden Suriye krizinin ürettiği devasa boyuttaki mülteci krizi tüm dünyada tartışma konusu olmaktadır. Yeni yüzyılın bu en büyük insani felaketini önlemek bakımından uluslararası toplumun gösterdiği acziyet, savaşın daha da genişlemesine ve trajediyi büyütmesine yol açmaktadır. Öte yandan Batıya yönelen mülteci akını karşısında, Avrupa devletlerinin bir güvenlik duvarı inşa ederek uluslararası göçü durdurma çabası, siyasi ve ekonomik gerekçelerle yapılmaktadır. Oysa bu durum her şeyden önce insani bir krizdir ve devletlerin insan hakları hukukuna göre hareket etmeleri gerekmektedir. Göç ve güvenlik ikilemi arasında Batı ülkelerine ulaşmayı başaran mülteciler ise ciddi bir kimlik sorunu ve yabancı düşmanlığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Mülteci ve sığınmacılara yönelik algı bozukluğunun şiddetlenmesinde onların yerleştikleri ülkelerin yaşam tarzına doğrudan bir tehdit olarak gösterilmesinin yanı sıra düzensizlik ve kaosa yol açacaklarına ilişkin algı yönetimi de etkili olmaktadır. Toplumsal hayattan dışlanan ve ötekileştirilen mültecilerin küresel bir yalnızlığa mahkum edilmeleri ve ırkçı politikaların kısılcına hapsolmaları ise başka bir sosyal trajediye dönüşmektedir. Bauman'ın ifade ettiği gibi, mülteciler “hiç kimse” olarak yabancılaştırılıp dünyanın geri kalanından izole edilmiş bir yaşama alıştırılmak istenmektedir (Bauman, 2014: 227). Dolayısıyla mültecilere karşı geliştirilen olumsuz tutumların değişmesini sağlayacak yeni araçlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriye krizinin başladığı ilk günden bu yana Türkiye ile birlikte sığınmacılara ev sahipliği yapan Lübnan ve Ürdün'de, mültecilerin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarının yanı sıra toplumsal algı araştırmaları yapılmaktadır. Lübnan, BMMYK'ya kayıtlı 1,2 milyon Suriyeli mülteciyi ağırlamakla birlikte, Suriyeli mültecilerle ev sahibi topluluklar arasındaki ilişkilerin değişim geçirdiği gözlenmektedir. Yapılan algı araştırmaları, ülkedeki mültecilerin giderek daha

savunmasız hale geldiğini ve Lübnan'daki ev sahibi topluluklar arasında güvenlik endişelerinin artmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar, toplumun Suriyeliler konusunda daha az hoşgörülü ve gergin davranmaya başladığını göstermektedir. Bu tür çalışmalarla Lübnan'daki ev sahibi toplulukların Suriyeli mültecilere ilişkin algılamaları üzerinden elde edilecek bulgularla yeni politikaların üretilmesi hedeflenmektedir (Institut des Sciences Politiques: 2016).

Benzer çalışmalar, Suriyeli mültecilerin Türkiye ve Lübnan'dan sonra üçüncü büyük ev sahibi ülkesi konumundaki Ürdün'de yapılmaktadır. Mülteci-ev sahibi toplum ilişkilerinin dinamikleri üzerine yoğunlaşan bir araştırma, istikrarı bozan ve gerginliği artıran unsurları incelemiştir. Katılımcıların İzmir'deki yerel halkın tepkilerine benzer tepkiler verdiği görülmüş, mültecilere yapılan yardımlardan ev sahibi topluluklar eşit bir şekilde pay almak istemişlerdir. Bu olumsuz algılama, sosyal uyum için yeni zorluklar yarattığı gibi, yerel halkın kıt kaynaklarla yaşamını sürdürdüğü ülkede mültecilere sağlanan dış destekler sürtüşmeye yol açmaktadır (Perceptions of External Support in Jordanian Communities Hosting Syrian Refugees:2014).

2. SİĞINMACILARLA İLGİLİ SOSYAL MEDYADA ALGI YÖNETİMİ

Türkiye'deki sığınmacıların toplumsal açıdan bir tehdit olarak algılanmasını sağlamak üzere çeşitli kesimlerin en fazla başvurduğu yöntem, sosyal medyada asılsız haberlerle kamuoyunu yönlendirme çabasıdır. Bu uğraşın arkasında iç siyaseti yönlendirme ve sığınmacılarla yerleşik toplumsal çevreler arasında gerginlik hatta düşmanlık yaratma gayesinin bulunduğu söylenebilir.

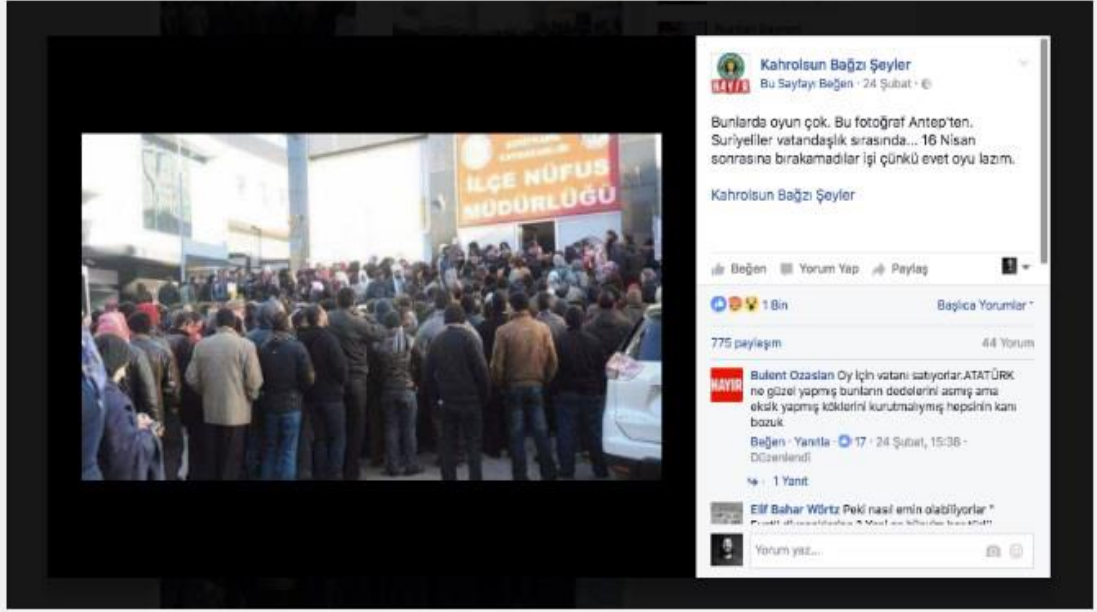
Birinci Örnek:

Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik en fazla yapılan asılsız haberlerden biri, sığınmacıların devletten maaş aldığı iddiasıyla ilgilidir. Yukarıdaki gerçek dışı paylaşımda Suriyelilerin devletten maaş almak için PTT şubesi önünde kuyruğa girdikleri iddia edilmiştir. Oysa bu kuyruğun sebebi devletin dağıttığı maaş değil, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından belli şehirlerde yoğun olarak bulunan sığınmacılara, PTT kartlarıyla tek seferlik yapılan kış yardımıdır. Bu gerçek dışı paylaşımı vatandaşlarımızın pazar görüntüleriyle vermenin nedeni, sığınmacılara karşı toplumsal öfke ve nefreti kışkırtmaya çalışmak, şeklinde açıklanabilir (Timetürk İnternet Sitesi,

<http://www.timeturk.com/suriyelilerle-ilgili-internette-yayilan-6-yanlis-bilgi/haber-558743> Erişim Tarihi:30.03.2017).

İkinci Örnek :

Bu örnekte de görüleceği üzere, Suriyelilere vatandaşlık verildiğine dair kasıtlı olarak çıkartılan uydurma haberler ile kamuoyunun sığınmacılara karşı olumsuz duygu ve davranış sahibi olması amaçlanmıştır. Bu yanıltıcı fotoğrafı kullanan Birgün gazetesi yazarı, Suriyelilerin Gaziantep'te vatandaşlık başvurusu için Şehitkamil İlçe Nüfus Müdürlüğü önünde sıraya girdiğini iddia etmiştir. Ancak bu fotoğraf vatandaşlık başvurusuyla ilgili değil, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Kızılay gibi yardım kuruluşlarının 100'er liralık yaptıkları yardımdan almak isteyen Suriyelilerin, adres bildiriminde bulunmak üzere Nüfus Müdürlüğü'ndeki görüntüsüyle ilgilidir (Timeturk İnternet Sitesi,<http://www.timeturk.com/suriyelilerle-ilgili-internette-yayilan-6-yanlis-bilgi/haber-558743> Erişim Tarihi: 30.03.2017).

3. YEREL HALKIN ALGI VE DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN UNSURLAR

Ülke genelinde olduğu gibi, İzmir'deki Suriyeli sığınmacılarda her ne kadar dil ve kültür farklılıkları dolayısıyla yabancılaşma duygusu ve sosyal uyum problemiyle karşılaşsa da, ortak dini değerler sayesinde merhamet duygusunun gücünün bir karşılığı olarak, Batı'daki gibi ırkçı yabancı düşmanlığına ve İslamofobik nefret suçlarına yol açmamıştır.

Bununla birlikte, İzmir'deki sığınmacıların içinde buldukları siyasi, ekonomik ve kültürel krizin devam ediyor oluşu ve kentte kalış sürelerinin belirsizliği toplumsal gerilimi tırmandırmaktadır. Suriyeli bazı grupların karıştıkları adli olaylar, basında çıkan asılsız ve abartılı yayınlar ve belli aralıklarla devam eden terör saldırıları, yerel halkın sığınmacıları bir güvenlik sorunu olarak görmesine yol açmaktadır (Milliyet Gazetesi, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-torbali-da-halk-ayaklan-gundem-2428727/>Erişim Tarihi: 08.04.2017).

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Toplumsal ve Ekonomik Araştırma Merkezince 2016 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Yaklaşımlar” başlıklı çalışmanın gösterdiği gibi; Türkiye bir göç ülkesi olsa da büyük ölçekli kitlesel göç hareketlerini yönetme kapasitesinin ve toplumsal yapının bu tür göçler karşısındaki davranış değişikliklerini idare edebilme becerisinin hala istenen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Toplumun yardımseverlik ve merhamet duygusu elbette bu krizin başarıyla yönetilebilmesi bakımından fevkalade anlamlıdır. Fakat bütün bu duyguların sığınmacılarla birlikte yaşama yönünde çok güçlü bir iradeyi oluşturamadığı da bir gerçektir. İzmir örneğinde görüldüğü üzere, yerel halkta işini kaybetme korkusu, güvenlik riskleri ve sığınmacıların hala çözülemeyen dil ve kültür uyuşmazlıkları gibi birden çok faktör, algının bozulmasına ve sağlıklı bir değerlendirme yapılamayışına zemin hazırlamaktadır (Levent ve Kavaklı:2016).

Sığınmacılara karşı yanlış ya da gerçek dışı bilgilerin üretilmesi ve toplumda yayılması, belli çevrelerin siyasi çıkarları doğrultusunda bilgi kirliliği oluşturmak amacıyla kullandıkları bir taktik olarak görülebilir. Nitekim İzmir’de sosyal medya üzerinden Suriyelilerle ilgili yalan haber paylaşımı yapan kişiler hakkında yasal

işlem yapıldığına dair bilgilere sıkça rastlanmaktadır (Haber7.com İnternet Sitesi, <http://www.haber7.com/izmir/2040791-suriyelilerle-iligili-yalan-paylasima-yakalama>.Erişim Tarihi: 12.07.2016).

Herkesin başına gelebilecek bir trafik kazasını yapan Suriyeli bir şoför olunca, yerel basının haberi toplumda infial oluşturabilecek şekilde vermesi nedense tepki çekmemektedir (<http://www.egehaber.com/izmir/izmirdeki-kazada-iki-genc-kiza-carpan-suriyeli-tutuklandi-h166973.html>). Öte yandan sığınmacıların temizlik alışkanlıklarını, kadın erkek ilişkilerini ve iş hayatındaki durumlarını da uyum sorunu olarak gören İzmirliilerin dışlayıcı ve küçümseyici bir algıyı giderek daha fazla benimsediği görülmektedir. İşsizlik ve geçim sıkıntısının nedenlerinden biri olarak görülen Suriyeli sığınmacıların, ucuz işgücü olarak işlerini ellerinden alacağını düşünen İzmirliilerin hoşgörüsüz tutumlarında artış yaşanmaktadır. Bazı işyeri sahiplerinin hem bu ucuz işgücünden yararlanması, hem de Suriyeli olması nedeniyle çalışanlarına kötü muamelede bulunması, toplumdaki nefret içerikli davranışların varlığına işaret etmektedir (Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, <http://www.hurriyet.com.tr/turkun-suriyeliye-intikami-paylasimina-gozalti-40371697>. Erişim Tarihi: 20.03.2017).

Mülteci ve sığınmacılara yönelik algı ve yaklaşımları etkileyen siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerin olumsuz davranışlara yol açmayacak şekilde ve doğru bilgiyle yönetilebilmesi büyük önem taşımaktadır. İzmir toplumunun sığınmacılar hakkında üretilen yalan haberlerle değil gerçek bilgilerle konuya yaklaşması, daha sağlıklı düşünme ve dengeli davranma fırsatını sağlayacaktır. Ancak bunun için yerel yöneticilerin, yerel basının ve sivil toplum kuruluşlarının sağduyulu bir bakış açısıyla hareket ederek toplumda hoşgörünün ve bir arada yaşama idealinin destekleneceği platformları oluşturabilmeleri gerekmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

2000'li yılların başından beri Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'ye doğru sürekli olarak mülteci akını yaşanmaktadır. Bu durum, ağırlıklı olarak küresel işgal ve savaş politikalarının bu bölgelerde yoğunlaşması ve emperyalist güç merkezlerinin siyasi, askeri ve ekonomik çıkarlarını koruyabilme

mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Daha çok Akdeniz ve Ege denizi üzerinden düzensiz bir şekilde Avrupa'ya geçmek isteyenler için İzmir önemli bir aktarma merkezi niteliğindedir. Özellikle 2005-2010 arasında Avrupa'ya geçmek isteyenlerin bir tür aktarma merkezi olan İzmir, Suriye krizinin derinleşmesiyle birlikte 2012 yılından itibaren mülteciler için hem bir cazibe merkezi hem de yasadışı düzensiz göç için başlangıç noktası haline gelmiştir.

Suriyeli mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin bir bölümü İzmir'i Avrupa'ya geçiş noktası olarak görse de şehirde ikamet eden birçok Suriyeli İzmir'e yerleşmeyi ve hayatını burada sürdürmeyi düşünmektedir. Her iki durumda da Suriyelilerin yerel halk ile uyumlu olarak şehir hayatına katılması, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi bakımından çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Şehirdeki yaklaşık nüfusu 100 bine ulaşan Suriyeli mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin barınma, sağlık, eğitim, çalışma ve sosyal destek alanlarındaki ihtiyaçları doğrultusunda kamu idaresi ve sivil toplum kuruluşlarınca çalışmalar yapılmaktadır.

Araştırma, İzmir'de bulunan Suriyelilerin ihtiyaç duydukları konularda yaşadıkları ekonomik ve kültürel sorunlardan yola çıkarak mülteci, sığınmacı ve göçmenlere yönelik toplumsal algının nedenleri ve sonuçları çerçevesinde bulgulara ulaşmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Suriyelilere karşı siyaset ve medya dünyasında sıkça görülen ayrımcılık, ırkçılık ve nefret içerikli söylem ve davranışların İzmir'deki yerel halk üzerindeki etki düzeyinin de ölçülmesinin amaçlandığı çalışmayla, temel sorun alanlarının ve çözüm önerilerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Batı ülkelerine yönelen yasadışı düzensiz göç hareketliliğinin en yoğun görüldüğü şehirlerden biri olduğu için çalışmanın yeri olarak İzmir seçilmiştir. Bölge, mülteci ve sığınmacılar için transit geçiş güzergahı özelliğindedir. Dolayısıyla, İzmir halkı birçok açıdan Suriyeli sığınmacılarla muhatap olmakta, bir arada bulunmakta ve belli algılar üzerinden sığınmacılara karşı davranış sergilemektedir. Bu yoğunluktaki sığınmacı kitlesinin yerel toplumsal hayata olan

etkisinin değerlendirilmesi, farklı kültürel özellikler taşıyan yabancılara karşı oluşan algının nedenlerini ve sonuçlarını anlamak bakımından önem taşımaktadır.

Araştırma'nın, İzmir özelinde yapılmakta oluşu bu kentteki sığınmacılarla ilgili toplumsal algıyı ölçmek için ayrı bir değer taşımaktadır. Bununla birlikte, Suriyeli sığınmacıların İzmir'i önemli bir transit çıkış noktası olarak görmeleri dolayısıyla sürekli bir g hareketliliğinin bulunması ve iltica ve g alanında çalışan deneyimli sivil toplum kuruluşlarının sığınmacıların sorunlarıyla ilgilendikleri ekonomik, sosyal ve kültürel ortamın varlığı da araştırmanın gerçekleşmesi bakımından uygun bir zemin hazırlamıştır. Yerel halk ve sığınmacılar arasında yaşanan olayların yabancılara karşı ayrımcılık ve hořgrszlyę güçlendirme riskinin artmış olması ve sığınmacıların Şehirde yaygın olarak barınma eğitim ve sağlık gibi alanlarda karşılaştıkları çeşitli sorunlar, araştırmanın gerekliliği bakımından ele alınması gereken hususlardır.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın ilk bölümünde iltica hukukunun temel kavramlarıyla ilgili literatüre yer verilmiş, ulusal ve uluslararası mevzuatı oluşturan yasa, sözleşme ve bildirgeler taranarak mülteci, sığınmacı ve göçmen terimlerinin hukuki erevesi ele alınmıştır. Bu kavramsallaştırmanın ana yapısını uluslararası belgelerdeki hukuki standartlar oluşturmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerdeki tanımların ulusal mevzuatta henüz yerini almaya başladığı yasal düzenlemelere atıfta bulunulmuştur. Aynı zamanda Suriye kriziyle daha da büyüyen Türkiye'deki yasadışı göç hareketliliğinin ulaştığı boyut rakamlarla ortaya konulmuş, Avrupa ülkelerine gitmeye çalışan başta Suriyeliler olmak üzere, farklı uyruklardan mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin yaşadığı trajedi çeşitli istatistiklerle anlatılmaya çalışılmıştır. Öte yandan İzmir'deki Suriyeli sığınmacıların yerel halk kitlesiyle ilişkilerinden barınma, sağlık, eğitim ve iş gücü piyasasına erişimlerine kadar çeşitli alanlardaki genel görünümleri ele alınmış, tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

İzmir'deki yerel halkın Suriyeli mülteci, sığınmacı ve göçmenlere ilişkin duygu ve düşüncelerinin tespit edilmesine yönelik araştırma faaliyeti üç ay süreyle, genel tarama yöntemi ve nitel araştırma teknikleri kullanılarak İzmir kent

merkezinde uygulanmıştır. Araştırmanın genel evreni, İzmir’deki yerel halktan oluşmuş, örneklem deseni şehrin farklı semtlerinde yaşayan kişilerin seçilmesiyle belirlenmiştir. Bu yüzden sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettikleri Karabağlar, Buca ve Konak ilçelerinin dışında, 11 farklı semtte daha derinlemesine görüşmeler yapılarak geniş bir araştırma evreni gözetilmiştir. Böylece mülteci, sığınmacı ve göçmen kitlesiyle ilgili olarak İzmir’deki hemen her bölgedeki yerel halkın sahip olduğu algının örneklem yoluyla dengeli bir dağılım göstermesi amaçlanmıştır. Toplam 74 kişiyle yapılan çalışmada, 38 erkek ve 36 kadın katılımcının yer alması, cinsiyet dağılımının dengeli şekilde gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Araştırma kapsamında, İzmir’de yaşayan yerel halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden “derinlemesine mülakat” tekniği kullanılmıştır. İlgili tüm kişilerin görüşlerinin ayrıntılı olarak elde edilebildiği bu yöntemle sağlıklı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak hazırlanan soru kâğıtları yüz yüze görüşmeye uygun şekilde yapılandırılmıştır. Veriler her bir soru formundaki yanıtların araştırma konularına göre sınıflandırılmasıyla analiz edilmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye göçün çok boyutlu etkileri, çeşitli değişkenlere referansla anlaşılmış, yerel halkın sığınmacılara dönük algısı farklı boyutlarıyla ortaya konmuştur. Araştırma, yerel halkın kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi açılardan Suriyeli sığınmacılara ilişkin görüşlerini ortaya koyarken, sığınmacılarla ilişkilere güvenlik algısının da etki düzeyini belirlemeye çalışmıştır.

Sonuç bölümünde ise, araştırma bulgularının İzmir’deki yerel halk ve Suriyeli mülteci ve sığınmacılara olan etkisi üzerine görüş ve öneriler paylaşılmıştır.

7. KATILIMCILARA İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak İzmir kent merkezinde uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak hazırlanan soru formları yüz yüze görüşmeye uygun şekilde yapılandırılmıştır. Araştırmada farklı yaş, cinsiyet ve mesleklerden toplam 74 katılımcıyla görüşülmüştür. Böylece katılımcılar yerel halkın kültürel, sosyal, ekonomi, siyasi ve güvenlik boyutuyla Suriyeli sığınmacılara ilişkin görüşlerini ortaya koymuşlardır.

Araştırmada yer alan katılımcıların yaş aralığı 18-52 arasında dağılım göstermektedir. Toplam 74 katılımcının 38'i erkek ve 36'sı kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların 42'si üniversite, 20'si ortaöğretim ve 11'i ilköğretim mezunudur. İş/Meslek grupları bakımından katılımcı profili değerlendirildiğinde; 7 öğretmen, 1 öğretim üyesi, 15 öğrenci, 14 esnaf, 8 serbest meslek, 1 güvenlik görevlisi, 5 kamu çalışanı, 2 avukat, 1 hemşire, 1 emekli, 1 asker, 6 ev hanımı, 3 sekreter ve 7 işçiden oluşmaktadır.

Tablo 13. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	36	48.7
Erkek	38	51.3
Toplam	74	100,0

Araştırmada, kent merkezindeki 14 farklı semtten toplam 74 kişiyle yüz yüze görüşme gerçekteştirilmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında dengeli bir dağılımın oluştuğu görülebilir. Araştırma sırasında cinsiyet eşitliği konusunda gerekli hassasiyet gösterilmiş ve kadın katılımcılar ile erkek katılımcıların oranı birbirine çok yakın gerçekteşmiştir. Bu durum, araştırmaya katılan erkek ve kadınların Suriyeli sığınmacılar hakkında kendilerine yöneltilen sorulara yanıt verme isteğinin bir göstergesidir. Araştırma sonuçları, sığınmacılarla ilgili toplumsal algıyı dengeli şekilde ölçebilmek bakımından anlamlı bir cinsiyet dağılımını ortaya koymaktadır.

Tablo 14. Yaş Dağılımı

Yaş Grubu	Frekans	Yüzde
18-30	30	40.5
31-40	15	20.2
41-50	20	27.1
50 üzeri	6	8.1
Belirtilmemiş	3	4.1
Toplam	74	100,0

Katılımcıların yaş grupları arasındaki dağılımını gösteren tablonun orantılı bir çeşitlilik sergilediği görülmektedir. Burada dikkati çeken sonuç, 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların önemli bir yüzdelik dilimi oluşturmalarıdır. Katılımcıların yarısından fazlası 18-40 yaş aralığındaki kişilerden meydana gelmiştir.

Tablo 15. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
İlköğretim	11	14.8
Lise	20	27.1
Üniversite	42	56.7
Belirtmeyen	1	1.4
Toplam	74	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarını gösteren tablo incelendiğinde, sosyal gerçekliğin üzerinde sayılabilecek bir dağılımın ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte, eğitim grupları arasında üniversite mezunları öne çıkmakta, katılımcıların yarısından fazlasını üniversite eğitimi almış kişiler oluştururken (% 56.7) bu grubu lise eğitimi almış katılımcılar (% 27.1) takip etmektedir. Neticede, araştırmadaki katılımcı profilinin eğitim düzeyi, çalışmadan elde edilecek verilerin tutarlılığı bakımından yeterli görülmüştür.

Tablo 16. Mesleki Durum

Meslek	Frekans	Yüzde
Öğretim Üyesi	1	1.4
Öğretmen	7	9.4
Kamu Personeli	5	6.7
Avukat	2	2.7
Hemşire	1	1.4
Sekreter	3	4.1
İşçi	7	9.4
Esnaf	14	18.9
Güvenlik Görevlisi	1	1.4
Öğrenci	15	20.2
Serbest Meslek	8	10.8
Ev Hanımı	6	8.1
Asker	1	1.4
Emekli	1	1.4
Belirtmeyen	2	2.7
Toplam	74	100,0

Katılımcıların mesleki dağılımlarını gösteren tablo incelendiğinde, kamu çalışanı, esnaf ve öğrencilerin sayısının öne çıktığı görülmektedir. İşçi ve serbest meslek çalışanları da dikkate alındığında katılımcıların meslek gruplarının genel ortalamayı yansıttığını ve çeşitliliğin sağlandığını söylemek mümkündür.

Tablo 17. Katılımcıların Semtlere Göre Dağılımı

Semt	Frekans	Yüzde
Alsancak	4	5.5
Balçova	2	2.7
Bayraklı	3	4.1
Buca	10	13.4
Bornova	6	8.1
Gaziemir	5	6.7
Göztepe	2	2.7
Güzelyalı	3	4.1
Güzelbahçe	2	2.7
Karabağlar	14	18.9
Karşıyaka	7	9.4
Konak	13	17.6
Narlidere	2	2.7
Urla	1	1.4
Toplam	74	100

İzmir'deki Suriyeli sığınmacı nüfusu belli semtlerde yoğunlaşmaktadır. Özellikle Karabağlar, Buca ve Konak gibi yoğun yerleşim alanlarına sahip merkez ilçelerin bazı semtleri, emlak kiralari daha düşük olduğu için sığınmacılar tarafından tercih edilmektedir. Araştırmanın katılımcıları, sığınmacıların ikamet ettikleri

yerleşim bölgelerinde yaşayan yerel halkı da kapsayacak şekilde ve kentin tüm merkezi bölgelerini içine alan bir örneklem deseni oluşturmaktadır. Böylece, araştırmanın bulguları yalnızca Suriyeli sığınmacıların buldukları yerleşim alanlarında ikamet eden yerel halk kitlesinin görüş ve düşünceleriyle sınırlı kalmayıp, farklı semtlerde yaşayan İzmirliilerin de sığınmacılara yönelik algısını ölçmeyi hedeflemektedir.

8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İzmir'deki Suriyeli mülteci ve sığınmacıların hukuki, sosyal ve ekonomik durumlarıyla ilgili çeşitli araştırma ve raporlar hazırlanmıştır. Bu çalışmalar, sığınmacıların temel hak ve özgürlükleriyle ilgili olduğu gibi, eğitim, sağlık, barınma, sosyal yardım ve çalışma hayatı konularını da kapsamaktadır. İzmir merkezli önemli bir sivil toplum kuruluşu olan Mültecilerle Dayanışma Derneği (MÜLTECİ-DER), çeşitli gözlem raporları yayınlamaya sığınmacıların geçici koruma altındaki hakları, geri kabul uygulaması ve geri göndermeyle ilgili yaşanan hukuki sorunları izlemek amacıyla bir takip sistemi geliştirmiştir. Yine İzmir'de kurulan ve mültecilerin sorunlarıyla ilgilenen Halkların Köprüsü Derneği, eğitim, beslenme, sağlık ve savunuculuk alanlarında bölgedeki Suriyeli nüfusa yardımcı olmaktadır (Halkların Köprüsü Derneği:2017).

Yaşar Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim üyelerinin birlikte yaptıkları “Suriyeli Sığınmacılar Araştırması” İzmir'de yaşayan sığınmacıların ülkelerine dönmek yerine kayıt dışı da olsa Türkiye'de yaşamayı ve Türk vatandaşlığı elde etmeyi düşündüklerini ortaya koymuştur. İzmir halkı açısından uzun dönemli etkilerinin olacağı belirtilen çalışmada, iş çevrelerinin sığınmacıları ucuz işgücü olarak gördüğü ve emek sömürsünden yararlandığı ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan İzmirliilerin artan sayıdaki sığınmacılara vatandaşlık verilmesini istemedikleri ve ülkede kalış sürelerinin belirsizliğinden kaynaklanan güvenlik risklerinden yakındıkları görülmüştür. Çalışmada, sığınmacılara yönelik olumsuz algıların güçlendiğine ve sorunların çözümü için uzun vadeli politikaların hazırlanarak hayata geçirilmesine dikkat çekilmiştir (Yıldız ve Uzgören, 2014).

Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneğine bağlı olarak İzmir’de faaliyet gösteren Çocuk ve Aile Destek Merkezince yürütülen çalışmalar kapsamında, sığınmacılar için hijyen paketleri ve alışveriş kartları hazırlanırken, çocukların okullaşmasını artırıcı bir dizi etkinlik düzenlenmektedir. Merkez, İzmir’deki Suriyeli ailelerin sosyal uyumunu güçlendirmek üzere Türkçe eğitim kursları ve psiko-sosyal aktiviteler gerçekleştirmiş ve sığınmacıların kültürel rehabilitasyonu açısından önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Diğer taraftan İzmir’de hizmet veren bir başka sivil toplum örgütü olan Mülteci Destek Derneği (MUDEM) mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenmek üzere Eğitim Destek Merkezini hayata geçirmiştir. Sığınmacılara yönelik dil ve sanat kursları açan dernek tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, İzmir’de ayakkabı ve tekstil sektörlerindeki eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla meslek edindirme kurslarının açılması ve böylece işsizlik sorununa çözüm üretilmesi planlanmıştır (Mülteci Destek Merkezi Derneği: 2017).

Sığınmacıların tıbbi bakım ve tedavi ihtiyaçlarının karşılanması çerçevesinde, İzmir’in 4 merkez ilçesinde faaliyet gösteren Göçmen Sağlığı Merkezlerinin işleyişi ve hizmet kapasitesiyle ilgili çeşitli raporlar düzenlenmektedir. Bu merkezlerin fiziki ve teknik donanımının iyileştirilmesi istenirken, Suriyelilerin sürekli yer değiştirmeleri yüzünden koruyucu sağlık hizmetlerinde aksamaların yaşandığı ifade edilmektedir. Dil sorunu ve kültürel farklılıkların diğer alanlarda olduğu gibi sağlıkta da hizmet alımını güçleştirdiğine ilişkin yapılan değerlendirmeler, İzmir yerelinde sığınmacıların karşılaştığı başlıca sorunların neler olabileceğine işaret etmektedir (Sağlık Haktır Web Sitesi, <http://saglikhaktir.org/izmirdeki-gocmen-sagligi-merkezleri-degerlendirme-raporu/2016>).

9. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyumu, sosyal ve ekonomik hayata katılımıyla ilgili önemli sorunların yaşanmakta olduğu bir dönemden geçiyoruz. Savaşın hala acımasız biçimde devam ediyor oluşu, dünyanın en büyük mülteci kitlesine ev sahipliği yapan Türkiye’nin sosyal yaşamını ve ekonomik durumunu her geçen gün daha fazla etkiliyor. İzmir, yaklaşık altı yıldır önemli bir Suriyeli

sığınmacı nüfusun yaşamakta olduğu bir kıyı kenti olarak bu konuda çeşitli zorluklarla karşılaşılıyor. Araştırma bulguları, İzmir’de yaşayan Suriyelilere yerel halkın bakışını yansıtmaması bakımından önemli ipuçları veriyor.

Araştırma, Sığınmacıların aradan geçen altı yıllık süreye rağmen sosyal ve kültürel uyum sorununu aşamadığını ortaya koymuştur. Dil problemi en yaygın iletişim sorunu olmaya devam etmiş, kültür farklılığı ve davranış normları yerel halk tarafından genellikle uyumsuzluğun başlıca nedenleri arasında sayılmıştır. İzmirli katılımcıların, savaş nedeniyle zulme uğramasından dolayı sığınmacılara merhamet ve yardım duygularıyla bakıyor olmalarının dışında, hayatlarına ortak olunması ve imkanların bölüşülmesi arzu edilmemektedir. Üstelik Suriyelilerin tümüne vatandaşlık verilmesi ve maaş bağlanması gibi asılsız haberler yerel halkta ciddi bir endişe kaynağına dönüşmektedir.

Benzer yalan haberlerin ve sosyal medyadaki paylaşımların sığınmacılara karşı olumsuz düşünceleri tetiklemekte olduğu görülmüştür. Sığınmacıların erzaklar, maaş kartları, karşılıksız burslar ve iş fırsatlarına kavuştuğu gibi gerçek dışı bilgilerin yayılmasıyla İzmir’deki algı bozukluğu arasında doğru bir ilişki söz konusudur. Halk, kendi ekonomik koşulları ile bu haberleri karşılaştırarak sadece sığınmacılara değil hükümet çevrelerine de tepki göstermekte, kendilerine yapılmayan ekonomik yardımların Suriyelilere yapıldığına inanmaya başlamaktadır. Bu algı bozukluğu yüzünden sığınmacılara çalışma izni verilmesini ve ekonomik hayata dahil edilmesini istemeyen İzmirlilerin sayısında belirgin bir artış yaşanmaktadır.

Savaşın yakın bir gelecekte biteceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceğine inanmayan İzmirli, Suriyelilerin Türkiye’ye kabul edilmesini insani bir gereklilik olarak desteklerken, bu büyüklükte bir sığınmacı nüfusunun kabul edilmesini, dolayısıyla açık kapı politikasını eleştirmektedir. Diğer taraftan Avrupa ülkelerinin sınırlarını mülteci ve sığınmacı ve göçmenlere kapatmasını vicdansızlık olarak nitelendiren İzmirli katılımcılara karşılık, Batı’nın yasaklayıcı uygulamalarını kendi güvenlikleri bakımından doğru bulan ve destekleyen yerel çevreler de bulunmaktadır.

Çözümüne kavuşması yakın gelecekte zor görünen Suriye krizinin toplumda meydana getirdiği en ciddi yarılma güvenlik alanında görülmektedir. İzmirli

katılımcıların önemli bir bölümünün Suriyelilere bir güvenlik sorunu olarak bakması ve ülkelerine geri gönderilmelerini istemesi, bu yarılmanın bir sonucu olsa gerektir. Suriyelileri her gün suç işleyen kimseler olarak gösteren yalan haber ve yorumların sığınmacılara karşı şiddet içeren ve yabancı düşmanlığı olarak nitelendirilebilecek davranışların kendi içinde meşrulaşma riski bulunmaktadır. İzmir’de meydana gelen ve mağdurları Suriyelilerden oluşan çeşitli olaylar, bu riskin tehlikeli biçimde arttığına işaret etmektedir.

9.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL ALGILAR

Yüzyılın en büyük insani trajedisi niteliğindeki Suriye krizinin çözümüne yönelik uluslararası toplumun hiçbir varlık gösteremeyişi nedeniyle felaketin boyutları her geçen gün artmaktadır. Küresel güçlerin vekalet savaşlarına sahne olan Suriye’nin toplumsal bütünlüğü parçalanarak kültürü, tarihi ve medeniyeti de barbarca yağmalanırken diğer taraftan masum siviller ölmeye, kaçabilenler ise kendilerine daha güvenli bir yer aramaya devam etmektedir.

Suriye krizi için siyasi bir çözüm bulunamaması ve uluslararası toplumun bütün düzeylerde acil ihtiyaçların karşılanması için gerekli desteği sağlamaması yüzünden mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin üzerindeki yük büyümektedir. Türkiye halkı devasa ölçekte bir sığınmacı kitlesiyle ilk kez bu kadar uzun süre bir arada yaşama tecrübesiyle karşılaşmaktadır. Bu sorun karşısında toplumsal duyarlılığın üst düzeyde olması ve genel olarak Suriyeli sığınmacılarla insani temelde bir iletişimin sürmesi, başarılı bir uyum sürecinin yaşanabileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte, sığınmacıların geleceklerine dair belirsizliklerle dolu bir boşluktan söz etmek ve bu durumun hem savaştan kaçan mazlum insanlar hem de ev sahibi ülke vatandaşları üzerinde ciddi bir stres bozukluğuna yol açtığını görmek gerekmektedir. Nitekim ORSAM tarafından hazırlanan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu” ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezince gerçekleştirilen “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması” gibi bazı araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde Türk halkının sığınmacılara yönelik davranış tarzlarında değişkenliklerin yaşandığı görülmektedir.

Kanaatimizce önceki araştırmalarda kamp bölgelerine yakın yerleşim alanlarında ikamet eden yerli halkın % 52.3 gibi yüksek oranda “kendilerine veya ailelerine zarar vereceklerinden endişe ettikleri için” Suriyelilerle komşuluk yapmak istemediklerine dair ulaşılan sonuçlar (Erdoğan,2014: 32). İzmir gibi kıyı şehirlerinde de kendisini göstermektedir. Bu güvenlik algısı ve endişesinin İzmir’deki araştırmanın katılımcıları arasında yaygın olmasını, sığınmacıların sosyal ve kültürel uyumu bakımından ciddi bir risk olarak görüyoruz. Sosyalleşme ve kültürler arasında iletişim kurabilme bakımından bu güven bunalımının nedenleri üzerinde çalışmak ve bu sorunun daha da derinleşmesini önlemek gerektiğini düşünüyoruz.

Toplumsal hayata etkileri açısından dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıklarının sığınmacılarla yerel halk arasında diyalog kurulmasını güçleştirdiği doğru bir tespittir. Yapılan bir araştırmaya göre, Suriyelilerin buldukları yerlerde çeşitli suçlara karışarak toplumsal huzuru bozduğu önermesine toplumun % 62.3’ünün onay verdiği görülmüştür (Erdoğan, 2014:29).Özellikle sığınmacıların yaşam şartlarının ağırlığı ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle suç oranlarının artıyor oluğu çeşitli sosyal sorunlara zemin hazırlamaktadır. Buna rağmen sığınmacılar arasında yaygın bir suça eğilim davranışından söz edilemez. Yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında toplumsal barışı zedelememek adına kendiliğinden işleyen bir kontrol mekanizmasının var olduğu görülmektedir. Küçük çaplı olayların dışında yaygın olarak sığınmacıların sosyo-kültürel açıdan sorun yaşamamış olması, toplumsal dinamiklerimizin sorunlarla baş etme kapasitesinin gücüyle doğru orantılıdır.

Bununla birlikte özellikle sınır kentlerindeki yerel halk arasında çok eşliliğin yaygınlaşması, buna bağlı olarak boşanma oranlarının artması sosyal dokuyu olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda etnik ve mezhepsel kutuplaşma riskini de tetikleyebilecek bu tür sorunların dışında sığınmacı ocuk işçilerin sayısındaki büyük artış, kayıt dışı çalışmayı ve emek sömürsünü arttırmaktadır. Suriyeli kadınların cinsel istismardan korunması ve Suriye halkının aile yapısının özölmesinin engellenmesi bakımından atılacak adımlar, iki toplum arasındaki iletişimin belli değerler ve kurallara göre yürümesini sağlayacaktır.

Serbest ikamet yoluyla kampların bulunduğu şehirlerin dışında ve farklı sosyal özellikler taşıyan bölgelerde yaşayan sığınmacıların daha fazla uyum gücünü yaşadığı görülmektedir. Bu kategorideki Suriyelilerin toplumsal uyum süreci açısından yerleştikleri dört ülkede de (Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak) benzer sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Buna karşın, Lübnan, Ürdün ve Irak toplumlarının Suriye halkı ile aynı dili konuşuyor olması, kültürel entegrasyon bakımından ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Türkiye’de sığınmacıların yerel halk ile doğrudan iletişimini zorlaştıran temel unsur farklı dil özelliğinden kaynaklanmaktadır. Aslında çok kültürlü bir toplumsal geleneğin mirasçısı olan Türkiye’deki sosyal yapı, farklı dillerin konuşulduğu bir çeşitliliğe sahip olduğu için bu durumu mültecilerin entegrasyonu sürecinde kolaylaştırıcı bir unsur olarak nitelendirmek mümkündür.

İzmir gibi iç ve dış göçlerle şekillenen kozmopolit bir şehirde, sosyal uyum bakımından sığınmacıların daha avantajlı olması gerekir. Bununla birlikte, Suriye sınırındaki kentlerde yaşayan yerel halk ile sığınmacıların ortak tarihi ve kültürel özellikler taşıması ve ortak dili kullanabilme fırsatının bulunması, karşılıklı iletişim ve etkileşimi artıran bir etkiye sahiptir. Yine de İzmir gibi toplumsal çeşitliliği bünyesinde barındıran kıyı şehirlerindeki sığınmacıların kültürel uyum konusunda çok fazla sorun yaşamayacağı öngörülmüştür (Oytun: 2014:19).

Tablo 18. Suriyelilerin Türkiye’de Bulunmalarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Tarihi ve kültürel geçmişimizdeki misafirperverliğe göre düşünüyorum, olumlu buluyorum	23
İnsani gerekçelerle ve merhamet duygusuyla ele alıyorum	23
Dini gereklilik olarak olumlu değerlendiriyorum	14
Olumlu bakıyorum ama kaygılarım var	7
İyi değerlendirmiyorum. Burada olmaları bize zarar veriyor	7

İzmir'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal algının önemli bir parçasını sosyal ve kültürel davranış şekilleri oluşturmaktadır. Araştırmada bu algıların ölçülmesi amacıyla katılımcılara; Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulunma nedenleri, sosyal ve kültürel açıdan Türkiye'ye uyum sağlayıp sağlayamadıkları ve İzmir halkıyla yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davranıp davranmadıklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Sosyal ve kültürel algıların ölçülmesi bağlamında katılımcılara yöneltilen *"Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulunmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?"* sorusuna katılımcıların bir bölümü olumlu baktıklarını ifade etmektedir. Savaşın ülkemize en uzun kara sınırının bulunduğu bir ülkede yaşanması neticesinde, insanların Türkiye'yi kendileri açısından güvenli bir liman olarak görüp sığınmasının tarihsel ve kültürel geçmişimizle doğru orantılı bir durum olduğuna dair görüşler ortaya konmuştur. Benzer şekilde Müslüman bir toplum olarak Suriye halkına yardım etme düşüncesinin bir inanç dayanışmasını yansıttığı görülebilir.

"Komşu ülke olması, tarihsel bağların olması ve diğer komşu ülkelere göre daha güvenli olması gibi nedenlerle Türkiye'yi tercih ettiklerini düşünüyorum." (S.K, 40,E)

"İyi ve olumlu buluyorum. Müslüman bir toplumun zulümden uzak ve emin ellerde olması bizi mutlu etmekte." (M.Ö,31,E)

İzmirli katılımcıların bir kısmı, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'yi tercih etmelerindeki bir başka önemli etken olarak, toplumsal misafirperverlik ve kardeşlik duygusunun güçlü olmasını göstermiştir. Gerçekten de münferit olayların dışında sığınmacılara yönelik kitlesel ölçekte ayrımcılık, ırkçılık ve nefret suçlarının yaşanmaması bu duyguların hala gücünü koruduğunu göstermektedir.

"Türkiye Osmanlı'dan beri sahip olduğumuz 'yardım isteyene el uzatma, kapılarını açma' misafirperverliğini bir kez daha göstermiştir." (U.G, 47,E)

Savaşın acımasızlığı kadar bu savaşa neden olan yönetim anlayışı da sorgulanmakta, Suriye rejimi bütün bu trajedinin baş sorumlusu olarak görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin uzun süren bu savaşın mağdurlarına kapılarını açmasının bir sorumluluk olduğu düşünülmektedir.

“Suriyeli sığınmacılar keyfe keder ülkelerini bırakıp başka yerlere gitmek durumunda kalmamışlar. Savaşın altı yıla yakın hüküm sürdüğü bu coğrafyada insanlar her şeylerini kaybetmişler. Türkiye’de bu zor durumdaki insanlara kapısını açarak çok doğru bir karar verdi.” (E.S, 50,K)

Bununla birlikte, Suriyeli sığınmacılara Türkiye’nin kapılarını açması ve yardım etmesinin gelecekte Suriye halkı tarafından takdir görüp görmeyeceğine dair endişeleri bulunan katılımcılar olduğu gibi, sığınmacıların Türkiye toplumuna zarar verdiğini düşünen ve geri gönderilmelerini isteyen katılımcıların varlığı da dikkat çekicidir. İzmirli yerel halktaki “zarar görme” duygusunu etkileyen en önemli faktörlerden biri “yabancı” olarak görülen sığınmacıların karıştığı çeşitli adli olaylar ve suçla karışmalarından duyulan endişedir. Basında sıkça çıkan haber ve yorumların bu algıyı daha da güçlendireceği anlaşılmaktadır.

“Olumsuz buluyorum. Bizlere maddi ve manevi açıdan zarar verdiklerini düşünüyorum.” (G.N,51,K)

“Misafir olarak geldikleri halde insanlara her anlamda zarar veriyorlar. Kesinlikle gitmeliler.” (A.K,22,K)

Ülkede kalış süreleri uzadıkça, toplumsal kesimlerin üzerindeki sığınmacı stresinin artmakta olduğunu gösteren bu ifade biçimlerinin ötesinde, milliyetçi duyguları ağır basan ve işsizlik ya da diğer ekonomik sorunlardan sığınmacıları sorumlu tutan bir kitlenin bulunduğu da görülmektedir.

“ Gereksiz Arap seviciliği olarak değerlendiriyorum.” (B.B,21,K)

“Burada bulunmalarını olumsuz değerlendiriyorum. Ekonomimizin onları kaldıracak kadar güçlü olduğunu düşünmüyorum.” (T.Ö,23,E)

Bu tür değerlendirmelerin İzmir’deki yerel halk kitlesi tarafından giderek daha fazla yapılıyor olmasının, ileriye dönük bir kaygı psikolojisini yansıtması bakımından dikkate alınması gerekmektedir. Bu kaygının bir başka nedeni; Suriyelilerin ülkemizde kalıcı olma ihtimali dolayısıyla mevcut imkanların paylaşılmasının yerel halk tarafından istenmemesi ve sığınmacıların ekonomik ve sosyal görünürlüklerinin yerel halkta tahammül güçlüğüne yol açmasıyla toplumsal huzursuzluğun artması, şeklinde açıklanabilir. İzmir’in merkezi noktalarında, metro

istasyonları ve alış veriş yerlerinde dilencilik yapan Suriyeli sığınmacı kadın ve çocukların varlığından duyulan rahatsızlığın giderek yabancı düşmanlığı algısını güçlendireceği öngörülebilir.

“ İzmir’de olmalarını İyi değerlendirmiyorum. Dilenciler çoğaldı, çocuklar sokaklarda yatıyor.” (S.A,32,K)

“ İyi değerlendirmiyorum. Eskiden üzüliyordum, artık üzülmiyorum.” (O.Y,33,E)

Sığınmacıların Türkiye’de bulunmalarını “ihtiyatlı bir iyimserlikle” açıklamaya çalışan İzmir’deki kimi katılımcıların vatanseverlik duygularını öne çıkararak adeta “kendi ülkesi için savaşmayanların bize de yarın ihanet etmeyeceğini kim garanti edebilir?” sorusuna kendi içinde tutarlı sayılabilecek bir cevap vermeye çalıştığı görülebilir. Katılımcılardaki bu tür milliyetçi tepkilerin Suriyeli sığınmacıları topyekün “vatan haini” görme potansiyelini açığa çıkarması bakımından dikkate alınması gerekecektir.

“Bu konu hakkında bazı endişelerim var. Türk devletleri tarih boyunca kendisine sığınan tüm milletlere yardımcı olmuş fakat bunun karşılığını hiçbir zaman olumlu yönde görmemiştir.” (A.E,18,E)

“ Çocuk ve kadınları anlıyorum ama erkeklerin ülkelerinde kalması gerektiğini düşünüyorum.” (O.G,29,E)

İzmirliilerin bir bölümü ise, sığınmacıların ülkeye kabul edilirken iyi bir yerleştirme politikası uygulanmamasını ve serbest ikamet yoluyla sığınmacıların ülke geneline yayılmasını dolayısıyla İzmir’e de yerleşmelerini eleştirici yanıtlar vermektedir.

“ Sığınmacılar da birer insan oldukları için gelmelerinde sakınca yoktu ancak ülkenin her yerine yayılmalarını hoş karşılamıyorum.” (R,25,K)

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, Suriyeli sığınmacılar arasında suç işleme oranlarının artmasıyla birlikte sığınmacılara yönelik sert tepkiler gösterilmesine toplumun yarısının destek verdiğine dair tespitlerde bulunmuştur. Bu tepkiyi gösterenlerin oranının kampların bulunduğu kentlerde daha

fazla olduğu görülmekle birlikte, diğer kentlere de yayılan ‘sığınmacılara karşı şiddetin meşrulaşma riski ‘ göz ardı edilemeyecek bir olguya dönüşebilmektedir (Erdoğan,2014:32). Ülke genelindeki toplumsal algıyı ölçmeye dönük bu tür araştırmaların sonuçlarıyla, İzmir’deki yerel halk kitlesinin sığınmacılara yönelik duygu ve düşünceleri arasında benzerlikler olduğu görülmüştür.

Sığınmacıların başka bir ülkede karşılaştıkları temel sorunların başında yerleştikleri ülkenin sosyal ve kültürel yaşamına uyum sağlamada karşılaştıkları güçlükler gelmektedir. Altı yıldır Türkiye’nin diğer kentlerinde olduğu gibi, İzmir’deki Suriyeli sığınmacıların da kültürel yabancılaşmayı aşmaya çalıştıkları bilinmektedir. Bu konuda devletin resmi kurumları çeşitli projeler geliştirirken, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarının İzmir’de yürüttüğü uyum programları ve projelerden söz etmek gerekmektedir.

Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) tarafından 2016 yılında İzmir’de faaliyete geçirilen “Çocuk ve Aile Destek Merkezi” bünyesinde mülteci çocuklar ve ailelerine yönelik sosyal destek ve uyum programları uygulamaya konulmuştur. Bu çalışmalarla İzmir’de yaşayan Suriyeli mülteci kadın ve çocukların daha güvenli ve sağlıklı bir ortamda yaşamlarını sürdürebilmeleri, eğitim ve sosyal entegrasyon alanlarındaki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri amaçlanmıştır. Mülteci Destek Merkezi Derneği (MUDEM) ise, 2017 yılında İzmir’de kurulan “Eğitim Destek Merkezi” aracılığıyla kentteki Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere, geçici koruma altındaki kişilere yönelik farklı alanlarda eğitim kursları düzenleyerek bilgi ve becerilerini geliştirmeyi ve sosyal uyumu kolaylaştırmayı hedeflemiştir.

Suriye’de devam eden savaştan kaçan Suriyelilerin Türkiye’ye sığınmacı olarak kabul edilmelerine ilişkin olarak kamuoyundaki yaygın algı, sığınmacılara din, dil ve etnik kökenlerine bakılmaksızın insani gerekçelerle sahip çıkılmasının gerekliliğidir. Benzer bir çoğunluk görüşü ise, savaş devam ettiği sürece sığınmacıların ülkelerine geri gönderilmemesine ilişkindir. Burada dikkat çekici olan husus, temel insani değerlere duyarlılık zemininde ortak bir toplumsal kabulün oluşmuş olmasıdır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılara yönelik bakış açısını insani gerekçelerin şekillendirdiği görülmektedir (Erdoğan, M.2014).

Tablo 19. Sığınmacıların kültürel ve sosyal açıdan ülkemize uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Dil ve kültür farkı yüzünden uyum sağladıklarını düşünmüyorum	41
Genel olarak uyum sağladıklarını düşünüyorum	14
Uyum sağlamak için şansları vardı ama geç kaldılar	12
Uyum sağlayacaklarını düşünmediğim gibi birlikte yaşamaya da sıcak bakmıyorum	7

İzmir'deki yerel halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal ve kültürel algısı çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “ *Sığınmacıların kültürel ve sosyal açıdan ülkemize uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz?* ” sorusuna verilen yanıtlar, Suriyelilerin farklı dil ve kültür yapıları dikkate alınarak oluşmuştur. Farklı bir sosyo-kültürel ortama zorunlu olarak gelmiş bulunan sığınmacıların, Türkiye’de olduğu gibi İzmir’de de karşılaştıkları ilk kültür şoku dil farklılığı üzerinden yaşanmaktadır.

Ürdün, Irak ve Lübnan’daki sığınmacıların ortak dile sahip olmaları iletişim zorluğunu aşmaları bakımından onlara büyük kolaylık sağlarken, Türkiye’deki durum zorlayıcı bir özellik taşımaktadır. Özellikle İzmir’de eğitim çağında olan sığınmacı çocukların okullaşma oranı arttıkça Türkçe dil becerileri de gelişmektedir. Ancak sığınmacı kadınlar ve diğer yetişkinlerin sosyal ve kültürel uyum açısından temel düzeyde de olsa Türkçe dil eğitimine ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.

“Evet uyum sağladıklarını düşünüyorum. Beraber yaşamının doğal sonucudur zaten bu. Dilimizi öğreniyorlar, okullarımıza geliyorlar, komşumuz oluyorlar.”(G.Y,19,K)

Sığınmacıların kültürel uyum bakımından fazla güçlük yaşamadıkları bölgeler genellikle kamp hayatının daha yoğun olduğu sınır illeri olmaktadır. Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Kilis gibi kentlerimizin yerel dil, örf-adet ve gelenekleri ile Suriye halkının yaşam tarzı arasında büyük benzerlikler görülmekte ve bu şehirlerdeki sığınmacı nüfus, sosyal uyum problemlerini kısa sürede

çözebilmektedir. Bu da doğal olarak barınma, eğitim, sağlık, çalışma ve insani yardım hizmetlerine erişimi kolaylaştırıcı bir etken olmaktadır. Sınır kentlerimizdeki yerel halk ile sığınmacılar arasında görülen dil ve kültür yakınlığının İzmir gibi en batıda yer alan bir metropolde olmayışı, hem yerel halk arasında sığınmacılara yönelik algıyı etkilemekte hem de sığınmacılarla yerel halkın iletişimini güçleştirmektedir.

“Suriye sınırındaki şehirlerimizde dil, örf ve adet açısından sorun yaşamıyor olabilirler. Ancak büyük şehirlerde sorun yaşıyor olmalılar.” (M.K,30,E)

“ Hayır, düşünmüyorum çünkü bir yarayı temizleyip pansuman yapmadan onun kabuk bağlayıp kabuk değiştirmesini bekleyemezsiniz. Henüz travmalarını iyileştiremediler, uyum sağlamalarını bekleyemezsiniz.” (D.S,35,K)

İzmir toplumunun ilk kez bu kadar uzun süreli ve yoğun bir mülteci nüfusuyla bir arada yaşamayı tecrübe etmesinin, sosyal ve kültürel yansımaları elbette yerel özelliklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte, turistler dışında sokaklarında pek yabancı görmeye alışık olmayan ve çok kültürlülük tecrübesi ulus devlet öncesi dönemde bulunan İzmir’in yerel halkının, sığınmacıları toplumsal hayatın dışında tutma çabası içinde olduğu izlenimi edinilmiştir.

“Hayır düşünmüyorum. Çünkü uyum sağlamaları için ya da kültürümüzü öğrenmeleri için fırsat verilmiyor. Halkın büyük çoğunluğu Suriyelilere ön yargılı davranıyor. Bunun sebebi bizden farklı insanlarla iletişime geçmekten çekinmeleri, korkmalarıdır.”(M, 21,K)

“Uyum sağladıkların düşünmüyorum. Çünkü hala dil problemleri var.” (E.U,23,K)

“Hayır düşünmüyorum ben. Hem kültür hem de dil farklılığı yüzünden.” (G.U,21,K)

Toplumsal grupların siyasi, kültürel ve sosyal düşünce ve yaşam tarzlarını değiştirmeleri sosyolojik açıdan belli bir sürecin yaşanmasına bağlıdır. Zorunlu göçler ve yer değiştirmeler insanlık tarihi boyunca toplumsal parçalanmalara neden olmuş ve sosyal bütünleşmenin tekrar sağlanabilmesi için uzun sürelerin geçmesi gerekmiştir. Benzer bir durum İzmir’deki sığınmacılar için de geçerlidir. Baskı ve

zulümden kaçarak kendilerini güvenli hissedecekleri bir yere sığınan toplulukların en temel ihtiyacı, yaşamlarını korumak ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Suriye'deki rejimin insanlık dışı cinayetleri, sığınmacılar üzerinde haklı bir korku ve psikolojik yıkıma neden olmuştur. Bu travmanın etkilerini belli bir ölçüde de olsa azaltmak bakımından İzmir'de psiko-sosyal destek programlarının düzenli şekilde işletilmesi gerekmektedir.

“Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sosyal açıdan uyum sağlamalarının zaman alacağını düşünüyorum. Çünkü Suriye gibi anti-demokratik ve baskıcı bir rejimden daha demokratik ve özgür bir topluma gelen sığınmacıların buradaki sosyal hayata alışmaları ve uyum sağlamaları belli bir süreç olacaktır.” (S.K,42,E)

Sığınmacıların 2011 yılından beri İzmir'de yerleşik bir hayat sürüyor oluşu, dil sorununun çözülmesi bakımından yeterli bir süre gibi görünse de çeşitli nedenlerden dolayı bunun gerçekleşmediği görülmüştür. Katılımcıların önemli bir bölümü, sığınmacıların sosyal ve kültürel yapılarını ve geleneksel alışkanlıklarını uyum sağlamada en ciddi engel olarak ifade etmektedir. Bu durum aslında İzmir halkının azımsanmayacak oranda Suriyeli sığınmacıları kabullenme sorunu bulunduğunu, değer çatışması yaşandığını ve dışlayıcı bir bakış açısının oluştuğunu da gösterir.

“ Farklı ırk, dil, gelenek. Uyum sağlamaları mümkün değil.” (O.G,29,E)

“ Kesinlikle düşünmüyorum. Çünkü kültürel ve sosyal açıdan çok büyük farklar var. Aile yapıları ve temizlik anlayışları çok farklı.” (N,57,K)

“Hayır, uyum sağlayamazlar, milli değerlerimize saygı göstermiyorlar.” (B.N,21,K)

Katılımcıların bir bölümündeki “üstünlük psikolojisi” araştırma sorularına verilen yanıtlara yanmıştır. Suriyeli sığınmacıları eğitimsiz, değer yoksunu ve kötü alışkanlıklara sahip bir topluluk olarak görmekte olan İzmirliilerin görüşleri önemli bir algı değişikliğine işaret etmektedir.

“Uyum sağlayamıyorlar, kendi insanlarımıza saldırıyorlar ve zarar veriyorlar.” (A.D,29,K)

“ Konuşmasını bilmiyorlar. İnsani değerlerden yoksunlar. Kötü alışkanlıkları var.” (A.Ö,43,E)

“ Bizim halkımızla onlar arasında dağlar kadar fark var. Sömürgeciliğe alışmış, bedavacı bir toplum.” (İ.E, 20,E)

Araştırmaya katılan İzmirli bir bölümünün sığınmacıları tacizcilik ve dilencilikle suçlayıp aşağılamaya çalışması, yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla ilişkilendirilebilecek duyguların dışa vurumu olarak algılanabilir. Kentte çok yaygın olmasa da dilencilik yaparak geçimini sağlamaya çalışan bir sığınmacı kitlesinin varlığı, bu işi bir meslek haline getirenlerle yoksulluk gereği zorunlu olarak dilenenler arasında bir ayırımın yapılamadığını anlatmaktadır.

“ Uyum sağlayamadılar. Her yerde dileniyorlar. Ekonomiye zarar verdiler.” (S.G,23,E)

“ Düşünmüyorum. Çoğu tacizci, yankesici. Özellikle kırmızı ışıkta arabaların önüne atlayıp para istemelerinden hoşlanmıyorum.” (B.Ö,35,E)

Toplumun bir bölümündeki ekonomik kaygıların sığınmacılara yönelik algı bozukluğunu derinleştirmekte olduğunu düşündürecek yorumlar, İzmirli bazı katılımcılar tarafından yapılmıştır. Sığınmacılara devletin sağladığı imkanların ne olduğuna dair gerçek bilgilere sahip olmayan İzmirli bir bölümünün, belli çevrelerde üretilen asılsız haberlerden etkilenerek önyargılı hareket ettikleri düşünülmektedir.

“Uyum sağladılar tabii. Devletin verdiği maaşla bizden iyi yaşıyorlar.” (A.Ç,52,K)

“ Bize sağlanan imkanların kat kat fazlası onlara sağlandığı için uyum sağlamakta zorluk yaşadıklarını düşünmüyorum.” (R,25,K)

Tablo 20. İzmir'deki Suriyeli Sığınmacıların neden bu kenti tercih ettiklerine dair bir fikriniz var mı?

Verilen cevaplar	Sayı
Yurtdışına kaçış için en uygun yer olması dolayısıyla tercih ediliyor	70
İzmir ucuz, iklim ve yaşam standartları açısından sığınmacılara göre bir şehir	3
İzmir halkı anlayışlı ve çağdaş bir kültüre sahip olduğu için buraya geliyorlar	1

İzmir, yakın zamana kadar yasadışı düzensiz göç hareketliliğinin en yoğun olduğu bir büyükşehir olarak, hali hazırda resmi kayıtlara göre yüz binden fazla sığınmacıyı barındırmaktadır. Araştırma çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “*İzmir'deki Suriyeli sığınmacıların neden bu kenti tercih ettiklerine dair bir fikriniz var mı?*” sorusuna verilen yanıtların büyük bölümü, sığınmacıların Avrupa'ya deniz yoluyla göç bakımından bir kıyı kenti olarak İzmir'i tercih ettiklerine dair yerel kamuoyunda bir algının var olduğunu göstermektedir.

“İzmir, Suriyeli sığınmacıların Batıya göç edebilmeleri için önemli bir geçiş güzergahında. Buradan Yunanistan'a kaçmak isteyenler İzmir'i tercih ediyorlar.” (Ö.F, 42,K)

“İzmir Türkiye'de yaşayacakları rahat bir şehir. Buradan Avrupa'ya geçmek diğer şehirlere göre daha rahat.” (G.N,51,K)

“Deniz yoluyla kaçmak kolay olduğu için buradalar.” (T.Ö,23,E)

“Yunanistan'a ve yurtdışına kaçışın daha rahat olduğu bir şehir olduğu için” (S.K,18,E)

Sığınmacıların İzmir'i tercih etme nedeniyle ilgili katılımcılara yöneltilen soruyu İzmirlilerin bir bölümü, yaşadıkları kentin özelliklerini belirterek yanıtlamışlardır. İş fırsatları, gelişmişlik ve iklim özellikleri gibi etkenlerin İzmir'i tercihte etkili olduğu düşünülmektedir.

“ İzmir Türkiye’de sosyo-ekonomik açıdan kalburüstü bir şehir. İklim açısından ve geldikleri coğrafyaya uzak değil. Özellikle iş imkanları cazip kılıyor.” (S,28,K)

“Yaşam standartları yüksek olduğu için.” (G.U,21.K)

“Daha gelişmiş ve kendilerine iş imkanı ya da yaşam standartlarının yüksek olabilmesi için bu şehri daha fazla tercih ediyor olabilirler.” (N.U,32,K)

“Daha yumuşak kalpli, daha yeniliğe açık bir şehir olduğu için.” (E.T,26,E)

Tablo 21. İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davrandığını ve onların sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
İzmir halkı ve yerel yöneticilerin sığınmacılara iyi davrandığı ve onlarla ilgilendiği kanaatini paylaşıyorum	41
İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara sahip çıktığını ve onların sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyorum	14
Sığınmacılar iyi davranışı hak etmiyor.	12
Halk iyi davranıyor ama yerel yönetimler hükümetin Suriye politikasını benimsemediği için ilgi göstermiyor	7

Mülteci ve sığınmacıların göç ettikleri yerde karşılaştıkları tutum ve davranışlar yerel halk ile aralarındaki etkileşimin yönünü de tayin edecek kadar belirleyici olabilmektedir. İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davranıp davranmadığı ve onların sorunlarıyla ilgilenip ilgilenmediğine ilişkin katılımcılara yöneltilen “İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davrandığını ve onların sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor musunuz?” sorusu, yerel kamuoyunun ağırlıklı olarak bu konuda olumsuz bir kanaate sahip olduğunu göstermiştir.

“ Gerek İzmir halkı ve gerekse yerel yöneticiler, sığınmacılara pek de iyi davranmıyor, onları dışlıyor, hastanelerde hor görüldüklerine tanık oldum.

Hükümete besledikleri düşmanlık sebebiyle onun tercih ve kararlarına saygı duymayıp sığınmacıları aşağılayıcı davranışlar sergiliyorlar.” (Ö.F, 42,K)

“Düşünmüyorum. Çünkü buradaki çoğu insanın bakış açıları olumsuz. İlgilendiklerini sanmıyorum. Ama sığınmacıların olumsuz davranışları olmazsa ilgi görürler.” (E.U,23,K)

Katılımcıların bir bölümü ise, siyasi iktidarın politikalarıyla sığınmacıların İzmir’deki varlığı arasında ilişki kurarak olumsuz görüş belirtmekte, yerel yönetimlerin uygulamalarından ziyade merkezi hükümete tepkilerini ifade etmektedir.

“Hak etmedikleri kadar iyi davranıldığını ve iyi niyetimizin suistimal edildiğini düşünüyorum.” (B.N,21,K)

“Evet yöneticiler bizlere davrandıklarından daha iyi davranıyor onlara. Aylık erzak kartları ve paraları veriliyor. Halk ise insanlık için elinden geleni yapıyor. Sağlık Bakanı evlerine kadar ziyarette bulunuyor.” (G.N,51,K)

“İzmir halkının ilgilendiğini ve onları sevdiğini düşünmüyorum. Onları sadece hükümet düşünüyor.” (A.Ö,43,E)

İzmirli katılımcılar arasında, gittikçe artan düzeyde hükümetin Suriye politikasına yönelik çeşitli tepkilerin bulunduğunu görmek mümkündür. Bu tepkilerin siyasi sonuçları olabileceği gibi ayrımcılık, hoşgörüsüzlük ve nefret suçlarına kadar varan toplumsal sonuçlarının da yaşanabileceği göz ardı edilmemelidir.

9.2 SOSYAL VE KÜLTÜREL ALGILARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

İzmirli yerel halk kitlesinin % 80’i, savaş mağduru Suriyeli sığınmacıların zulümden kaçarak Türkiye’ye kabul edilmelerini dini, insani ve tarihi referanslarla açıklarken; Sığınmacıların sayısı, dil ve kültür farkları ve uzun bir süre daha ülkelerine dönemeyecek oluşları nedeniyle toplumsal toleransın önemli ölçüde azaldığı da görülmüştür. Bu yüzden katılımcıların % 15’ i sığınmacıların İzmir’deki sosyal ve kültürel hayata uyum sağlamasını önceleri talep ediyor olsa da, yeni durum bunun tersini göstermiş ve artık bu uyumun gerçekleşmesi bile istenmez olmuştur.

Sığınmacıların toplumsal bütünleşme sorununun ciddi boyutlara ulaştığı İzmir'deki katılımcıların ancak %20'sinin, kültürel ve sosyal uyum konusunda iyimser olduğu düşünüldüğünde, bu konu üzerinde daha fazla çaba harcamak gerektiği ortaya çıkmıştır. Dil ve kültürel davranış farklılıkları gerekçe gösterilerek, sığınmacıların uyumsuzlukla suçlanması tek başına sorunu açıklamaya yetmez. Aynı zamanda yerel halkın önemli bir kısmının sığınmacılarla bütünleşme konusunda ortaya koyduğu direnç ve önyargılarla dolu algı bozukluğuna da dikkat etmek gerekir.

Diğer yandan, İzmirli katılımcıların % 95'i, Avrupa'ya deniz yoluyla kaçış bakımından en uygun güzergah olarak görüldüğü için sığınmacıların bu kenti tercih ettiklerine inanmaktadır. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında, Ege Denizi yoluyla Yunan adalarına ve oradan da Avrupa ülkelerine gitmek amacıyla binlerce sığınmacının İzmir'i seçmesi, bu algının oluşmasında en belirgin etken olmuştur. Bu düzensiz göç yolculuğu, 2017'den itibaren büyük ölçüde azalmış olsa da toplumsal algı değişmemiş ve sığınmacıların İzmir'i bir kaçış yolu olarak gördüğüne dair yaygın bir düşünce şekillenmiştir.

Araştırma, İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara iyi davranmadığını, sorunlarıyla yeterince ilgilenilmediğini ve ön yargıların egemen olduğunu gösterirken, % 70'lere varan bir katılımcı kitlesi bu algıyı taşımaktadır. Bu durum, halktaki dışlayıcı ve ayrımcı davranışların geniş bir çevreye yayıldığını anlattığı gibi, yerel yönetimlerin barınma, beslenme, eğitim, sağlık ve psikososyal destek gibi sığınmacıların en çok ihtiyaç duydukları alanlarda gerekli katkıyı yapmadığını da göstermektedir. Burada, İzmir'deki merkez belediye yönetimlerinin tamamının ana muhalefet partisine mensup olduğunu not etmek gerekir. Öte yandan bir grup katılımcı, kendilerinden esirgenen ilginin sığınmacılara gösterilmesi nedeniyle merkezi hükümeti suçlamış ve sığınmacılar için en uygun çözümün ülkelerine bir an önce geri gönderilmeleri olacağını ifade etmiştir.

9.3. EKONOMİK ALGILAR

Yaklaşık Bursa ilimiz kadar nüfusa sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Türkiye'deki ekonomik hayata etkilerini değerlendirirken fırsatlarla riskler birlikte

tartışılmaktadır. Araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, ev kiralarının artmış olması, çeşitli sektörlerde kaçak işçi çalıştırmanın yaygınlaşması ve bu yüzden firmalar arasında haksız rekabetin ortaya çıkması gibi birden fazla konuda sığınmacıların rolü bulunduğu dair toplumsal algıdan söz edilmektedir.

İzmir'deki yerel halk, iş fırsatlarının ellerinden alınmakta olduğuna inanmakla birlikte konuya iş dünyası açısından bakıldığında, bu iddianın karşılığının olmadığı görülmektedir. Öte yandan sığınmacıların İzmir'de genel olarak ayakkabı, tekstil ve inşaat sektörlerinde kayıt dışı istihdam edildiği anlaşılmaktadır. Böylece vasıfsız ve ucuz işgücü gerektiren iş kollarında, işgücü açığının kapatılmasında sığınmacıların etkisinden söz edilebilmektedir.

Suriyelilerin sınır illerinde işgücü açığını kapatmasının bölgedeki yatırım ortamına olumlu katkı sunduğu ifade edilmektedir. Suriye'deki ve Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan insani yardım malzemelerinin ve hizmetlerin yerel firmalardan temin edilmesi, özellikle gıda ve tekstil firmaları için bir fırsat oluşturmaktadır. Suriyeli yatırımcı ve işadamlarının ekonomik faaliyetlerini Mersin gibi bir liman kentiyile Gaziantep gibi önemli bir sanayi kentimizde gerçekleştiriyor oluşu, Suriyeli sermayenin Türk ekonomisine katkı sağladığının göstergelerinden biridir. Ancak İzmir gibi ekonomik faaliyetlerin çok daha güçlü olduğu bir şehirde, Suriyeli sermayenin bu faaliyetlere son derece sınırlı bir katkıda bulunduğu gözlenmektedir. Bunun belki en önemli nedeni, bu kente gelen sığınmacıların hala önemli bir bölümünün Avrupa hayali kurması ve bulabildikleri ilk fırsatta Batı'ya gitme ve orada bir düzen kurma isteğidir.

Çocuk işçiliğinin yaygınlaşmasında, sığınmacı çocukların kayıt dışı olarak çeşitli sektörlerde istihdam edildiğine dair toplumsal bir kabul bulunmaktadır. Her ne kadar bu sorunun nedeni olarak Suriyeli çocukların hala küçük bir bölümünün eğitim fırsatına sahip olması gösterilse de, maddi zorluklar nedeniyle İzmir'deki Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitim yerine çalışmaya yönlendirdikleri görmezden gelinemez. Yerel kamuoyu, İzmir'de de finansal ihtiyaçların karşılanması açısından sığınmacı çocukların aile bütçesine katkıda bulunmaları için farklı sektörlerde ucuz işgücü olarak çalıştırılıp sömürüldüğüne inanmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015:38).

Toplumsal algının bozulma endişesi, diğer alanlarda da Suriyeli sığınmacıları bir risk unsuru olarak görme eğilimini güçlendirmektedir. Dikkat çekici biçimde, İzmir'deki Suriyelilerin ekonomiye yük getirdiğine ve ekonominin sığınmacılar yüzünden zarar gördüğüne dair yaygın bir kanaatin bulunduğu anlaşılmaktadır. Yerel kamuoyunun Türkiye'de bu kadar yoksul varken Suriyelilere devlet yardımı yapılmasına itirazda bulunduğu gözlenmektedir. İzmirli katılımcıların büyük bölümünün “Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar” algısına sahip olması ve bu algının beklendiği gibi diğer illerde de yaygın hale gelmesi, mültecilere karşı gelişen hoşnutsuzlukta ciddi bir rol oynamaktadır (Erdoğan, 2014:26).

Yaklaşık beş yıldır Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların, ikamet ettikleri yerleşim alanlarında ekonomik hayata katılmaları, iş gücü piyasasına erişimleri ve karşılaştıkları maddi güçlüklerin üstesinden gelmeleri amacıyla birçok yasal düzenleme yapıldığı gibi, özel sektörün de sığınmacıların istihdamına yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatına katılmaları amacıyla hazırlanan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 15/1/2016 tarihli ve 29594 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik çerçevesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi” hazırlanmıştır.

Küçük ve Orta Ölçekli Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı (KOSGEB) Suriyeli mültecilere mesleki nitelendirme programı başlatmıştır (KOSGEB Web sitesi. <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2289/suriyeli-multecilere-kosgeb-eli>. Erişim Tarihi: 11 Eylül 2015). Bu program ile mültecilerin meslek hayatına kazandırılabilmesini ve ekonomik bağımsızlıklarını elde etmelerini sağlayarak ülkelerine döndüklerinde de buradan alacakları eğitimlerle ülkelerinin geleceğine katkıda bulunmaları hedeflenmektedir.

Diğer taraftan Suriyeli iş adamlarının Mersin gibi Akdeniz'in kıyısında ve bölgeye yakın bir ticaret merkezi olan kentimizde çok sayıda şirket kurarak yatırım yaptıkları bilinmektedir. Türkiye'de kurulan Suriyeli şirketlerin yüzde 25'inin Mersinde bulunması ve 2014 yılında bu kentimizde faaliyete geçen Suriye sermayeli

şirket sayısının 170'i geçmesi, Suriyelilerin Türk ekonomisine yapmakta olduğu katkıyı özetlemektedir (Dünya Gazetesi: 2014).

Tablo 22. Suriyeli sığınmacılara ülkemizin yaptığı maddi yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Kesinlikle onaylamıyorum. Hükümet bize yardım yapacağına onlara yardım ediyor	37
Yapılan yardımları destekliyorum. Daha fazlası yapılmalı	14
Sığınmacılara yapılan yardımlar yerine ulaşmıyor	11
Maddi yardımlar çok yapıldı. Daha fazlasına gerek yok	12

Türk Hükümetinin 2016 yılındaki rakamlara göre, Suriyeli sığınmacılar için çeşitli sektörleri kapsayan yaklaşık 20 milyar dolar harcadığı belirtilmektedir. Bu süre içinde, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılan anlaşma çerçevesinde Türkiye'deki mülteciler için taahhüt edilen 3 milyar avronun sadece 106 milyon avroluk kısmının ödendiği ifade edilmektedir (A Haber İnternet Adresi, <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2016/08/30/turkiye-multecilere-20-milyar-dolar-harcadi>. Erişim Tarihi: 30.08.2016).

Türkiye'nin bugüne kadar sığınmacılar için sağladığı bu desteklerin toplumda nasıl algılandığı tartışma konusudur. Araştırma kapsamında “*Suriyeli sığınmacılara ülkemizin yaptığı maddi yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusunun yöneltildiği İzmir'deki katılımcıların ancak sınırlı sayıdaki bir bölümü, maddi yardımları desteklemekte ve bu yardımların devam etmesini istemektedir.

“Bizden durumu çok daha iyi olan ülkelere nazaran (ABD, Avrupa, Suudi Arabistan v.b) muazzam yardımlar olmuştur, takdire şayandır. Lakin şunu da demek istiyorum tam manasıyla yönetimi ve halkıyla daha da benimseyip yardımlarımız fazla olabilirdi. Zira Türkiye şu an imkanları itibariyle çok daha iyi konumdadır.”
(H.G, 38,E)

Uluslararası toplumun sağladığı desteğin son derece az miktarda olduğu ve maddi külfet paylaşımına hala yanaşmadığı bu durum, iç kamuoyunda çokça tartışılmakta, yer yer eleştirilmektedir. Türkiye ekonomisi bakımından değerlendirildiğinde, azımsanmayacak bir bütçenin Suriyeli sığınmacılara ayrılıyor olmasıyla ilgili, araştırmaya katılanların genelde olumsuz değerlendirmelerde buldukları görülmektedir. Bununla birlikte yapılan yardımların yeterli olmadığı, yerine ulaşmadığı ve yardım çalışmalarındaki plansızlığın eleştirildiği değerlendirmelerde söz konusudur.

“Yürütülen yanlış politikalar sebebiyle birçok insan mağdur oldu. Yapılan sistemsiz yardımlar sokaktaki sığınmacılara ulaşmamaktadır. Bu durum ülkemize gelen sığınmacıların mağduriyetini artırmaktadır.” (M, 21,K)

Mülteci krizinin sosyal ve ekonomik boyutuyla iyi yönetilememesi halinde toplumsal algının hızla bozulacağı ve bu durumun da yeni riskler yaratacağı birçok kez ifade edilmiştir. İzmir’deki yerel katılımcıların ekonomik hayat yönüyle Suriyelilere yönelik tutumları ne yazık ki bu risklerin oluştuğunu göstermiştir. Toplumun büyük kesimi, yanlış ve asılsız haberlerin de etkisiyle sığınmacılara kendilerinden çok daha iyi bir yaşam standardı sunulduğu algısına sahiptir.

“Ülkemizde açlık sınırında yaşayan insanlar varken ülkemizin kendi vatandaşlarımıza değil sığınmacılara yaptığı maddi yardımları adil bulmuyorum.” (B.N,21,K)

“Benden iyi bakıyorlar. Öğrencilere burs falan veriyorlar. Sanki mülteci biziz.” (E.Y,19,E)

“Çok fazla bütçe ayrılıyor Suriyeliler için. Onlardan önce kendi halkımız düşünülmeli.” (H.Ü,24,E)

Katılımcıların, ekonomik kaygıları bu denli öne çıkarıyor oluşunun nedenlerinden biri, sığınmacıların ülke ekonomisi için bir yük olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Üstelik bu yükün faturasının topluma çıkarılacağı ya da sığınmacıların çalışma hayatında yer bulup işsizlik sorununu büyüteceği gibi abartılı endişeler bu algının şekillenmesinde rol oynamıştır. Birden fazla ifade edildiği üzere, mültecilerin devletten her ay maaş aldığına, yiyecek ve giyecek yardımı yapıldığına

dair yanlış ve maksatlı haberlerin kasıtlı olarak topluma yayılması neticesinde bu algı bozukluğunun ortaya çıkması kaçınılmazdır.

“Kendi halkımızdan çalınıp Suriyelilere verildiğini düşünüyorum.”
(T.Ö,23,E)

“Keşke kendi vatandaşlarımıza da aynı hassasiyeti gösterebilsek diye düşünüyorum.” (S,28,K)

“Doğru bulmuyorum. Ülke insanı açken onlara para verilmemeli. Ben emeklilikte yaşa takılanlardanım. Hükümetlerin görevi vatandaşının çıkarını gözetmektir.” (İ.B,50,E)

Türk iş dünyasının Suriyeli mültecilerle ilgili olarak beklenti ve önerilerinin değerlendirildiği çalışmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalardan birine göre, iş dünyasına yön verenlerin büyük bölümü, Türkiye’deki mevcut Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün Türkiye’de kalıcı olduğunu, buna yönelik politikalar geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bu konuda devletin stratejik kararlar alarak bu kararları genel kamuoyu ile paylaşması talep edilmektedir. Suriyelilerin ekonomik hayata katılması ve mevcut koşullarda istihdam edilebilmeleri için sektörel-bölgesel analizlerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 72).

Vasıfsız işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla kayıt dışı çalıştırılan Suriyelilerin daha çok tarım ve inşaat sektörlerinde istihdam edildikleri ancak ciddi bir istismarın bulunduğu işaret edilmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin istihdamı konusunda en somut önerilerden birisi olarak hayvancılık sektörü gösterilmektedir. Bu bağlamda gıda ve imalat sektörlerinin cazip diğer sektörler olduğu görüşü de sıklıkla dile getirilmektedir (Erdoğan, M. ve Ünver C, 2015:72).

İzmirli katılımcıların; Sığınmacılara yönelik ülkemizin bugüne kadar yaptığı maddi yardımları nasıl değerlendirdikleri, sığınmacıların işsizlik ve yoksulluk sorununun nasıl çözülebileceği ve ülke ekonomisine nasıl katkı sağlayabileceklerine dair görüş ve önerileri tespit edilmiştir. Bu görüşlerin şekillenmesinde, Suriyelilerin uzun süre ülkede bulunması, özellikle Suriyeli gençlerin işsizlik kökenli suç işleme potansiyeli ve devlet destekli hizmetlere erişimleri gibi faktörlerin de etkili olduğu düşünülmektedir. Mültecilerin işsizliğe yol açtığına dair algılar kimi zaman sokağa

taşan tepkilere dönüşebilmektedir. Bu eylemlerden biri olarak, İzmir'deki Ayakkabıcılar Sitesi esnafı sokak eylemi düzenlemiş ve Suriyeli mültecilerin ucuz iş gücü olarak çalıştırılmasının sektörde işsizliğe yol açtığını iddia etmişlerdir (Milliyet Gazetesi: 2014).

“Bu konudaki görüşüm olumsuz. Kendi milletinin bu kadar işsizlik sorunu varken, maddi açıdan sıkıntılar yaşarken sığınmacılara kendi milletine tanımadığı kolaylıkları tanınması bence tamamen saçmalık.” (A.E,18,E)

“ Bir üniversiteli olarak kredi aldığım halde onların karşılıksız ve bizden kat kat fazla burs almalarını hiç onaylamıyorum. Zaten bu konuda fikrimizi alan da yok.” (R,25,K)

“ Kendi vatandaşına yapmadıklarını onlara yapıyorlar, insanın canını acıtıyor. Tabi ki yardım yapılmalı ama bu şekilde değil.” (N,57,K)

Tablo 23. Sığınmacılara çalışma izni verilmesini doğru buluyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Doğru bulmuyorum. Bu kadar işsiz insanımız varken sığınmacılara çalışma hakkı verilmemeli	48
Çalışma izni verilmeli. Kendi ayakları üzerinde durabilmeliler	14
Ancak belli alanlarda olmak kaydıyla sıcak bakıyorum	12

Suriyeli sığınmacıların ekonomik olarak durumlarını iyileştirebilmeleri bakımından Türkiye’de çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Sığınmacıların istihdamı çerçevesinde belli meslek gruplarına mensup kişilerin tespit edilmesi ve nitelikli insan kaynağına dönüştürülerek ilgili sektörlerde istihdamlarının sağlanması yönünde adımlar atılmaktadır. Bu yönde atılan adımlardan biri de Suriyeli sığınmacılara çalışma izni verilerek iş yaşamına dahil olmalarının kolaylaştırılmasıdır. İzmir’deki yerel kamuoyunun ancak çok sınırlı bir kısmının “Sığınmacılara çalışma izni verilmesini doğru buluyor musunuz?” şeklindeki soruya, daha çok sığınmacıların kendi iş gücü yeteneklerini kullanarak belli alanlarda

çalışmaları kaydıyla, ekonomik yoksunluktan kurtulmaları ve ülke ekonomisine katkı sağlamaları açısından olumlu baktığı anlaşılmaktadır.

“Kesinlikle çalışma izni verilmeli. Hep yardım ve başkasından gelecek olanın beklentisi yerine güç ve yetenekleri doğrultusunda çalışmaları hem onlar hem ülkemiz için olumlu olur.” (M.K,46,E)

“ Çalışmaları uygundur. Geçim kaynakları olması gerekli.” (A.C,52,E)

“ Çalışma iznini doğru buluyorum. Çalışmazlarsa mecburen dileniyorlar ya da yasadışı işler yapıyorlar.” (C.B, 36,E)

“Çalışacakları yerler sınırlandırılmalı. En az ücretle çalışarak işsizliğe daha çok yol açıyorlar.” (A.K,22,K)

Katılımcıların büyük bölümünün sığınmacılara çalışma izni verilmesine karşı oluşları, iş ve gelecek kaygısını öne çıkarmalarından ve milliyetçi duygulardan kaynaklandığı gibi, işgücü piyasasının dengesini bozan bir uygulama olması nedeniyle de negatif bir algı söz konusudur. Verilen yanıtların çoğunlukla doğru bilgi eksikliğini yansıttığı ve bu durumun toplumda sığınmacılara karşı küçümsenmeyecek öfke birikmesine yol açtığı düşünülmektedir.

“Hayır, doğru bulmuyorum. İnsanlarımıza zarar veriyorlar ve piyasada yapılacak işe daha az para isteyerek kendi insanımıza zarar veriyorlar.”(G.N,51,K)

“ Çalışmalarını doğru bulmuyorum. Üniversite mezunu işsizlerimiz varken dilimizi bilmeyen insanlara çalışma izni verilmemeli.” (O.G,29,E)

“ Ben doğru bulmuyorum bunu. Yeterince fazla Türk vatandaşı işsizken sığınmacılara çalışma izni verilmesi doğru değil.” (S.K,18,E)

Konuya görece olumlu bakan ancak toplumsal ekonomik kaygıları yine ön planda tutan yaklaşımlara göre, sığınmacıların daha çok kamp bölgelerinde istihdamının sağlanmasına dönük yatırımların yapılması talep edilmekte, nitelikli sığınmacı kitlesi için de çeşitli alternatiflerin değerlendirilmesi istenmektedir.

“Bunu doğru bulmuyorum. Çünkü bu halk arasında infiale yol açacaktır. Ama buna da bir formül geliştirilmelidir. Örneğin kampların olduğu şehirlerde Suriyeliler için fabrikalar kurulup üretim yapılabilir. Tabi diğer taraftan kendini

yetiştirmiş, mühendis, bilim adamı v.b dil bilen Suriyelilerin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.” (K.P,27,E)

Yapılan bazı araştırmaların son dönemde sığınmacılara karşı gelişmekte olan hoşgörüsüzlüğün başlıca nedenlerinden biri olarak, ekonomik kaygıların artmasını göstermesi şaşırtıcı değildir. Kamuoyunda bu konuya ilişkin yanlış haber ve yorumların kasıtlı olarak sığınmacıları hedef göstermesi, işsizlik ve enflasyonun artmasında dahi sığınmacıların suçlanması gibi algı bozukluklarının giderek yaygınlaşma riski bulunmaktadır. Bu yüzden toplumsal çevreleri sığınmacı politikasıyla ilgili uygulamalar hakkında resmi kurumların daha güncel verilerle bilgilendirmesi gerekmektedir.

“Sığınmacılara çalışma izni verilmesini doğru bulmuyorum. Çünkü ülkemizdeki işsiz nüfusu artırdığını düşünüyorum. Önce ülkemizdeki işsiz vatandaşların bu sorununun çözülmesi gerektiğini düşünüyorum.” (S, 26,K)

Tablo 24. Sığınmacıların açlık, yoksulluk ve işsizlik sorunu nasıl çözülür?

Verilen cevaplar	Sayı
Devlet zaten onlara yardım yaptığı için böyle bir sorunları olduğunu düşünmüyorum	34
Yoksulluk ve işsizlik sorunu ekonomik hayata katılmalarıyla çözülür	18
Bu sorun kısa vadede çözülemez. Ülkelerine dönmeleri gerekir	22

İzmirli katılımcıların önemli bir bölümünün, sığınmacılara karşı ekonomik açıdan ciddi bir tepkisi söz konusudur. Öyle ki, kendilerine yöneltilen “*Sığınmacıların açlık, yoksulluk ve işsizlik sorunu nasıl çözülebilir?*” sorusuna verilen yanıtlarda bu tepki açıkça görülebilmektedir. Belli bir kesimin ısrarla sığınmacıları devletten maaş alan ve düzeni bozan “asalak” kimseler olarak görme çabasının siyasi bir boyutunun bulunduğu izlenimi edinilmiştir. Sığınmacıların işsizlik sorunuyla toplumsal bütünleşme sorunu arasında direkt bir ilişkinin var olduğuna inanan bazı

katılımcılar, ekonomik hayata katılmalarıyla bu soruna bir çözüm bulunabileceği inancındadır.

“ İlk önce halkımızın açlık, yoksulluk ve işsizlik sorununu çözsünler. Sonra onları düşünürüz.” (T.Ö,23,E)

“ Beş milyon sığınmacının sorunları çözülemez. Düzen sağlandığında ülkelerine dönmeleri en büyük çözümdür.” (S.K,18,E)

“ Sorun hepsinin sınır dışı edilmesiyle çözülür.” (S.G,23,E)

“ Devlet zaten gerekli maaşı onlara veriyor. Aç oldukları için değil, Arap oldukları için yoksul, işsiz ve aç görünüyorlar.” (B.B,21,K)

Tablo 25. Sığınmacıların Türkiye ekonomisine katkı yapacak bir potansiyele sahip olduğuna inanıyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Ekonomiye katkı değil yük getiriyorlar. İşsizliğe yol açıyorlar.	46
Nitelikli işgücü olarak katkı yapabileceklerine inanıyorum	14
Ucuz işgücü olarak sömürdüklerini düşünüyorum.	14

Mülteci, sığınmacı ve göçmenler kabul edildikleri ülkelerin ekonomik yaşamına belli süreçlerden sonra dahil olmakta, mesleki bilgi, tecrübe ve yetenekleri doğrultusunda iş bulabilmekte, kendi iş yerlerini kurabilmekte hatta istihdam yaratmaktadırlar. Türk Hükümeti nitelikli mülteci insan kaynağından yararlanmak amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapmaktadır. Diğer yandan, iş gücü piyasasının vasıflı sığınmacı kitlesinden yararlanıp bu durumu ülke ekonomisinin gelişmesinde fırsata dönüştürmesi beklense de, toplumsal algı bu yönde işlememektedir. Bu araştırmanın İzmirli katılımcılarının çok az bir bölümü, Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir potansiyele sahip olduğuna inandıklarını ifade ederken, nitelikli iş gücünün altını çizmektedir. “Sığınmacıların Türkiye ekonomisine katkı yapacak bir potansiyele sahip olduğuna inanıyor

musunuz?” sorusuna katılımcıların ancak %20’si sığınmacıların nitelikli işgücü olarak Türk ekonomisine katkıda bulunabileceklerini ifade etmektedir.

“Suriye’den bize sığınanların büyük çoğunluğu vasıfsız kişiler. Vasıflı kişiler bir yolunu bulup zaten Avrupa’ya geçiyor. Bize kalanlar ise vasıfsız kişiler. Bunlar ancak ekonomiye kazandırılmaları için vasıflandırılması lazım. Bu süre içinde ise ekonomik açıdan en az zararla en çok kazanç elde edilebilecek projeler yapılmalı.” (K.S, 46,E)

“Bazı alanlarda Türkiye ekonomisine katkıda bulunabilirler. Bunun için içlerinden nitelikli olanların tespit edilmesi için Arapça bilen birimlerin kurulması ve onlardan istifade edebilmek bakımından projelerin yapılması gerekiyor.” (Ö.F,42,K)

Ekonomik faaliyetlere iş gücü olarak katılmakta olan Suriyeli sığınmacıları bekleyen en önemli sorunlardan birinin düşük ücret karşılığı emek sömürsü olduğu bilinmektedir. Diğer kentlerde olduğu gibi, İzmir’de de çok sayıda vasıflı mültecinin düşük ücretlerle farklı sektörlerde çalıştırıldıkları bir gerçektir. Dolayısıyla mülteci ve sığınmacılar onurlu bir hayat sürmeleri bakımından sorun yaşarken, diğer taraftan yerel halk bu ucuz işgücü yüzünden işlerini kaybetme endişesi taşımaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların % 63’ünün sığınmacıları ekonomiye bir yük olarak görüp işsizliğe yol açtıklarına dair sahip algıyı benimsemesi aynı zamanda ucuz işgücüne duyulan bir tepkinin de ürünüdür.

“Çalıştıkları sektörlerde hem ucuza çalıştırılıyorlar hem de kaliteli iş çıkartıyorlar. Burada da emeğin sömürüldüğü bir ortam oluşuyor...” (E.S, 50,K)

“ Çok ucuz fiyata çalışıyorlar. Vatandaşlarımız iş bulamıyor. Devletten de para aldıkları için o maaş onlara yetiyor. Ama vatandaşlarımıza yetmiyor.” (S.G,23,E)

Temel insani gereksinimlerini karşılamak amacıyla çalışmak zorunda olan sığınmacıların, buldukları ülkelerdeki ekonomik zorluklara göğüs germeleri kolay olmamaktadır. Türkiye’de kamp yerleşimlerindeki sığınmacılar, temel ihtiyaçlara erişimleri bakımından devlet, özel sektör ve sivil toplum işbirliğiyle gerçekleştirilen projeler sayesinde daha iyi koşullarda bulunurken, kamp dışında yaşamlarını sürdürmeye çalışanların işsizlik, yoksulluk ve hatta açlık gibi acil müdahale gerektiren sorunlarla boğuştuıkları bir gerçektir. İzmirli katılımcılar bu sorunların

çözümünde kısa, orta ve uzun vadeli programların hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Uzun vadede çözüleceğini düşünüyorum. Bunun için kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapılmalıdır. Açlık ve yoksullukları şimdilik çözülebiliyor. İşsizlik sorunu çözüldüğünde diğerleri rahatlıkla çözülebilecektir. Ülkemizi diri tutacak bir konu bu...” (C,42,E)

“Büyük firmalar ve işletmeler biraz güvenip iş sahası sağlarsa otomatik olarak açlık ve yoksulluk sorunu çözülür.” (A.A, 30,E)

9.4 EKONOMİK ALGILARLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Suriye'deki savaş insanların can ve mal güvenliğini tehdit etmeyi sürdürdükçe sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve güvenli bir yer bulmak için arayışları devam edecektir. İzmir'deki sığınmacılar da hayata tutunabilmek amacıyla bir iş bulup geçimlerini sağlamakla karşı karşıyadır. Bu yüzden yardımlara bağlı edilgen bir topluluk olmak yerine iş piyasasına dahil olmak istemeleri anlaşılır bir durumdur. Fakat yerel halkta oluşan algı, sığınmacıların hükümet sayesinde bedava bir hayat yaşadıkları, maaş ve erzak kartlarıyla güle oynaya geçindikleri şeklindedir ki, araştırma sonuçları bu algının % 60 düzeyinde yaygın bir nitelik kazandığını göstermiştir. Benzer tepkiler sığınmacılara çalışma izni verilmesiyle ilgili değerlendirmelere de yansımıştır.

Katılımcıların % 65'i sığınmacılara çalışma izni verilerek iş piyasasına girmelerini kesinlikle onaylamamıştır. Bu algının gelişmesinde de işsizlik korkusu ve mevcut ekonomik fırsatların paylaşımına karşı gösterilen direnç etkili olmaktadır. Yine İzmirli katılımcıların yaklaşık % 45'i, sığınmacıların açlık ve yoksulluk sorunu olmadığını çünkü devletin sağladığı imkanlarla ve bu imkanların yetmediği durumlarda dilencilik yaparak sorunu çözdüklerini alaycı sayılabilecek bir üslupla ifade etmiştir. Sığınmacıların Türkiye ekonomisine katkı sağlayacak bir potansiyele sahip olduğuna inananlar küçük bir grubu oluştururken, çoğunluk böyle bir potansiyelin varlığına inanmadığı gibi, böyle bir potansiyel bulunsa bile kullanılmasına tepki göstermiştir.

Sığınmacıların arasında çok sayıda eğitimli ve meslek sahibi kişiler bulunmasına rağmen bu nitelikli kitlenin ayrıntılı bilgilerine ulaşmak kolay olmamaktadır. Bu yüzden mesleki bilgi ve tecrübesini kullanamayan sığınmacılar da vasıfsız işgücünün bir parçası olarak görülmektedir. Bu ayrıntıya rağmen, İzmirli katılımcıların %63'ünün sığınmacıları ekonomi için bir yük olarak görmesi ve işsizliğe yol açtıklarını düşünmesi, bilgi eksikliğinden kaynaklandığı gibi rekabetçi duyguların etkisi de belirleyici olabilmektedir.

9.5. SİYASİ ALGILAR

Altı yıldır devam eden ve yakın bir gelecekte sona ermesi beklenmeyen Suriye'deki savaşın sadece bölge ülkelerine değil dünya siyasetine de ciddi etkisi bulunmakta, uluslararası toplum bu krizi çözmek için yeterli çabayı göstermemektedir. Bu durumun yaşanmasında elbette küresel güçlerin bölgedeki siyasi, askeri ve ekonomik çıkarları belirleyici olmakta, Suriye halkı acı çekmeye devam etmektedir. Yüzyılın bu en büyük insani felaketinden milyonlarca mülteci doğrudan etkilenmekle birlikte, mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin de iç ve dış siyasi politikalarında köklü değişiklikler yaşanmaktadır.

Hali hazırda en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmakta olan Türkiye'de mevcut hükümet açık kapı politikasını ısrarla sürdürmeye ve sığınmacıları koruma politikasını sürdürmeye çalışırken, muhalif partilerin sığınmacılara yönelik gittikçe artan düzeyde "geri gönderme" siyasetini izlemekte oldukları gözlenmektedir. Öte yandan bu konuda toplumsal algının değişiklik gösterdiğine ilişkin çeşitli görüşler ortaya konulmaktadır. Sığınmacıların ülkelerini neden terk etmek zorunda kaldıkları, hükümetin izlediği açık kapı politikasının ve AB ile yapılan geri kabul anlaşmasının nasıl değerlendirildiği ve savaşın bitip sığınmacıların ülkelerine döneceklerine dair bir düşüncenin gerçekliği gibi başlıklar etrafında katılımcıların algısı ölçülmeye çalışılmıştır.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların % 92'sini aşan bir bölümü artık "kent mültecileri" olarak kent merkezlerinde yaşamaktadır. Bu durum, doğrudan yerel yönetimlerin ilgi göstermesi gereken bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Merkezi politikaların şekillenmesinde yerel yönetimlerin oldukça önemli bir rolü

bulunmaktadır. Sığınmacı kriziyle ilgili olarak yerel idarelerin daha aktif rol üstlenmeleri bakımından yasal bir takım düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Özellikle uydu kentlerde barınma, sağlık, eğitim ve insani yardım gibi alanlarda yerel yönetimlerin uygulamaları oldukça önemlidir. Kentlerde sığınmacılara dair veri tabanı oluşturulması ve bu veri tabanı üzerinden hizmetlerin yürütülmesi gerekmektedir. Böylece amacı, hedefi, yöntemi ve öncelikleri belli bir uygulama hayata geçirilebilecektir (Erdoğan, (2017: 119).

Tablo 26. Suriye’deki savaşın devam etmesinin ve milyonlarca kişinin ülkesini terk etmesinin sebebi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Suriye’deki Esed rejiminin bu savaşa sebep olduğunu düşünüyorum	70
Küresel güçlerin emperyalist politikalarının bir sonucudur	3
Bizim ülkemizde olsaydı savaşırdık. Onlar ülkelerinden kaçıyor	1

Yerel kamuoyu, Suriye’deki savaş ve çatışmanın durdurulamaması ve yaşanan büyük mülteci krizinin başlıca nedeni olarak Esed rejiminin uyguladığı insanlık dışı saldırı politikasını göstermektedir. Katılımcıların “*Suriye’deki savaşın devam etmesinin ve milyonlarca kişinin ülkesini terk etmesinin sebebi hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusuna verdikleri yanıtlar, bu gerçeği doğrulamakta ve %95 oranında bir kabul görmektedir. Gerçekten de Esed ülkesini ve halkını büyük bir yıkıma uğratarak Suriye’yi felakete sürükleyen baş aktör konumundadır. Bununla birlikte, küresel güç mücadelesinin bir sonucu olarak bölgede vekalet savaşlarını yöneten emperyalist ülkelerin oynamakta olduğu büyük oyuna da dikkat çekilmektedir.

“Ben küresel güçlerin gövde gösterisi olarak görüyorum. Onlar için insanların yurtlarından çıkarılmasının ve ölmelerinin hiçbir önemi yok” (İ,47,E)

“Kendisi ve ailesini düşünen Esed yönetiminin uyguladığı politikalara müsaade edildiği müddetçe kanın durmayacağı kanaatindeyim” (M.K,36,E)

“Ortadoğu’daki her savaşta olduğu gibi burada da ABD ve Avrupa Birliğinin hesapları olduğu açık. Rusya’nın değişmez hesapları da buna dahil olmuş durumda.” (Ö,F,42,K)

Her ne kadar zalim bir rejimin uyguladığı savaş politikasının bir sonucu olarak sığınmacı krizinin yaşandığı ifade edilse de, bazı katılımcıların sığınmacıları “savaş kaçkını” olarak nitelendirmesi ve vatansever olmamakla suçlaması da dikkat çekici bir değerlendirmedir.

“Bu savaş kendi ülkemizde olsaydı bizler savaştan kaçmaz kendi vatanımızı korumak için canımızı verirdik. Ama onların bizim gibi olmadıklarını düşünüyorum biraz.” (G.N,51,K)

Tablo 27. Türk Hükümetinin açık kapı politikasını ve sığınmacılara ev sahipliği yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Yanlış buluyorum. Çok fazla Suriyeliyi kabul ettik.	48
Zulümden kaçan insanlara kucak açmamız tarihi geleneğimize ve değerlerimize uygundur	18
Açık kapı politikası doğru ama şimdi sınırlandırılması gerekiyor	8

Türkiye, savaşın başladığı tarihten bugüne kadar sığınmacılar için açık kapı politikası izlemiş ve bu konuda haklı bir övgü almıştır. Suriyeli sığınmacıların iç siyaset malzemesi yapılan ve seçim kampanyalarının başlıca propaganda araçlarından biri haline getirilmesi çeşitli şekillerde tepki doğurmaktadır. “*Türk Hükümetinin açık kapı politikasını ve sığınmacılara ev sahipliği yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna katılımcıların ancak %25’lik bir kesim sığınmacılara “açık kapı” politikasıyla sahip çıkılmasını tarihi, insani ve vicdani bir sorumluluğun yerine getirilmesi olarak değerlendirmekte ve takdir etmektedir.

“Gayet asil bir davranış. Tarihi kaderimizin doğal bir sonucu. Buna ülke içinde karşı çıkanlar var elbet. Ama onlar bir zamanlar sürgününün bizim bir parçamız olduğunu unutan hedonistlerdir.” (C, 43,E)

“Zorda olana yardım etmek gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle ev sahipliği yapılmasını doğru buluyorum. Ancak yeterli ve uygun koşulların sağlanmadığını düşünüyorum.” (S,26,K)

Bununla birlikte katılımcıların % 65 düzeyinde bu konuya olumsuz bakıyor olması düşündürücüdür. Katılımcıların büyük bir bölümü, açık kapı politikasının hem güvenlik riskleri taşıması hem de yönetilemeyecek bir sığınmacı nüfusunun ülkeye girişine yol açması gibi gerekçelerle doğru bir uygulama olmadığı görüşündedir. Bazı katılımcı değerlendirmelerinde, önceki başlıklarda görüldüğü gibi yer yer milliyetçi reflekslerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Doğru bulmuyorum. Onların ülkesinde askerlerimiz şehit olurken onlar burada çevreyi kirletip bizlere zarar veriyor ve tatillerini yapıyorlar.” (G.N,51,K)

“ Olumsuz ve yanlış değerlendiriyorum. Sığınmacılar belli bir sayı gözetilerek ülkeye alınmalıydı.” (T.Ö,23,E)

“ Açık kapı politikasını yanlış buluyorum. Sınırdan giren insanların kim olduğuna dair hiçbir bilgi elde edilemiyor. Ev sahipliği yapılması doğru ama bu yük sadece Türkiye'nin üzerinde olmamalı.” (S.K,18,E)

“ Her ülkenin bakabileceği bir sığınmacı sayısı vardır. Biz ülke olarak o sayıyı çok aştık.” 8A.Ö,28,K)

Türkiye'nin, sığınma politikasıyla ilgili mevcut durumunu her yönüyle masaya yatırması ve bugüne kadar yapılanlar ve yapılamayanları gözden geçirmesi gerekmektedir. Uluslararası toplumun, Suriye'deki insani felakete süresiz olarak kayıtsız davranmayı sürdüreceği gerçeğinden hareketle, Türkiye'nin yaklaşık 3 milyon sığınmacıyla uzun bir süre daha birlikte yaşayacağı öngörülmektedir. Hem mevcut sığınmacıların insani gereksinimlerini karşılamak hem de yeni sığınmacı hareketleriyle mücadele etmek bakımından, İzmir gibi mülteci ve sığınmacı nüfusun yoğunlaştığı bölgeleri çeşitli zorluklar beklemektedir. Bir süredir dile getirilen “Güvenli-Güvenlikli Bölge” konusunda Türkiye'nin öteden beri dile getirdiği hususların uluslararası toplum tarafından hala ciddiye alınmaması ve bu konuda yakın bir gelecekte sonuç alınamayacağı düşüncesi, İzmir'deki olumsuz Suriyeli imajını artıran bir etkiye yol açacaktır.

BM Güvenlik Konseyi, bu konudaki talepleri defalarca reddedip milyonlarca sivilin ülkesinden ayrılmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların can ve mal güvenliğinin kendi topraklarında oluşturulacak tampon bölgelerde sağlanabilmesi için güvenlik risklerinin ortadan kalkması gerekmektedir. Türkiye, bugüne kadar güvenli bölgenin uluslararası hukuki kurallara uygun şekilde oluşturulması ve yönetilmesi gerektiğini ısrarla vurgularken, bölgenin uçuşa yasak olmasını ve diğer tüm güvenlik risklerinden arındırılarak uluslararası bir gücün kontrolünde yönetilmesini savunmuştur.

“Güvenli-Güvenlikli bölge” arayışlarında dikkat edilmesi gereken hususların başında, Suriyeli sığınmacıları bu bölgede nasıl bir geleceğin beklediğine dair kaygılar oluşturmaktadır. Can güvenliği en ciddi risk olarak karşımızda durmakta ve güvenli bölgenin bu konudaki endişeleri tamamen ortadan kaldırması gerekmektedir. Aksi halde sığınmacıların geri dönüşleri ve güvenli bölgeye yerleştirilmeleri kolay olmayacaktır. Öte yandan, uzun yıllara yayılan kamp hayatını çekilmez bulan ve serbest ikamet yoluyla şehir hayatına katılmak isteyen insanların kendi topraklarında da olsa yeniden tel örgülerle çevrili bir alana hapsolme endişesi taşıyacakları unutulmamalıdır.

Nitekim güvenli bölge konusunun tartışılmaya başlanmasıyla birlikte, sığınmacıların buldukları yerleri terk ederek İzmir gibi batıdaki şehirlere yöneldikleri ve olası güvenli bölgeye zorla götürülmekten kaygı duydukları sıkça dile getirilmektedir. Sınır güvenliği sağlanmadan ve Suriye topraklarında savaş ve çatışma risklerinden arındırılmadan çabucak oluşturulacak bir güvenli bölgenin en önemli sorunu yine güvenlik olacaktır. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası toplumun garantörlüğü altında oluşturulacak güvenli bölgeye, sığınmacıların gönüllü geri dönüşlerini teşvik etmesi çok daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. İzmirli katılımcıların yarısından fazlası, Türkiye'nin izlediği açık kapı politikasını tekrar gözden geçirmesini istemekte ve sınırsız sayıda mültecinin kabul edilmesine sıcak bakmamaktadır.

“İlk etapta doğru bulmakla beraber, genel bir açık kapı politikası sınırsız bir göçe sebebiyet vermiştir. Kendi ülkelerinde tampon bölge oluşturularak bu göç rehabilite edilebilirdi.” (A.S,47,E)

“Türkiye gereğinden fazla mülteci kabul etti.” (H.Ü,24,E)

Tablo 28. Suriye’deki durumun birkaç yıl içinde düzeleceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceklerine inanıyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Savaş kısa sürede bitecek gibi görünmüyor. Bitse bile sığınmacıların çoğu burada kalacaktır	54
Suriye’de durum düzelince ülkelere döneceklerdir	20

Yüzyılın bu en büyük insani felaketi olan Suriye savaşının kısa sürede bitmesi ve mülteci krizinin mağduru olan Suriyeli sığınmacıların yakın bir gelecekte ülkelerine dönebilmeleri ne yazık ki hala çok zor görünmektedir. BM başta olmak üzere uluslararası toplumu temsil eden mekanizmaların hiçbiri bu savaşı durdurmak için gerekli çabayı gösterebilmiş değildir. Hali hazırda devam eden Cenevre görüşmeleri ve Astana toplantılarının barışı sağlamak konusunda bir umut yaratmadığı düşünülmektedir. İzmir’deki yerel kamuoyu genel olarak *“Suriye’deki durumun birkaç yıl içinde düzeleceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceklerine inanıyor musunuz?”* sorusuna %70 düzeyinde olumsuz yanıt vermiş, savaşın kısa sürede biteceğine ve ülkedeki durumun birkaç yılda düzelişip sığınmacıların geri döneceklerine inanmadığını ifade etmiştir.

“Suriye’de bir güç mücadelesi devam ediyor. Buradaki savaşın kısa sürede biteceğini düşünmüyorum. Savaş bitse dahi ülkemizdeki sığınmacıların ülkelerindeki harabeye hemen döneceklerini düşünmüyorum.” (S.K,42,E)

Türkiye’deki Suriyelilerin ne zaman ülkelerine dönebileceklerine ilişkin sorulan sorunun cevabını kimse bilmemektedir. Dolayısıyla hem Türk kamuoyu hem de sığınmacılar açısından bir belirsizliğin sürmekte olduğu söylenebilir. Sığınmacılarla yerel halk kitlesi arasında yaşanan bir takım gerginlikler ve uyum sorununa rağmen toplumun büyük bölümü, savaş devam ederken sığınmacıların ülkelerine gönderilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu yaklaşımın 3 milyonu aşkın Suriyeliyi konuk eden bir ülkedeki ruh hali bakımından son derece önemli ve

değerli olduğu kabul edilmelidir. Savaş gibi insani trajedilere neden olan hadiseler karşısında toplumsal vicdanın harekete geçtiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yakın bir gelecekte savaşın sona ermeyeceğine dair yaygın düşüncenin aynı zamanda bir umutsuzluğu da gösterdiği unutulmamalıdır (Erdoğan, 2014: 22).

“Suriye’deki durumun yakın zamanda düzeleceğine inanmıyorum ancak düzeldiğinde de sığınmacıların büyük kısmının ülkelerine döneceklerine inanıyorum.” (E.Y, 19,K)

“Önümüzdeki bir 10 yıl daha böyle gidecek gibi görünüyor. Durum düzelse bile sığınmacıların birçoğu ülkelere dönmeyecektir.” (M.K,46,E)

Suriyelilerin ülkelere geri dönmeyeceklerine inanan katılımcılar, bu görüşlerine dayanak olarak sığınmacılara sağlandığı öne sürülen maddi imkanların cazibesini göstermektedir. Sığınmacıları “bedavacı bir toplum” olarak nitelendiren bu katılımcı grubun aynı zamanda çalışma iznine de karşı çıkması, ön yargıların kontrolsüz biçimde geliştiğini yansıtmaktadır.

“Buraya yerleştiler ve rahatlar. Ekmek elden, su gölden geçiniyorlar. Neden dönsünler ki?” (A.K,22,K)

“ Tabi ki inanmıyorum. Suriye’de yeni bir şehir inşa etmek gerekir ki burada rahata alışan sığınmacıların ülkelere dönüp böyle bir şehir yapacaklarını düşünmüyorum. Her türlü imkan var iken neden bu ülkeyi terk edip yeni bir düzen kursunlar ki?” (R,25,K)

“ Daha çok Suriyeliler burada kalacak, biz Suriye’ye sığınacakmışız gibi geliyor.” (A.V,49,K)

Tablo 29. Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Avrupa sığınmacılara kapısını Müslüman oldukları için kapattı. Irkçılık ve ayrımcılık olarak görüyorum. Geri kabul anlaşmasını doğru bulmuyorum. Bize zarar verecek	52
Onlar doğru olanı yaptı. Biz bu kadar sığınmacı alarak yanlış yaptık	22

Türkiye'nin uyguladığı insani politikaya rağmen Avrupa ülkelerinin mültecilere karşı sergilediği keyfi ve hukuk dışı yaptırımlar kamuoyunda büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Sığınma hakkının uluslararası iltica hukukunun temel esaslarından biri olduğu düşünülürken, Avrupa'nın sığınmacıları tel örgülerle ve duvarlarla karşılaması, insan hakları hukukuna vurulmuş ağır bir darbe niteliğindedir. *“Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?”* sorusuyla ilgili olarak, İzmir'deki yerel kamuoyunun %70'i, Avrupa'nın sığınmacılar konusunda ikiyüzlü bir politika izlediğini düşünürken, Türkiye ile AB arasında imzalanan geri kabul anlaşmasının da daha çok Türkiye aleyhine sonuçlar doğuracağı kanaati hakimdir.

“Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile yapılan geri kabul anlaşmasını doğru bulmuyorum. Sığınmacılar istedikleri ülkede ve o ülkenin vatandaşlarıyla eşit koşullarda yaşama hakkına sahip olmalı.” (A,48,K)

Türkiye ve AB arasında imzalanan Geri Kabul Antlaşması, Batıya doğru yönelen düzensiz göç ve sığınma hareketlerini yönetmekle ilgili ülkemizi çok ciddi bir yükümlülük altına sokmuştur. Bu yükümlülüğün en ciddi unsurlarından biri “mülteci” durumundaki kişilerin temel insan haklarının korunmasıyla ilgilidir. Diğer yandan, göçmen ve mültecilerin insan haklarına ilişkin benzer hukuki yükümlülüklerini taşıyan AB ülkelerinin sorumluluktan kaçıp yeni hak ihlallerine neden olduğu görülmektedir. Anlaşma, Türkiye'den ziyade AB'nin samimiyetinin test edilmesi ve anlaşmanın uygulanmasına ilişkin taahhüt ve yükümlülüklerinin takibi bakımından önem taşımaktadır. Özellikle vize serbestisine taahhütler konusunda AB ülkeleri arasında devam eden tartışmanın geri kabul sürecine negatif etkileri olabilir.

Geri Kabul Anlaşmasının gelecekteki işleyişi konusunda şeffaflık kriterlerinin hayata geçirilmesinde ve dürüst davranılmasında Türkiye'den çok AB'nin sorumluluğu bulunmaktadır. Suriye krizindeki rolü dikkate alındığında Türkiye'nin üstlendiği siyasi, hukuki ve ekonomik risklerin hiçbirini AB ülkeleri almamış, külfet paylaşımında bulunmamıştır. Bu anlaşmayı, mültecileri Avrupa'dan kovmak için bir fırsata dönüştürme kurnazlığından uzak durma görevi AB'ye düşmektedir.

Temel ilke, mülteci ve sığınmacıların korunması ve devletlerin bu koruma yükümlülüklerini yerine getirmesidir. AB, bu konuda Türkiye ile sorumluluk paylaşımına dayalı bir işbirliğinden kaçındığı sürece bu ilkenin uygulanması mümkün değildir. Süreçteki uygulamalara ilişkin değerlendirme ve usul konularının ayrı bir uygulama mevzuatıyla açık şekilde düzenlenmesi, temel hukuki güvencelere riayet bakımından izleme misyonunu üstlenecek kuruluşların işini kolaylaştıracaktır. Özellikle, geri kabul olunacak kişiler arasındaki refakatsiz çocuklar ve diğer hassas gruplara mensup bireylerin yasal koruma ve destek mekanizmalarından yararlanması büyük önem taşımaktadır.

Geri kabul ile gündeme gelecek olan idari gözetim koşullarının hem AB tarafında hem de Türkiye’de insani kriterler çerçevesinde hayata geçirilmesi gerekir. Türkiye, AB tarafından “istenmeyen misafir” ilan edilen topluluklara geri kabul uygulamasıyla yeniden kapılarını açmaktadır. Ancak İzmir’deki yerel kamuoyu bu anlaşmadan Türkiye’nin zararlı çıkma ihtimalinden endişe etmekte ve Batı’nın tarihsel ve dini nedenlerle sığınmacıları kabul etmek istemeyeceğini düşünmektedir.

“ Avrupa ülkelerinin sığınmacıları kabul etmemesinin en önemli nedeni din unsurudur. Canları pahasına Avrupa’ya geçmeyi başarmış sığınmacıların geri kabul anlaşması ile mağduriyetleri artacaktır. Türk hükümeti Avrupa sınırlarını güvenli bir şekilde açılması için çalışmalar yürütmelidir. (M, 21,K)

“AB mültecileri mecbur kalmadıkça almayacaktır. Geri kabul, vasıflı olanları seçmek için ve süre kazanıp meseleye başka çareler bulmak için bir oyundan ibaret.” (C.F, 43,E)

“ Kapıları kapatmalarının sebebinin Suriyelilerin Müslüman olmalarından dolayı olduğunu düşünüyorum.” (T.Ö,23,E)

“Avrupa ülkelerine diyecek bir şey bulamıyorum. Yeri geldiğinde çağdaş olacaklar ama hiç öyle gözükmüyor.” (N.U,32,K)

Batılı ülkelerin sınırlarını mülteci, sığınmacı ve göçmenlere kapatmasını doğru bulan katılımcıların bir bölümü, Türkiye’nin bu ölçekte sığınmacı nüfusuna kapılarını açmasını yanlış bir uygulama olarak görmektedir. Bu algının giderek sığınmacılara karşı hoşgörüsüz ve ayrımcı yaklaşımlara neden olabilecek bir tehlikeyi içinde barındırdığını söylemek mümkündür.

“Olması gereken buydu ama devletimizin bir taktiği sonucu tek kabul eden ülke biz olduk.” (E.U,23,K)

“Avrupa bu kararıyla kendi vatandaşını korudu. Doğru bir karardı.” (A.D,29,K)

“Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması yapmasını doğru buluyorum, ülkemizin büyük bir hata yaptığını düşünüyorum.” (B.N,21,K)

“ Ülkelerinde aç ve Müslüman bir kitle istemiyorlar. Gayet normal.” (O.G,29,E)

9.6. SİYASİ ALGILARLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Toplumsal algı yönüyle değerlendirdiğimiz zaman, katılımcıların % 95' i tarafından Suriye'deki savaşın ve milyonlarca kişinin ülkesini terk etmesinin ana sebebi olarak Esed rejiminin sorumlu tutulduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda savaşa müdahil olduğu ve çeşitli örgütler üzerinden Suriye'de bir vekalet savaşının yapıldığına da inanılmaktadır. Katılımcıların % 70'inin yakın bir zamanda savaşın biteceğine inanmıyor oluşu ve mültecilerin akıbeti hakkındaki belirsizlik, siyasi çözümün hala zayıf bir ihtimal olarak görülmesine yol açmaktadır.

İzmir'deki araştırmaya katılanlar % 65 gibi yüksek bir oranla Türk Hükümetinin açık kapı politikasını eleştirmekte ve sığınmacılara ev sahipliği yapmasına giderek daha fazla oranda tepki göstermektedir. Bu tepkiyi, kentlere dağılan sığınmacıların içinde buldukları sosyal ve ekonomik koşulların yanı sıra Avrupa ülkelerinin sergilediği katı yasakçı politikalar da tetiklemektedir. Nitekim katılımcıların büyük bölümü, Batılı ülkelerin kapılarını sığınmacılara kapatmasına olumlu bakarken, Türkiye'nin geri kabul anlaşması yapmasını tek taraflı mağduriyetlere yol açacağı düşüncesiyle eleştirmektedir.

Avrupa ülkelerinin sınırlarını mültecilere kapatması ve AB ile Türkiye arasında geri kabul anlaşması yapılması katılımcılar arasında tepkiyle

karşılanmaktadır. %65’lik bir kitle Avrupa’nın Müslüman oldukları için Suriyelilere kapısını kapattığını ve Türkiye’yi bir mülteci deposu haline getirmek istediğini düşünmektedir. Bu düşünceyi geçerli yapan bugün çok sayıda gelişme yaşanmaktadır.

9.7. GÜVENLİK ALGISI

İzmir’deki yerel halk arasında Suriyelilerin toplumsal ahlakı ve asayışı bozduğu yönünde bir söylem oluşmuş durumdadır. Bu söylem daha çok medyada yer alan ve genellikle çarpıtılarak sunulan haber ve yorumlardan kaynaklanmaktadır. Sığınmacıların karıştığı adli olayların sayısı son derece düşüktür ve çoğunda davacı pozisyonundadırlar. Emniyet Genel Müdürlüğünün istatistiklerine göre 2011-2014 yılları arasında suça karışan Suriyeli sayısı % 0.33 (on binde otuz üç) olarak gerçekleşmiştir (Anadolu Ajansı:2014). Görüldüğü üzere, kamuoyunda sıkça tartışma konusu yapılan ve Suriyelileri bir suç makinesi gibi gösteren yayınların fazlasıyla abartılı olduğu ve maksatlı olarak yayıldığı anlaşılmaktadır.

İzmir’deki Suriyeli mülteci ve sığınmacıların diğer kentlerde de karşılaştığı üzere suç işleme potansiyeline sahip olduğu ve sık sık adli olaylara karıştıkları iddiasının büyük oranda asılsız çıktığı görülmektedir. Ancak bu algının ısrarla korunmak istenmesi, gizli bir ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının dışavurumu olarak nitelendirilebilir. Bir başka önemli ayrıntı ise, mülteci ve sığınmacılar üzerinden iç siyaseti yönlendirme çabalarının varlığıdır. Kimi siyasilerin ayrımcılık ve ırkçılık kokan söylemleri, sığınmacıların güvenliği için risk oluşturduğu gibi yerel halkın milliyetçi duygularını da harekete geçirmeye yöneliktir (Güneş Gazetesi: 2016).

Sığınmacılara yönelik güvenlik risklerinden bir diğeri ise, yerel halk arasında var olan çeşitli tepkilerin yaşanabilecek herhangi bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesi ihtimalidir. Sınıra yakın yerleşim alanlarında yaşayan yerel nüfusun en büyük kaygılardan biri kendilerini terör saldırılarına açık hissetmeleridir. Ancak İzmir gibi daha batıda yer alan büyük şehirlerdeki yerel halkın da terör eylemlerinden aynı düzeyde endişe ettiği bir süreçten geçiyoruz. Dolayısıyla Suriyelileri terör faaliyetleriyle ilişkilendirip potansiyel tehdit olarak algılamaya başlayan İzmirliilerin, güvenlik konusuna farklı bir anlam yükledikleri

görülmektedir. Öte yandan, Suriyelilerin kenar mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmesi uyum sürecini zorlaştırmaktadır ve uzun vadede güvenlik sorunlarının doğmasına neden olabilecek bir zemin hazırlamaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 19).

Önceleri kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen sığınmacı akını, gün geçtikçe kalıcı bir hâl almış ve bu yeni duruma toplumsal yapının alışması uzun bir süreç gerektirmiştir. Bu durum göç eden ve göçü kabul eden toplulukların psikolojilerini ve tepkilerini etkilemektedir. Suriyeliler ya Türkiye’de uzun süre kalacak ya da önemli bir kısmı yaşamlarını Türkiye’de sürdürecektir. İzmir’deki Suriyeli sığınmacıların uzun bir süre daha kalıcı olmasından rahatsızlık duyacak çevrelerin yatıştırılması ve yerel halkın tepkisinin azaltılması için kapsamlı bir mülteci politikasının oluşturulması gerekmektedir.

Bu konu aynı zamanda bir sosyal uyum sorununa işaret etmekte ve barınma, sağlık, eğitim ve çalışma hakkı gibi alanları düzenleyecek bütüncül bir politikanın uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Entegrasyon sürecinin başarılı yönetilmesi durumunda, uzun vadede toplumsal zenginliğe, çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ancak bu süreç başarıyla yönetilmezse en başta güvenlik riskleri daha da artabilecektir. Toplumsal algının “Suriyeli” imajının “dilencilik, hırsızlık, yoksulluk “ gibi kavramlarla oluşmasına izin verilmemelidir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 34).

Yoğun sığınmacı nüfusun serbest ikamet yoluyla ülke geneline dağılmış olmasının beraberinde getirdiği güvenlik problemleri son dönemde sıkça tartışılmaktadır. Özellikle 2016 yılı içinde, büyük kentlerde yaşanan ve kitlesel cinayetlerle sonuçlanan patlamalar, toplum genelinde büyük bir travmanın yaşanmasına neden olmuştur. İzmir kamuoyunda da bu olaylar sürekli tartışma konusu olmuş, yazılı ve görsel medyada bu eylemlerden Suriyeli sığınmacıları ve hükümetin açık kapı politikasını sorumlu tutan haber ve yorumlar yer almıştır. Dolayısıyla Suriye krizinin yol açtığı küresel ve bölgesel güvenlik kaygıları bir yana, sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkelerdeki hem yerel toplumsal güvenlik algısı hem de sığınmacıların güvenlik algısı ciddi biçimde bozulmaya başlamıştır.

Tablo 30. Suriyeli sığınmacıların ülkemizde bir güvenlik sorununa yol açtığını düşünüyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Güvenliğimizi tehdit ettiklerini düşünüyorum	52
Normalde bir güvenlik sorunu oluşturmuyorlar ama yeterli denetim yapılmalı	22

Toplumda giderek artan biçimde Suriyeli sığınmacıların bir güvenlik riski oluşturduğuna dair algı değişimi yaşanmaktadır. Katılımcılara; “*Sığınmacıların ülkemizde bir güvenlik sorunu oluşturup oluşturmadıklarına*” dair yöneltilen soruya % 70 düzeyinde “*Evet oluşturmaktadır*” yanıtı verilmesi, ne yazık ki bu değişimin istenmeyen yöne doğru ilerlediğini göstermektedir. Kimi katılımcıların normal şartlarda sığınmacılarla ilgili bir güvenlik endişesi bulunmuyor iken suç işleme potansiyelleri nedeniyle bir güvenlik sorunu yaşanabileceği değerlendirilmektedir.

“Suriyeli sığınmacılar normalde bir güvenlik sorununa yol açmıyor. Ancak içlerinden yoksul olanları bazen hırsızlık gibi suçlara bulaşabiliyor bu da işsiz Suriyelilerde olabiliyor.” (Ö.F,42,K)

Bu algının dışında çok daha olumsuz bir bakış açısının var olduğu anlaşılmaktadır. Son dönemde yazılı ve görsel medyada Suriyelilerin karıştığı bir takım adli olayların abartılarak verilmesiyle birlikte yabancı düşmanlığının kamuoyunu etkilediği bir süreçten bahsedebiliriz. Dolayısıyla İzmirli katılımcıların sığınmacılarla ilgili güvenlik kaygılarının bu algı çalışmalarıyla yakın bir ilişkisinin bulunduğu söylenebilir.

“Yaşanan son cinayet olaylarıyla güvenliğimiz daha çok tehdit altında.” (A.K,22,K)

“Evet. Haberler de izliyoruz zaten.” (A.G,44,K)

“Evet, çok fazla problem çıkarıyorlar.” (H.Ü,24,E)

“ Açık kapı politikasından dolayı evet bir soruna yol açıyorlar.” (S.K,18,E)

2016 yılının sonlarına kadar bazı kentlerde meydana gelen ve kitlesel can kayıplarıyla sonuçlanan terör olayları, kamuoyunda ciddi bir kaygıya yol açmış ve güvenlik konusu en güncel tartışma konusu haline gelmiştir. Bu konuda, İzmir'deki Suriyeli sığınmacıları potansiyel suçlu gibi göstermeye çalışan kesimlerin ortaya attıkları iddialar, sığınmacıların üzerinde baskı oluşturmuştur. Bazı provokatif eylemlerin de hedefi olan sığınmacıların, ülkemizde bir güvenlik sorununa yol açmadığı fakat suça karışma risklerinin görmezden gelinemeyeceği ifade edilmektedir.

Oysa sığınmacıları “potansiyel suçlu” gibi göstermeye çalışan bazı aşırı gruplar, sığınmacılara karşı gerçekleştirilen ırkçılık, ayrımcılık ve nefret suçlarını da kışkırtmaktadır. Bu olaylardan birinde, Ankara'da sosyal medya üzerinden örgütlenen bir grup, Önder Mahallesi'ndeki Suriyelilere ait işyerlerine saldırıp tahrip etmiştir (Milliyet Gazetesi: 2016). Bir başka olayda ise, Şanlıurfa'da kalabalık bir grup, üç Suriyeli sığınmacıya saldırmış ve birini bıçaklayıp ikisini darp etmiştir (Bianet Haber Sitesi: 2015).

İzmir'deki yerel kamuoyunda bulunan güvenlik endişesinin temel nedenlerinden biri, sınırdan geçişlerde etkili bir denetim mekanizmasının kurulmaması ve yakın zamana kadar gerçekleşen bombalı patlamalarda çok sayıda masum insanın yaşamını yitirmesidir. Dolayısıyla yerel halkın en büyük korkularından birinin kitlesel terör saldırılarının tekrarlanması olasılığıdır. Bu kaygının oluşmasında, Suriyeliler arasında provokasyon çıkartmak ya da Türkiye'yi cezalandırmak isteyen kişilerin olabileceği düşüncesinin de etkisi göz ardı edilemez. Özellikle sınır bölgelerinde yaşayan halkın sığınmacılarla iç içe yaşıyor oluşu güvenlik endişesini artırmaktadır.

“Denetim yetersizliğinden dolayı güvenlik sorunu oluşturabilirler.”
(M.K,36,E)

Bunun yanı sıra sığınmacılar arasında eğitimsizlik, düşük gelir seviyesi, kimlik bunalımı ve dışlanmışlık hissi gibi etkenler suça karışma oranlarının artışı tetikleyecek unsurlar olup bu olumsuzlukların bir süre sonra güvenlik sorununu da beraberinde getireceği düşünülmektedir. Bu algı düzelmediği takdirde, İzmir'deki yerel halkın Suriyelileri güvenlik sorunu olarak görmeye devam etmesi mümkün

olacaktır. Bu da şu an hissedilmese de çok da uzun olmayan bir vadede yeni güvenlik risklerinin doğması anlamına gelmektedir.

“Daha önce yaşanan saldırı olayları ve sınırdan geçirilebilecek olan patlayıcı maddeleri düşününce evet olabilir.” (A.E,18,E)

Tablo 31. Sığınmacılar Türkiye’de kendilerini güvende hissediyor mu, bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Sığınmacılar bizim güvenliğimizi tehdit ediyor. Asıl biz kendimizi güvende hissetmiyoruz	34
Özgürce yaşadıklarını ve kendilerini güvende hissettiklerini düşünüyorum	22
Toplumsal önyargılar, işsizlik ve yoksulluk nedeniyle güvende olmadıklarını düşünüyorum	18

Sığınmacıların buldukları ülkelerde kendilerini ne oranda güvenli hissettikleri, içinde buldukları koşullarla doğrudan ilgilidir. Türkiye’de 3 milyondan fazla Suriyelinin bulunması, bu ülkenin kendilerini koruyacağına yönelik güçlü bir algıya sahip olduklarını da göstermektedir. Ülkenin siyasi durumu, temel hak ve özgürlüklerin güvence altında bulunması ve ekonomik yapının gelişmiş olması gibi faktörlerin sığınmacılar üzerinde etkisi bulunmaktadır. Araştırmada yer alan “Sığınmacılar Türkiye’de kendilerini güvende hissediyor mu, bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna katılımcıların %30’u olumlu yanıt vermiştir. Sığınmacıların güvenlik endişelerinden kurtulmaları bakımından Türkiye’deki şartlar değerlendirildiğinde, ciddi sayılabilecek risklerle karşılaşmadıkları ve kendilerini güvende hissettiklerine dair yerel kamuoyunda görece bir pozitif algı bulunmaktadır.

“Evet halkımız gibi gayet özgürce yaşadıklarına inanıyorum.” (Y.Ş, 26,E)

“ Sığınmacıların Türkiye’de güvenlik sorunu yaşadığını düşünmüyorum.” (S.K, 42,E)

Bununla birlikte, yerel kamuoyunda sığınmacıların kendilerini güvende hissetmediklerine yönelik algının gerisinde daha çok ekonomik sorunların yanı sıra toplumsal kutuplaşma ve Kürt sorunu gibi hala çözülememiş siyasi sorunların bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkenin doğusundaki terörle mücadele faaliyetlerinin devam ediyor oluşu ve DEAŞ gibi küresel terör örgütlerinin gerçekleştirdiği kanlı eylemlerin yerel kamuoyunda meydana getirdiği tedirginliğin sığınmacılar için de güvenlik açısından bir risk doğurduğuna inanılmaktadır.

“ Güvende hissetmiyorlar. Türkiye’de yaşanan siyasal, ekonomik sorunlar ve çatışma ortamı sığınmacıları olumsuz yönde etkiliyor.” (A, 48,K)

“İşsizlik, yoksulluk ve açlık sorunlarından dolayı kendilerini güvende hissetmediklerini düşünüyorum.” (S, 26,K)

Diğer taraftan, araştırmaya katılan % 46’lık grubun sığınmacıları kendi güvenlikleri için tehdit olarak algılaması düşündürücüdür. Bu algının, Suriyelilerin güvenliği içinde bir risk olarak görülmesi mümkün olduğu gibi, medyada yalan haber ve değerlendirmelerin bu tür yaklaşımları beslediğine inanıyoruz.

“Önemli olan bizlerin kendimizi güvende hissetmemiz. Biz kendimizi güvende hissetmiyoruz.” (G.N,51,K)

“Evet başlarına bir şey gelince hemen gündeme geliyorlar. Ayrıcalıklı davranılıyor onlara, bu yüzden rahatlar.” (O.G,29,E)

“Suriyeliler kendilerini güvende hissediyor. Ama biz kendimizi güvende hissetmiyoruz.” (A.Ö,43,E)

“Şimdilik güvende hissediyorlar ama ileriki zamanlarda insanımızdan korkmalılar. Sabırlar taşıyor.” (E.Y,19,E)

Suriyeli sığınmacıları barındırmakta olan dört ülke arasında, kampların fiziki ve insani talepleri karşılaması bakımından Türkiye’nin diğer ülkelere nazaran çok daha iyi koşullara sahip olduğu görülmektedir. Lübnan’da hükümet tarafından yönetilen resmi kamp bulunmazken, Ürdün’deki kamplar genellikle BMMYK ve bağışçı ülkelerin destekleriyle faaliyet yürütmektedir. Diğer bir ev sahibi ülke konumundaki Irak’ta ise Bölgesel Kürt Yönetiminin, BMMYK ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla kamp yönetimi sağlanmaktadır (Oytun, 2014: 55).

Tablo 32. Türkiye’deki kampların yeterince güvenli olduğuna ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılandığına inanıyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Kamplar güvenli hatta dünya standartlarının üzerinde	63
Kamplarla ilgili yeterli bilgim olmadığı için yorum yapamam	11

Türkiye’deki sığınmacı kamplarının politikasını devlet belirlerken bu politikaların uygulanmasından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) sorumlu olmaktadır. Uluslararası yardım ve desteklerin oldukça düşük olduğu Türkiye’deki kamplarda, AFAD’ın koordinasyonunda Suriyeli sığınmacıların ihtiyaç duyduğu bütün temel hizmetler karşılanmaktadır. Serbest ikamet yoluyla farklı şehirlere yerleşen sığınmacı nüfusunun hızla artması, kamplardaki yoğunluğu azaltırken hizmetlerin daha kaliteli ve yaygın olarak sunulmasına da imkan tanımıştır.

İzmir’deki yerel kamuoyu, kamplardaki güvenlik önlemlerinin yeterli olup olmadığına dair sorulan “*Türkiye’deki kampların yeterince güvenli olduğuna ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılandığına inanıyor musunuz?*” sorusuna %85’lik bir katılımıla “güvenli” yanıtı vermekte, buralardaki sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılandığını düşünmektedir. Böylelikle mülteci kamplarının yeterince güvenli olup olmadığı ve sığınmacıların güvenliğinin sağlanıp sağlanmadığına yönelik bulgulara ulaşılmak istenmiştir.

“Kampların güvenli olduğuna inanıyorum. Ara sıra problemler olabilir çünkü binlerce insana bu hizmeti vermek kolay iş değildir.” (K,43,E)

“Dünya standartlarının üzerinde olduğu söyleniyor. Kuaförlerine kadar her şey düşünülmüş. Ortadoğu’nun diğer ülkelerindeki kamplarla asla kıyaslanamaz.” (E.S,50,K)

Tablo 33. Sığınmacıların ülkemizde ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kaldığını düşünüyor musunuz?

Verilen cevaplar	Sayı
Çeşitli nedenlerle ayrımcılık ve düşmanlık yapıldığını düşünüyorum	49
Bazı küçük olayların dışında böyle bir sorun yaşanmıyor	14
Onlara hayat bedava, niye ayrımcılık yapılsın ki	11

Sığınmacıların buldukları ülkelerde yaşadıkları zorluklardan biri de maruz kaldıkları ayrımcılık, dışlanma ve nefret suçu olarak tanımlanabilecek şiddet ve saldırılardır. Batıda yükselişe geçen İslamofobi ve yabancı düşmanlığından en fazla zarar görenler yine mülteciler olmakta ve bu yüzden sınırlara tel örgüler çekilerek, duvarlar örülerek sığınmacı akını durdurulmak istenmektedir. Can güvenliklerini korumak için ülkelerini terk etmek zorunda kalan yüzbinlerce mülteci ve sığınmacıyı, kendi güvenlikleri açısından bir tehdit olarak algılayan Batının bu çifte standardı neticesinde, binlerce mülteci Avrupa yolculuğu sırasında hayatını kaybetmektedir. Son derece küçük sayıda ve belli kriterlere göre mülteci kabul eden Batılı ülkelerin bu tutumuna karşılık, Türkiye altı yıldır en fazla sayıda mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı gibi insan hakları ihlallerine maruz kaldığı sınırlı sayıda da olsa bir gerçekliktir. Kampların bulunduğu illerde daha fazla görülen bazı olaylar büyük kentlerde de farklı gerginliklere bağlı olarak benzer sonuçlar doğurabilmektedir. Bu konuda araştırmaya dahil edilen “*Sığınmacıların ülkemizde ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kaldığını düşünüyor musunuz?*” sorusu % 65 düzeyinde “*Evet*” şeklinde yanıtlanmıştır. Bu sonuç, İzmir’de yaygın sayılabilecek bir algı bozukluğuna işaret etmekte ve ayrımcılık sorununu bir kez daha gündeme taşımaktadır. Ancak sınırlı sayıda bir katılımcı bu konuda olumlu bir bakış açısına sahiptir.

“Maalesef bizde de bu konuya bakış, kişinin siyasi düşüncesi doğrultusunda şekillenip değişmekte. Ama insanımızın çoğunluğu hala misafirperver kültürünü koruyarak sığınmacılara hoşgörülü bir ev sahipliği yapmaktadır.” (U.G, 47,E)

İzmir’de yaşanan bazı olaylar, sığınmacıların kent hayatına sosyal uyum sorunlarını yansıtmakla birlikte Suriyelilere karşı önyargılı tutumlara sahip bireylerin şiddet içeren tepkilerinin de önlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bir lokantanın müşterilerine mendil satmaya çalışan Suriyeli bir çocuğun esnaf tarafından darp edilmesi gibi olaylar kamuoyunda tepki görse de sosyal toleransın gittikçe azalmakta olduğu da görülmektedir (Ege Haber Gazetesi:2015).

“Evet zaman zaman bazı bölgelerde bir nebze yapılıyor. Birtakım maddi iş gücü kaybı düşünüldüğünden ve bir de ırk noktasından dışlanma yapılıyor. Zaman zaman gasp, darp, psikolojik ve fiziksel şiddet uygulanıyor.” (H.G, 38,E)

Sığınmacılarla yerel halk arasındaki toplumsal gerginliklerin bazı durumlarda çatışmaya dönüşebileceğini öngörmek ve gerekli tedbirleri almak gerekmektedir. İzmir’in Torbalı ilçesindeki kırsal alanda kendi imkanlarıyla barınmaya çalışan ve tarım işçiliği yapan Suriyelilerle yerel bir topluluk arasında yaşanan kavga sonrası, sığınmacıların çadırları yıkılmış ve bölgeden göçe zorlanmışlardır (Bianet Haber Sitesi: 2017).

Bu tür eylemlerin ideolojik arka planına dikkat etmek ve oluşturulmak istenen “Vatan haini Suriyeli” imajına da karşı durmak gerekmektedir. Toplumda sığınmacılara yönelik yabancı düşmanlığı olarak nitelendirilebilecek davranışların arka planında yanlış, eksik ve asılsız bilgilerin kasıtlı olarak servis edildiği bir durumun varlığından söz edebiliriz.

“Sığınmacılar ülkemizde kendisine “Sosyal Demokrat” yahut “Ulusalçı” diyebileceğimiz bir kesim tarafından yabancı düşmanlığına maruz kalıyor. “Ülkelerinde kalıp savaştıkları” şeklinde bir yargılamaya tabi tutuluyorlar. (Ö.F,42,K)

İzmir’de Suriyeli topluma karşı tolerans düzeyi oldukça düşük olan bir katılımcı profilinin varlığı söz konusudur. Bu çevredeki algıya göre, sığınmacılar herhangi bir ırkçı ve ayrımcı uygulamaya maruz kalmamaktadır. Üstelik Güzelyalı, Karşıyaka, Göztepe ve Alsancak gibi sosyal ve ekonomik yaşam standardı daha

yüksek görünen semtlerde ikamet ettiklerini belirten bu katılımcıların taşıdığı olumsuz algının giderek nefrete dönüşme riski yüksektir.

“ Onlar tarafından ırkçılığa uğradığımızı düşünüyorum. ” (O.G,29,E)

“ Düşünmüyorum. Biz ayrımcılığa maruz kalıyoruz. Suriye kimliği almayı düşünüyorum, ne de olsa hayat bedava. ” (A.Ö,43,E)

“ Evet, düşünüyorum, şahsen ben de ayrımcılık yapıyorum. ” (İ.E, 20,E)

9.8. GÜVENLİK ALGISINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Suriyeli sığınmacılar aslında ülkemizi güvenli bir liman olarak gördükleri için tercih etmiştir. Mevcut haliyle de bakıldığında Türkiye, Suriyelilerin güvenliğini sağlamak amacıyla elinden gelen her türlü tedbiri almıştır. İzmirli katılımcıların %30' u sığınmacıların kendilerini güvende hissedecekleri bir ortamın bulunduğunu ifade ederken, katılımcıların % 70'i Suriyeliler yüzünden kendi güvenliklerinin tehdit altında olduğu algısına sahiptir. Bu yaklaşımı bir yönüyle ironi olarak görmek mümkün olabilir ancak ciddi sayıda bir kitlenin Suriyelileri güvenlik sorunu olarak gördükleri gerçeğiyle karşı karşıyayız.

Türkiye'deki kampların mülteci ve sığınmacılar için yeterince güvenli ve ihtiyaçların karşılanması bakımından iyi bir donanımına sahip olduğunda katılımcılar hemfikirdir. Özellikle Ürdün ve Lübnan gibi Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan diğer ülkelerin kamp uygulamalarıyla karşılaştırıldığında, Türkiye'nin oldukça başarılı bir kamp politikası izlediği % 85'lik bir kabul oranıyla ifade edilmektedir.

Diğer yandan sığınmacıların ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kalıp kalmadıklarına dair İzmirli katılımcılar % 65 oranında negatif bir algıya sahiptir. Bu algının gerekçesi olarak, sığınmacıların işsizliğe neden olmalarını ve suç işlemelerini gösteren önemli bir kesim mevcuttur. Bazı katılımcıların sığınmacılara yönelik ayrımcılığı “meşrulaştırıcı” bir anlayışa sahip oldukları ve bu sığınmacılara karşı öfkeye kapıldıkları gözlenmiştir. Suriyelilere ayrımcılık yapmayı düşünen farklı yaş ve meslek gruplarından katılımcıların varlığı ürkütücü bir tabloyu yansıtmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Suriye’de devam eden iç savaşın neden olduğu büyük insani felaket, Suriye halkının önemli bir bölümünün mülteci ve sığınmacı olarak farklı ülkelere dağılmasıyla devam etmektedir. Bu ülkelerde yaşamlarını sürdürmeye çalışan Suriyeliler bir yandan da yerleşik toplumların algı, davranış ve kaygılarıyla baş etmek durumundadır. Türkiye’nin yalnızca sınıra yakın şehirlerinde değil, ülke genelinde sosyal ve kültürel olarak birbirinden farklı iki halk bir arada yaşamak durumunda kalmış, dolayısıyla bütün toplumsal yaşam sosyokültürel bakımdan değişikliğe uğramıştır (İnsani Yardım Vakfı: 2014). İzmir örneğinde görüldüğü gibi, bir yanda savaş mağduru ve mazlum durumdaki Suriyeli sığınmacılar, diğer tarafta bu yabancı topluluktan endişeli ve sahip olduğu imkanların zarar göreceğinden korkan yerel halk bulunmaktadır.

Araştırmayla birlikte, toplumsal algının gittikçe sığınmacıların aleyhine bir görünüm kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. İzmir’deki Suriyeliler ile ilgili olarak yerel kamuoyunun yaklaşık % 75’lik bir kesimi, bu algı bozukluğu yüzünden sığınmacılara mesafe koymaktadır. Buna göre; yerel toplum mültecilerin nüfus yoğunluğundan rahatsız olmakta, toplumda gelişen bazı ayrımcılık ve şiddet içerikli eylemlerden, suç yüzdelerinin artmasından, işsizliğin ve enflasyonun çoğalmasından Suriyelileri sorumlu tutmaktadır. Dolayısıyla işini ve gelirini kaybetme, güvenlik riskleri ve sosyal hizmetleri paylaşma kaygıları da göz önüne alındığında İzmir’de ciddi sayılabilecek düzeyde “Mülteci Fobisi” ortaya çıkmaktadır.

İzmir’deki araştırma, toplumun dini değerler bakımından sığınmacıları benimsediğini ortaya koyarken, sosyal ve kültürel yabancılaşma dolayısıyla Suriyelilerle arasına mesafe koyduğunu da göstermiştir. Toplumsal bütünleşme konusunda yaşanan sorunların İzmir’de sığınmacılara yönelik bakış açısını derinden etkilemeye başladığı görülmektedir. Öyle ki araştırmaya katılanların ancak % 20’si uyum sürecinin başarıya ulaşacağına inanmaktadır.

Suriye krizi için siyasi bir çözüm bulunamaması ve uluslararası toplumun bütün düzeylerde acil ihtiyaçların karşılanması için gerekli desteği sağlamaması

yüzünden mülteci ve sığınmacı krizi büyümektedir. Türkiye, savaşın başladığı günden bu yana Suriye’de uçuşa yasak, güvenli-güvenlikli bir bölge oluşturulması için uluslararası topluma çağrıda bulunmasına rağmen, ne yazık ki bölgesel siyasi güçler bu çağrıya yeterli desteği vermemişlerdir. Yerel halk, tüm bu olumsuzluklara rağmen % 90 gibi yüksek bir katılımı sığınmacıları sahiplenmiş, ortak dini ve tarihi değerleri gözeterik hareket etmiş, bu takdire şayan tutumunu son döneme kadar sürdürmüştür. Ancak sığınmacıların kalış süresinin uzaması ve daha ne kadar süreyle bu ülkede kalacaklarına dair belirsizliğin devam etmesi nedeniyle yerel halktaki huzursuzluğun büyüdüğü gözlenmiştir. Bu durum, Suriyelilerin geçici misafirler değil, bir müddet sonra yerleşik hale gelecek bir topluluk olarak görülmesine yol açmıştır. Dolayısıyla sığınmacılara bakışta ciddi bir farklılaşmanın yaşanmakta olduğu görülmüştür.

İzmir gibi büyük bir şehirde yaşamlarını sürdüren mülteci ve sığınmacıların, ağır bir yük altında bulunması anlaşılır bir durum olmakla birlikte, yerel halkın bu duruma gösterdiği insani tepkiler çeşitli faktörlerin etkisiyle yerini daha hoşgörüsüz bir anlayışa bırakmaktadır. Bu yaklaşımın ve algı değişikliklerinin mülteci ve sığınmacılara yönelik ayrımcılık ve dışlayıcılık temelli davranış bozukluklarına neden olduğu görülmüştür. Hali hazırda İzmir’deki yerel toplumun % 95’i Suriye’de Esed rejimini savaşın asıl sorumlusu olarak görmekte birlikte, rejim tasfiye olmadan kısa ve orta vadede Suriyeli mülteci ve sığınmacıların ülkelerine güvenli biçimde geri döneceklerine ihtimal vermemektedir. Nitekim bu geri dönüşün hiç gerçekleşmeyeceğine ve Suriyelilerin büyük bölümünün ülkede kalıcı olduklarına dair % 70 oranında güçlü bir algının var olduğu görülmektedir. Suriye’deki durumun yakın bir gelecekte düzelmeyecek oluşu, sığınmacılarla yerel halk arasındaki zaten sorunlu olan iletişimin tamamen bozulmasını da beraberinde getirebilir.

Türkiye’nin, Batı ülkeleri tarafından mülteci, sığınmacı ve göçmenler için adeta bir depo ülkesi haline getirilmek istendiğini İzmirliiler gayet iyi bilmektedir. Araştırmaya katılan İzmirliiler, AB’nin bir taraftan mülteci haklarıyla ilgili taahhütlerini görmezden gelmesi ve kapılarını mültecilere kapatmasını eleştirirken, diğer taraftan ülkemize açık kapı politikasını sürdürmesi için baskı yapılmasını da ikiyüzlü bir yaklaşım olarak görmektedir. Araştırma bulguları, sığınmacı nüfusa yönelik toplumda meydana gelen sosyal, kültürel ve ekonomik tepkilerin bir

yansıması olarak, % 65 oranındaki katılımcı kitlenin açık kapı politikasına karşı bir algıya sahip olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

İzmir'deki bu araştırmada, mülteci ve sığınmacıların acil insani ihtiyaçlarına cevap vermenin yanında sağlık, eğitim ve işgücü piyasasına erişimlerini kolaylaştırmak amacıyla hükümetin uyguladığı politikayı destekleyenler % 35 düzeyinde kalırken, İzmirliilerin büyük bölümü sığınmacılara verilen kamu ve sivil toplum desteğini eleştirmektedir. Yerel halk, bu desteklerin ülke insanından esirgendiği ve sığınmacılara pozitif ayrımcılık yapıldığı iddiasındadır. Bu yaklaşım sahiplerinin % 65 düzeyinde mevcut ekonomik fırsatları sığınmacılarla paylaşılmak istemeyen ve işsizlik kaygısı taşıyan katılımcılardan oluştuğu dikkati çekmektedir.

Toplumdaki işsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin başlıca nedeni olarak Suriyelileri gören İzmir'deki yerel katılımcıların % 70 oranında kadınlardan oluşması şaşırtıcı olduğu gibi, yaşları 18-30 arasında değişen ve çalışabilir genç nüfus olarak kabul edilen öğrenciler ve işçilerin bu algıyı benimsemesi dikkat çekicidir. Gençlerin işsizlik kaygısı anlaşılabilir bir durum olmakla birlikte, Suriyelilerin bu kaygıyı artıran ne gibi bir rolü bulunduğunun tutarlı bir izahı da yapılamamıştır. Orta yaş üzeri ve eğitim profili yüksek katılımcıların bu kaygıyı daha az hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mülteci ve sığınmacılara sağlanan kolaylıkların yerel halkı kışkıracak ve ekonomik beklentilerini tehdit edecek seviyede olmadığı bilirse de sosyal medya başta olmak üzere yazılı ve görsel basındaki kara propagandanın etkilenen ciddi bir toplumsal kesimin mevcut olduğu göz ardı edilmemelidir.

Araştırma, İzmir'in gelir grupları ve yaşam standartları belirgin ölçüde farklılaşan bölgelerinde karma hedef gruplarla yapılmıştır. Alsancak, Göztepe, Karşıyaka ve Güzelyalı gibi dış göçlerin oldukça az ve gelir seviyesinin yüksek olduğu semtlerde yaşayan katılımcıların sığınmacılara yönelik her düzeydeki algısı % 80'lere varan oranda negatif çıkmıştır. Oysa İzmir'in eğitim ve iş bakımından yüksek profilini yansıttığı düşünülen ve farklılıklara çok daha fazla hoşgörülü ve çağdaş değerlere sahip olduklarına inanılan bu çevreler, aksine yabancıları sosyal hayatın ve iş hayatının dışında tutmak isteyen, birlikte yaşamayı ve imkanları paylaşmayı net biçimde reddeden ve üstelik sığınmacılar bağlamında yabancıları bir

güvenlik sorunu olarak gören bir tutum benimsemiştir. Bununla birlikte dış göçlerin yoğun olduğu, gelir dağılımı bakımından heterojen bir yapıya sahip ve mültecilerin ekonomik gerekçelerle yerleşmeyi tercih ettikleri Buca, Karabağlar, Konak ve Gaziemir gibi bölgelerdeki katılımcıların sığınmacılara karşı insani yaklaşımları ön planda tuttıkları ve çok daha toleranslı bir anlayışa sahip oldukları görülmüştür.

Bir başka önemli tespit yerel halkın güvenlik algısıyla ilgilidir. Son dönemde artan terör saldırıları ve isimleri adli olaylara karışan Suriyelilerle ilgili basına yansıyan haber ve yorumlar, İzmir'deki toplumsal yapı tarafından sığınmacıları suçlamak için gerekçe yapılmaktadır. Araştırmaya katılan yerel halkın % 70 oranında sığınmacıları ülke güvenliğini tehdit eden bir toplum olarak algılaması manidar bulunmuştur. Bununla birlikte aynı sayıdaki katılımcı, Türkiye'de sığınmacıların kendilerini güvende hissedecekleri koşulların mevcut olduğuna ve kamplarda temel ihtiyaçların karşılandığına inanmaktadır. İzmir'deki yerel halk, güvenliklerini tehdit edeceğinden korktukları sığınmacıların ülkede güven içinde bulunduğunu ifade etse de bu çelişkili tutumun bir algı bozukluğunu gösterdiği kabul edilmektedir.

Araştırma, İzmir'deki mülteci ve sığınmacıların ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kaldıklarına ilişkin yaygın bir kanaatin mevcut olduğunu göstermiştir. İzmirli katılımcıların yaklaşık % 65 gibi önemli bir kesimi, bu durumu sığınmacıların suç işleme potansiyeli, sosyal uyum süreçlerinin başarısızlığa uğraması ve iş kaybından duyulan endişeyle açıklamaktadır. Fakat bu değerlendirmelerin gerçekçi bir karşılığı bulunmadığı gibi, dar milliyetçi bakış açısının hakim olduğu bir algı sapmasıyla bu ayrımcılığın meşrulaştırılmak istendiği gözden kaçmamaktadır. Neticede, ayrımcılığın ve dışlayıcılığın bir süre sonra normalleşme riski bulunmakta ve İzmir'deki yerel unsurların sığınmacılara öfke duyacağı ve yabancı düşmanlığını kışkırtacağı ürkütücü bir tablonun oluşmaya başlayacağı değerlendirilmektedir.

İzmir'deki Suriyelilere ilişkin yapılan çalışmadaki toplumsal davranış ve kaygılar, Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili başkaca araştırmalarda ortaya çıkan bulgularla karşılaştırıldığında paralellik göstermektedir. Erdoğan (2014:24-35) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları; "Toplumun Suriyelilerin ekonomiye getirdiği yük getirdiğini ve zarar verdiğini (%70,8), Suriyelilere vatandaşlık

verilmesine sıcak bakılmadığını (%84,5), Suriyelilerin güvenlik riski oluşturduklarını (%62,3) ve Türk toplumuyla sosyal uyum sağlayacaklarına inanmadıklarını (%66,9) ortaya koymuştur.” Dolayısıyla zorunlu göçün ülke genelinde Suriyeli sığınmacılar ve yerleşik toplum üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı ölçmek için yeni çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Suriye savaşının küresel egemen güçlerin müdahalesiyle içinden çıkılmaz bir hale gelmesi ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası toplumun hak ve özgürlüklerini koruması gereken mekanizmaların devre dışı kalmasıyla mülteci ve sığınmacı krizi büyümeye devam etmektedir. Böylece Türkiye gibi büyük ölçekli sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapan ülkelerin üzerindeki yük sadece maddi düzeyde değil, toplumsal açıdan da giderek ağırlaşmaktadır.

Suriye’de biran önce adil ve kalıcı bir barışın sağlanması için uluslararası toplumun çok daha güçlü bir tepki vermesi gerekmektedir. Ne yazık ki İslam dünyasının da bu krizde başarılı bir sınav verdiğini söylemek mümkün değildir. Mültecilere ev sahipliği yapan veya külfet paylaşımında sorumluluk üstlenen çok sınırlı sayıda İslam ülkesi mevcuttur. Aynı dini, tarihi, sosyal ve kültürel özelliklere sahip toplumların birbirine sahip çıkmıyor oluşu, insani trajedinin bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

ÖNERİLER

Türkiye, mülteci ve sığınmacılarla ilgili olarak yasal kapasitesini güçlendirmeye, iltica ve göç mevzuatını güncellemeye ve tüm mültecilerin ve sığınmacıların ulusal veri tabanı sisteminde kayıt altına alınmalarını sağlamaya yönelik çalışmalarına devam etmelidir. Toplum, mazlumun yanında olarak kendiliğinden bir empati mekanizması geliştirmiş ve sığınmacılara bugüne kadar anlayışla yaklaşmıştır. Ancak bu anlayış ve toleransın son dönemde yaşanan gelişmelerle yara aldığı gözlenmektedir. Bu çerçevede, tüm güvenlik risklerine rağmen hükümetin uyguladığı açık sınır politikası gözden geçirilmeli ancak insani diplomasiden taviz verilmemelidir. İzmir halkının bu doğrultuda ortaya koyduğu eleştiriler ve kaygılar dikkate alınmalıdır.

Sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal risklerin azaltılması bakımından kalıcı politikaların uygulanması gerekmektedir. İzmir

yerelinde de görüldüğü üzere, sığınmacılara sağlanan desteklerin içeriği, miktarı ve süresi hakkında toplumun doğru şekilde bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu bilgilendirme mekanizmalarının kamu idaresi tarafından oluşturulup hayata geçirilmesi önerilmektedir. Sosyal ve kültürel uyum açısından hala önemli sorunların bulunduğu görülmektedir. Sosyal çalışmacılar, eğitimciler, sivil toplum temsilcileri ve psikologların işbirliği yaparak bu soruna köklü bir çözüm bulma çabası desteklenmelidir.

İzmir'deki sığınmacı çocukların temel eğitimiyle ilgili okullaşma oranında önemli bir artış olmasına karşın, halen çok fazla sayıda çocuğun eğitimlerine devam etmiyor oluşu ciddi bir sorundur. Bu durum, yerel halkın sıkça eleştirdiği “sosyal uyum” bakımından da önemli bir konudur. Temel eğitim hizmetlerinden sığınmacı çocukların daha çok yararlanabilmesi ve okullaşma oranının artırılması gerekmektedir. Aynı şekilde yükseköğretimden mahrum Suriyeli gençler için de benzer ihtiyaçlar söz konusudur. Bu alanda yapılacak çalışmaların yerel kamuoyuna doğru şekilde anlatılması ve asılsız haberlerle kriz fırsatçılığı yapmak isteyenlere engel olunması tavsiye edilmektedir.

Mülteci ve sığınmacılara farklı bakım seviyelerinde sağlık hizmetlerinin sunulması çerçevesinde Sağlık Bakanlığının önemli çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Ancak İzmir'deki yerel halk bu alanda sığınmacılara sağlanan hizmetlerin türü ve miktarı hakkında doğru bilgilendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Genel sağlık hizmetlerinden faydalanan Suriyeli sığınmacıların tüm illerde olduğu gibi İzmir'deki tıbbi bakımları hem Geçici Koruma Yönetmeliği ve hem de Sağlık Bakanlığı'nın “Geçici Koruma Altındaki Kişilere Yönelik Sağlık Hizmetleri Esaslarına” ilişkin yönergesi çerçevesinde yapıldığının halka anlatılması gerekmektedir. Bu bağlamda, yönetmeliğin uygulanmasında ilden ile farklı uygulamaların olmaması, İzmir'deki mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimlerinde dil sorunu ve bilgi eksikliğinin giderilmesi beklenmektedir. Bu sorunların aşılabilmesi bakımından İzmir İl Sağlık Müdürlüğü'nün gerekli önlemleri alabilmesi ve sağlık sektörü bileşenlerinin etkili müdahale yöntemleri geliştirebilmesi önem arz etmektedir.

Temel ihtiyaçlar ve zorunlu hizmetler sektöründe, İzmir gibi büyük şehirlerde ikamet eden mülteci ve sığınmacılar için temel ihtiyaç desteği, gıda dışı kalemlerin dağıtılması ve nakdi yardımlar yoluyla krizin olumsuz etkileri azaltılabilir. İzmir'deki sığınmacı nüfusun büyüklüğü, ihtiyaçların çeşitliliği ve kaynakların yetersizliği dikkate alındığında, özellikle bu kesime yönelik desteklerin geliştirilmesi beklenmektedir. İzmir'deki işgücü piyasasına Suriyeli mülteci ve sığınmacıların erişimi bakımından gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Ancak bu çalışmalar yapılırken, araştırmaya katılan İzmirliilerin büyük bölümünün iş kaygısı nedeniyle sığınmacılara çalışma izni verilmesine karşı çıktığı unutulmamalıdır.

Ege denizinde yasadışı düzensiz g halinde iken yakalanan sığınmacıların resmi kayıt işlemleri esnasında refakatsiz kadın ve çocukların ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmekte ve mevcut koruma mekanizmalarına erişim konusunda anladıkları dilde yazılı ve sözlü bilgilendirme yapılmalıdır. İzmir'deki sığınmacı nüfusun içinde özel ihtiyaç sahiplerinin (engelliler gibi) arasında, güvenlik veya sağlık yönünden yüksek hassasiyete sahip olan ve koruma mekanizmalarından hemen yararlanması gereken bireylerin bu hak ve mekanizmalarına erişimleri otomatik olarak gerçekleşmelidir.

Suriyeli sığınmacıların sosyal bütünleşmesi öncelikli bir mesele olarak görülmeli ve yerel halkın tepkisini azaltacak geniş kapsamlı bir mülteci politikası hayata geçirilmelidir. İzmir kamuoyunun niçin uzun bir süre daha Suriyelilerle bir arada yaşamak zorunda olacağı resmi makamlar tarafından izah edilmelidir. Sosyal bütünleşme konusunda İzmir'deki sivil toplum kuruluşları ve yerel medyanın teşvik edici bir rol üstlenmesine destek olunmalıdır. Entegrasyon sürecinin başarılı şekilde yönetilmesi durumunda, İzmir'deki Suriyeli sığınmacılar uzun vadede toplumsal zenginliğe ve çok kültürlü yapının gelişmesine katkıda bulunacaktır.

İzmir'deki yerel halkın sığınmacılara yönelik güvenlik algısı ve sığınmacıların kendileriyle ilgili güvenlik endişesi birbirini doğrudan etkileyen duygu ve düşüncelerle şekillenmektedir. Dolayısıyla her iki çevrenin de güvenlik kaygılarını gidermek bakımından sığınmacılarla yerel halkın uyum içinde birlikte yaşamalarını sağlamaya yönelik yasal, sosyal ve ekonomik entegrasyon/uyum çalışmalarına öncelik verilmelidir. Bu amaçla, sığınmacıların çalışma izniyle

ekonomik hayata katılmalarına yerel kamuoyunun gösterdiği yüzde 85 oranındaki tepkinin izale edilmesi doğrultusunda gerekli ekonomik ve sosyal politikalar uygulamaya konulmalıdır.

Sığınmacı çocukların eğitimi için İzmir’de faaliyet yürüten merkezlerin altyapı ve öğretmen sorunu çözülerek daha nitelikli bir hizmetin sunulması sağlanmalıdır. Ayrıca okullarda dışlanma ve ayrımcılığa karşı Suriyeli çocuklara dil eğitimi, ülkemiz çocuklarına değerler eğitimi verilmesi gereklidir. Temel eğitim dışında, sığınmacı ve mülteci gençlerin yükseköğretime devam etmeleri konusunda İzmir’deki üniversitelerin kontenjan desteği sağlaması gerekmektedir. Yetişkin Suriyeliler için Türkçe dil desteği sağlanmasında kamu yöneticilerine önemli görevler düşmektedir. İzmir’deki sivil toplum kuruluşlarının yaptığı gibi meslek edinme kurslarının nitelik ve nicelik yönünden sayılarının arttırılması gerekmektedir. Bütün bunlar yapılırken İzmir’deki yerel toplumun sığınmacı algısının dikkate alınmasında yarar vardır.

Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir’de de mülteci ve sığınmacıların çalışma iznine erişimleri konusundaki engeller, yaşamlarını kendi imkânları ile sürdürmek zorunda olan bu nüfusu kayıt dışı ekonomide çalışmaya mecbur bırakmaktadır. Bu durumun emek sömürüsüne dönüşmesini önlemek amacıyla İzmir’deki yerel yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Doğru politikalar izlendiği takdirde bu konuda negatif görünen toplumsal algının düzelmesi zor olmayacaktır. Böylece sığınmacıların yaşamlarını sürdürebilmek için çok düşük ücretlerle, kötü çalışma koşulları ve uzun çalışma saatleri altında, eğitim ve becerilerini kullanma imkânı bulamadan ve genellikle beden gücüne dayanan işlerde çalışmak zorunda kalmalarını İzmirliilerin daha sağlıklı değerlendirmeleri mümkün olacaktır.

Mülteciler ve sığınmacıların kim olduklarını, nasıl ve niçin kendi ülkelerini terk ettiklerini ve bu kaçıışın aslında kendi tercihleri olmadığını kitle iletişim araçları yoluyla topluma anlatmak ve bu insanların ait oldukları bir yerin bulunduğunu sıkça hatırlatmak gerekmektedir. Bu konuda yerel halkın doğru bilgilendirilmesine ihtiyaç olduğu gibi bu ihtiyacın karşılanmasında yerel yöneticilerin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir. Yazılı ve görsel medyada sığınmacıların öykülerine yer verilmesi, olumlu mesajların yayınlanması ve toplumsal farkındalık oluşturulması

amacıyla daha çok çaba harcanmalıdır. Bugüne kadar mülteci ve sığınmacılar için çokça kullanılan dilenci, asalak, kaçak ve hırsız gibi kötü sıfatların toplumsal algıyı bozduğu ve nefret dilini körüklediğini görmek ve buna karşı özellikle medya çalışanlarının bilgilendirilmesi için çalışmalar yürütmek gerekmektedir.

Yabancı düşmanlığı ve nefret suçlarıyla mücadelede etkin yöntemler kullanılmalı, bu konuda tüm ilgili kurumların, medya ve kamuoyunun bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. İzmir'deki kamu görevlileri, yerel yönetimler, medya ve STK'lar ile bu konuda işbirliği geliştirilmelidir. Mülteci ve sığınmacılara yönelik bugüne kadar İzmir'in farklı bölgelerinde yaşanan saldırılar ve nefret suçlarının cezasız kalmayacağına dair topluma kararlı mesajların verilmesi gerekir. Aynı şekilde suça karışan Suriyelilerin de cezalandırılacağı ve herkesin hukuk önünde eşit olduğu anlatılmalıdır. İzmir'deki Suriyeli sığınmacılara ilişkin toplumdaki algıyı etkileyen konulardan biri de siyasi tartışmalardır. Bu tartışmaların ölçülü ve sığınmacıların onurunu zedelemeyecek şekilde yapılması önemli olduğu gibi sorunların objektif şekilde ele alınıp çözüm önerileri geliştirilmesi gerekmektedir. Sınırlı da olsa toplumsal gerginliklerin derinleşmemesi bakımından sosyal risk alanları belirlenmeli ve uzun vadeli eylem planları hazırlanmalıdır.

İnsani yardım kuruluşlarının çoğunlukla İzmir'in düşük gelir gruplarının bulunduğu semtlerde yaşayan Suriyelilere yardım malzemesi dağıtması ve bu yardımların aynı semtte bulunan yerel halk tarafından sürekli olarak izlenmesi tepki çekmekte ve toplum "bütün yardımlar Suriyelilere yapılıyor, bizi kimse görmüyor" algısına sahip olmaktadır. Bu algıya neden olmamak için yardım dağıtma yöntemlerinin gözden geçirilmesi ve yerel toplulukları kıskandıracak ve Suriyelilerin hedef haline gelmesine neden olacak uygulamalardan kaçınılması gerekmektedir.

Geri kabul anlaşmasıyla her ne kadar Ege denizindeki yasadışı düzensiz göç faaliyetleri azalmış olsa da insan kaçakçılığının devam ettiği bir gerçektir. Bu konuda İzmir ve çevresindeki kamu idarelerince ortak bir eylem planı oluşturulmalı, kıyılara bağlanan tali yollarda ve göç hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı kıyı şeritlerinde kontrollerin sıklaştırılması ve düzenli hale getirilmesi sağlanmalıdır. Güvenlik birimlerinin ihtiyaç duyduğu personel ve ekipman takviyesi yapılmalıdır. İzmir,

Aydın, Balıkesir ve Çanakkale illerinin kıyı bölgelerindeki insan kaçakçılığını önlemek amacıyla İHA'ların (İnsansız Hava Aracı) kullanılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Acer, Y. Kaya, İ. ve Gümüş, M. (2011). *Türkiye İçin Yeni Bir İltica Stratejisi Üzerine Gözlemler, İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*, Ankara, BMMYK.
- Altuğ, Y. (1967). *Devletler Hususi Hukuku Bakımından Mülteciler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1292.
- Ataman, H. (2015). *Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?*. İstanbul, Görüş Dergisi.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) (2000). Jabari / Türkiye Kararı. http://www.goc.gov.tr/icerik6/avrupa-insan-haklari-mahkemesi-aihm-kararlari_327_345_651_icerik
- Bauman, Z. (2014). *Bu Bir Günlük Değildir*. (D. Kızın, Çev.) İstanbul, Jaguar Kitap.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK).
- Migrant crisis: 'Let's not pretend Europe's response is working' – UN rights expert warns. 25 Ağustos 2015.
- Canatan, K. (2013). *Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım*. Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi ,27. Sayı, 2013/2, 317-332.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (1998). *The Age of Migration*, Mcmillan, London.
- Castles, S. ve Miller M. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S. (2010) “*Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective*”, Journal of Ethnic and Migration Studies.
- Çakıroğlu, Ş. (1996). *Hoşgörü Yılında Mülteciler – Sivil Toplum Örgütlerinden Beklenenler Sempozyumu*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Çiçekli, B. (2003). *Yabancılar ve Polis*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- De Tapia, S. (2003). “*New Patters of Irregular Migration to Europe*”, C.E Publishing.
- Demir, Ö ve Erdal, H. (2010). *Yasadışı Göç ile İlgili Kavramların Doğru Anlaşılmasını Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme*, Polis Bilimleri Dergisi.
- Erdoğan, M. (2017). *Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi; İstanbul Örneği*. Marmara Belediyeler Birliği, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Erdoğan, M. ve Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş ve Beklentileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), (2009).
- Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD). (2007). *İstenmeyen Misafirler: Türkiye’de “Yabancı Misafirhanelerinde Tutulan Mülteciler*.
- İnsani Yardım Vakfı (İHH). (2014). *Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler*. İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul.
- İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı. 25 Mart 2005. http://www.goc.gov.tr/icerik3/iltica-ve-goc-ulusal-eylem-planı_327_344_699.
- Kılıç, T. (2010). “*Bir İnsan Hakkı Olarak İltica*.” Madde 14 Web Sitesi. http://www.madde14.org/index.php?title=Geri_G%C3%B6ndermeme_%C4%B0lkesi
- Kaya, İ ve Eren, E. (2014). *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, Ankara: SETA Vakfı Yayınları.

- Lee, E. S. (1969). "A *Theory of Migration*". Cambridge University Press, 280-300.
- Levent, H ve Kavaklı, B. (2016). "*Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Yaklaşımlar*" İstanbul.
- Lewis, G. J. (1982).*Human Migration A Geographical Perspective*. New York: St. M.Press.
- Mabogunje, A.L. (1970)."*Systems Approach to the Theory of Rural-Urban Migration*", *Geographical Analysis*, (2), 1-10.
- Mülteci Destek Derneği, www.mudem.org. Erişim Tarihi: 17.02.2017.
- 5N ve 1 Mülteci. Mültecilerle Dayanışma Derneği (MÜLTECİ –DER), (2010). İzmir.
- Odman, T. (1995). *Mülteci hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Odman, T. (2008). *Mülteci Hukuku ve Türk Mülteci Politikası ve Uygulaması* Mülteci Çalıştayları (2004 – 2005). (ss. 3-54) Ankara: Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu, ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.
- Oytun, O. (2014) Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu Raporu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Rapor No:189, Ankara.
- Özcan, Y. Z. (1997).«*İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar*», Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Bolu - Gerede, 6 - 8 Haziran 1997, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul: 1998, 70-85.
- Özcan, M. (2005). AB Sığınma Hukuku (Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı).Ankara Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Petersen, W. (1958). "A *General Typology of Migration*", *Amerikan Sociological Review*.

- Petersen, W. (1970). "A General Typology of Migration", C.J. Jansen (der.) Readings in the Sociology of Migration (First Edition) içinde, Britain: Pergamon Press Ltd., 50-70.
- Ravenstein, E. G. (1885). "The Laws of Migration", Journal of the Statistical Society of London, 48(2), 42 - 43.
- Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, BMMYK Türkiye Temsilciği, Ankara.1998, 60.
- Stouffer, A. S. (1940). "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", American Sociological Review.
- Stein, B. N. (1981). The Refugee Experience: Defining the parameters of a field of study. International Migration Review, 15(1-2).
- Stanley, S. (1977). Community Mental Health Services To Minority groups : Some Optimism, Some Pessimism. American Psychologist, 32(8).
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tunç, A. (2015). *Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme*, Tesam Akademi Dergisi. Sayı 2, 45.
- Uluslararası Af Örgütü, (2009). *İki arada bir derede Türkiye'deki mültecilere koruma sağlanmıyor*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- Uluslararası Af Örgütü (2015). *Korku ve Tel Örgüler: Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- United Nations Relief and Work Agency (UNRWA). Protecting Palestine Refugees. 15 September 2015. <https://www.unrwa.org/resources/about-unrwa/protecting-palestine-refugees>.
- Wallerstein, I. (2003). "Dünya-Sistemleri Kavramına Karşı Dünya-Sistemi Kavramı: Bir Eleştiri", Dünya Sistemi, Der. Frank, G. Gills, B. İmge Yayınları, Ankara.
- Wilpert, C. (1992). "The Use of Social Networks in Turkish Migration to Germany", Mary M. Kritz, Lin Lean Lim ve Hania Zlitnik (Der.), International Migration Systems: A Global Approach. Oxford: Clarendon Pres, ss. 160-180.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu , (YUKK). (2013). Sayı: 6458.

Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yalçın, C. (2002), *Çok Kültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine Göç*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 45-60.

Yıldırım, U. (2015), *Türkiye'de Mültecilik ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*. Mülteci Hakları Derneği, İstanbul.

Yıldız, A. ve Uzgören, E. (2014). Suriyeli Sığınmacılar Araştırması. İzmir.

İnternet Kaynakları

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Suriye Afet Raporu. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+5.pdf, Erişim Tarihi. 17.07.2017.

A Haber İnternet Adresi, <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2016/08/30/turkiye-multecilere-20-milyar-dolar-harcadi>. Erişim Tarihi: 30.08.2016.

Anadolu Ajansı İnternet Adresi, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-adli-olaylari-karisma-orani-on-binde-33/118752>. Erişim tarihi: 19.09.2014.

BİANET Haber Sitesi Web Sitesi, <https://bianet.org/bianet/ayrimcilik/164608-urfada-suriyelilere-saldiri>. Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2015.

BİANET Haber Sitesi Web Sitesi, http://bianet.org/bianet/insan-haklari/185303-torbalida-cadirlari-yikilan-suriyeliler-gecici-kamp-alaninda?bia_source=rss. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2017.

Birleşmiş Milletler 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşmesi, http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641

Dünya Gazetesi İnternet Sayfası. <http://www.dunya.com/is-dunyasi/suriyeli-sirketler-mersin039i-us-yapti-haberi-255561>. Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2014.

Ege Haber Gazetesi İnternet Adresi, <http://www.egehaber.com/izmir/suriyeli-cocuga-esnaftan-dayak-h50182.html>. Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2015.

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). Düzensiz Göç.
http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik
- Güneş Gazetesi İnternet Adresi, <http://www.gunes.com/gundem/chpli-vekilden-multecilere-hakaret-676961> Erişim Tarihi: 04.04.2016.
- Haber7.com İnternet Sitesi, <http://www.haber7.com/izmir/2040791-suriyelilerle-iligili-yalan-paylasima-yakalama>.Erişim Tarihi: 12.07.2016).
- Halkların Köprüsü Derneği Web Sitesi, <http://www.halklarinkoprusu.org/> Erişim Tarihi: 03.07.2017).
- Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, <http://www.hurriyet.com.tr/turkun-suriyeliye-intikami-paylasimina-gozalti-40371697> 20.02.2017).
- Institut des Sciences Politiques. “Survey on Perceptions of Syrian Refugees in Lebanon” 2016. from <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9335>
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Derneği (İGAM). Mültecilerin Uyum Projesi.<http://www.igamder.org/haberarsivi/sivil-toplum-diyalogu-multecilere-uyumu-projesi-kapanis-toplantisi-gerceklestirildi/>
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).
Websitesi.<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2289/suriyeli-multecilere-kosgeb-eli>. Erişim Tarihi: 11 Eylül 2015.
- Milliyet Gazetesi İnternet Adresi, <http://www.milliyet.com.tr/izmir-de-suriyeli-siginmaci-gundem-1925780>. Erişim Tarihi: 14.08.2014.
- Milliyet Gazetesi İnternet Adresi, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-torbali-da-halk-ayaklan-gundem-2428727/> Erişim Tarihi: 08.04.2017.
- Perceptions of External Support in Jordanian Communities Hosting Syrian Refugees, 2014. from <http://www.alnap.org/resource/12716>.
- Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm>.
- Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>.
- Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140422-5.htm>.

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160426-1.htm>.

Rouch, A. (August 20, 2015). Kos migrants resentful at 'special treatment' afforded to Syrian refugees. Retrieved June 18, 2017, from <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/kos-migrants-resentment-at-special-treatment-afforded-to-syrian-refugees-10464606>.

Sahil Güvenlik Komutanlığı, Ege Denizi Göç İstatistikleri 2017.

http://www.sahilguvenlik.gov.tr/baskanliklar/harekat/faaliyet_istatistikleri/duzensiz_goc_istatistikleri_ege.html.

Sağlık Haktır Web Sitesi, [http://saglikhaktir.org/izmirdeki-gocmen-sagligi-merkezleri- degerlendirme-raporu/](http://saglikhaktir.org/izmirdeki-gocmen-sagligi-merkezleri-degerlendirme-raporu/) Erişim Tarihi: 16.03.2016).

TİMETÜRK İnternet Sitesi, <http://www.timeturk.com/suriyelilerle-ilgili-internette-yayilan-6-yanlis-bilgi/haber-558743>. Erişim Tarihi: 30.03.2017).

EKLER

EK 1: Derinlemesine Görüşme Formu

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Yüksek Lisans Tez
Araştırması
(Selvet Çetin)

Bu mülakat formundaki kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve hiçbir yerde paylaşılmayacaktır.

Adınız :
Yaşınız :
Eğitiminiz :
Mesleğiniz :
İkamet iliniz ve ilçeniz: (Örneğin İzmir/Karabağlar)

İZMİR'DEKİ YEREL HALKIN SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK ALGISI DERİNLEMESİNE MÜLAKAT SORULARI

1- SOSYAL VE KÜLTÜREL ALGILAR

- 1.1 Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulunmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 1.2. Sığınmacıların kültürel ve sosyal açıdan ülkemize uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz? Düşünmüyorsanız neden?
- 1.3. İzmir'deki Suriyeli sığınmacıların neden bu kenti tercih ettiklerine dair bir fikriniz var mı?
- 1.4 İzmir halkının ve yerel yöneticilerin sığınmacılara yeterince iyi davrandığını ve onların sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor musunuz? Düşünmüyorsanız neden?

2- EKONOMİK ALGILAR

- 2.1. Suriyeli sığınmacılara ülkemizin yaptığı maddi yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 2.2. Sığınmacılara çalışma izni verilmesini doğru buluyor musunuz? Bulmuyorsanız neden?
- 2.3. Sığınmacıların açlık, yoksulluk ve işsizlik sorunu nasıl çözülebilir?
- 2.4. Sığınmacıların Türkiye ekonomisine katkı yapacak bir potansiyele sahip olduğuna inanıyor musunuz?

3- SİYASİ ALGILAR

- 3.1. Suriye'deki savaşın devam etmesinin ve milyonlarca kişinin ülkesini terk etmesinin sebebi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 3.2. Türk Hükümetinin açık kapı politikasını ve sığınmacılara ev sahipliği yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3.3. Suriye'deki durumun birkaç yıl içinde düzeleceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceklerine inanıyor musunuz?
- 3.4. Avrupa ülkelerinin kapılarını sığınmacılara kapatmasını ve Türkiye ile geri kabul anlaşması yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

4- GÜVENLİK ALGISI

- 4.1. Suriyeli sığınmacıların ülkemizde bir güvenlik sorununa yol açtığını düşünüyor musunuz?
- 4.2 Sığınmacılar Türkiye'de kendilerini güvende hissediyor mu, bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4.3 Türkiye'deki kampların yeterince güvenli olduğuna ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılandığına inanıyor musunuz?

4.4 Sığınmacıların ülkemizde ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına maruz kaldığını düşünüyor musunuz?

